

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

İLÇELERİN GELİŞME DİNAMİKLERİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

YASİN ÜLKER

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ÜNAL BOZYER

AĞUSTOS, 2017

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

İLÇELERİN GELİŞME DİNAMİKLERİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM

HAZIRLAYAN

YASİN ÜLKER

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27.12.2017

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23/08/2017

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Ünal BOZYER

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Cevdet YILMAZ

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Savaş ÇAĞLAYAN

Enstitü Müdürü : Prof.Dr. Mehmet MARANGOZ

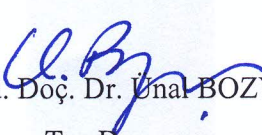
AĞUSTOS, 2017

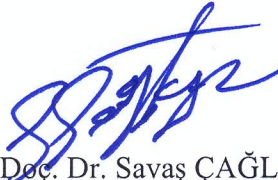
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 16/08/2017 tarih ve 797 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Sosyoloji Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi Yasin ÜLKER'in "**İlçelerin Gelişme Dinamikleri ve Toplumsal Değişim**" adlı tezini incelemiş ve aday 23/08/2017 tarihinde saat 14.00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine oybirliği ile karar verildi.

Yrd. Doç. Dr. Ünal BOZYER
Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Savaş ÇAĞLAYAN
Üye

Doç. Dr. Cevdet YILMAZ
Üye

YEMİN

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak sunduğum “**İlçelerin Gelişme Dinamikleri ve Toplumsal Değişim**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/08/2017

Yasin ÜLKER

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU			
YAZARIN			
Soyadı : ÜLKER Adı : Yasin		Referans No: 10169375	
TEZİN ADI Türkçe : İlçelerin Gelişme Dinamikleri ve Toplumsal Değişim Y. Dil : Development Dynamics of Districts and Social Change			
TEZİN TÜRÜ:	Yüksek Lisans ●	Doktora ○	Sanatta Yeterlilik ○
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fakülte : Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü Diğer Kuruluşlar : Tarih : 23.08.2017			
TEZ YAYINLANMIŞSA Yayınlayan : Basım Yeri : Basım Tarihi : ISBN :			
TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : BOZYER, Ünal Ünvanı : Yrd.Doç. Dr.			

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 117

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Toplumsal Yapı ve Değişme
2. Gelişme Dinamikleri ve Kentleşme
3. Dalaman

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Toplumsal Yapı
2. Toplumsal Değişme
3. Kentleşme
4. Gelişme Dinamikleri
5. Dalaman

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Social Structure
2. Social Change
3. Urbanization
4. Development Dynamics
5. Dalaman

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum.

☐

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir.

☒

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezinin tamamının fotokopisi alınabilir.

☐

Yazarın İmzası :

Tarih : 23/08/2017

İLÇELERİN GELİŞME DİNAMİKLERİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM

ÖZET

Toplumsal yapı ve toplumsal değişme kavramları yaşadığımız dünyadaki birçok kuram ve kavram gibi 18. yüzyılın sonunda yaşanan Fransız Devrimi ile Sanayi Devrimi'nin sonucunda ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasındaki birçok kavram gibi 18. yüzyılın sonunda ortaya çıkan toplumsal yapı kavramı ile toplumu oluşturan bireyler, gruplar, etnik topluluklar, statü grupları; toplumsal değişme kavramı ile de bu ilişkilerde yaşanan dönüşüm kastedilmektedir. Yerleşim yeri olarak kentler, toplumsal yaşamda üstlendikleri ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal işlevlerle toplumları inceleme konusunda merkezi konumda yer almaktadırlar. Kentlerin oluşumunda, gelişmesinde ya da değişiminde çeşitli dinamikler etkili olmaktadır. Coğrafi konum, siyasi tercihler ya da ekonomik faktörlere bağlı olarak gelişen dinamikler aynı zamanda kent kimliğinin oluşumunda etkili olmaktadır.

Yerleşim yerlerinin gelişiminde ve değişiminde bu faktörlerin etkileri incelendiği gibi kent, kentleşme ve kentlileşme sorunlarının analizinde yine bu etkenler mercek altına alınmaktadır. Her yerleşim yerinin kendine özgü yapılanması olduğu gibi, sorunları da yine bu çerçevede gerçekleşmektedir.

Muğla İli, ilçeleriyle birlikte farklı dinamiklerin etkisiyle özellikle 1980 sonrası önemli değişim sürecine girmiştir. Bodrum, Marmaris, Fethiye turizm sektörünün gelişimiyle öne çıkarken, Ortaca, Milas, coğrafi konumu ile Yatağan, Kavaklıdere yeraltı zenginliklerinin etkisiyle Merkez ilçe Menteşe ise Üniversitenin etkisiyle değişim sürecine dahil olmuşlardır. Dalaman İlçesi'nin gelişme dinamiklerini oluşturan en önemli faktör, ilçeye yapılan kamu yatırımları olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, Dalaman İlçesinde yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumlarını, kentlileşme çabalarını ve Dalaman İlçesinin gelişim dinamiklerini belirlemek ve gelişim dinamikleriyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunların tespitini sağlamayı amaçlamıştır.

Bu kapsamda çalışma; genel bilgiler, çalışmada kullanılan materyal, çalışma yöntemi, bulguların değerlendirilmesi ile tartışma ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme, Gelişme Dinamikleri, Dalaman

DEVELOPMENT DYNAMICS OF DISTRICTS AND SOCIAL CHANGE

ABSTRACT

The concepts of social structure and social change, just as most of the theories and concepts of the modern world, emerged as a result of the French Revolution and the Industrial Revolution took place at the end of the 18th century. The concept of social structure, which emerged at the end of the 18th century, just as most of the concepts of the modern world, refers to individuals, groups, ethnic communities and status groups establishing the society. The concept of social change refers to the transformation occurred in these groups and in their interrelationships. Cities as settlements have core place in analysing societies as they assume economic, cultural, social and political functions in social life. Various dynamics can be influential in the foundation, development or transformation of cities. Dynamics depending upon geographical location, political choices or economic factors are also influential in the formation of a urban identity.

The effects of these factors on the development and transformation of settlements are subject to examination. Moreover, these factors can be put under the microscope in analysing cities and urbanization problems. Each settlement has its own unique organization and its problems occur within this structural framework.

The Province of Muğla, with its districts, has undergone a significant change process after 1980 due to the effects of various dynamics. Bodrum, Marmaris and Fethiye have become prominent by the development of tourism sector. Other districts have gotten involved in the change process with their properties; Ortaca and Milas with their geographical location, Yatağan and Kavaklıdere with their underground resources and Menteşe, the central district, with the influence of university. Public investments can be regarded as the main factor creating development dynamics for the district of Dalaman.

This study aims to determine socio-economic and socio-cultural conditions and urbanization efforts of people living in Dalaman district, and development dynamics of Dalaman district and to reveal social problems emerged with development dynamics.

Within this framework, this study consists of general information, materials used in the study, method, evaluation of findings and discussion and result sections.

Keywords: Social Structure, Social Change, Development Dynamics, Dalaman.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Muğla İli Dalaman İlçesinin gelişme dinamikleri ve bu dinamiklerin toplumsal değişime etkileri araştırılmıştır. İlçenin kentleşme ve gelişme serüvenine kısaca bakıldıktan sonra, uygulanmış olan anketler analiz edilerek değerlendirilmiştir. İlçenin kamu yatırımları sonucu hızla gelişerek göç aldığı ve hızlı bir kentleşme sürecine girdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada emeği geçen kişileri anmayı ve onlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Öncelikle yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince her an desteğini ve katkılarını sunan, öğrencisi olmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum çok değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Ünal BOZYER'e en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim süresince yetişmemde katkıları olan, ufkumu aydınlatan çok değerli hocalarım Prof.Dr. Muammer TUNA, Doç.Dr. Zafer DURDU, Doç.Dr. Hasan ŞEN ve Yrd.Doç.Dr. Gökçen ERTUĞRUL'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yaptığım tez çalışmamla ilgili fikirler veren ve veri toplama süresince yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Ümmü BULUT'a ve Derya YİĞİTER'e, tezimin dil bilgisi ve yazım kurallarına uygunluğunu titizlikle inceleyen, arkadaşım Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Semih ÇOMAK'a; tez çalışmam süresince yardım isteklerimi hiçbir zaman karşılıksız bırakmayan arkadaşım Dr. Tuncer FİDAN'a; ve dönemin Dalaman Kaymakamı Yılmaz ŞİMŞEK'e çok teşekkür ederim.

Bu tez Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi tarafından 15/258 kod numaralı proje ile desteklenmiştir. Bu nedenle Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine ve çalışanlarına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Anketin uygulanması için değerli zamanlarını ayıran, soruları yanıtlayan Dalaman halkına, verdikleri katkıdan dolayı çok teşekkür ederim. Son olarak tüm yaşamım boyunca bana sonsuz emek veren anneme ve babama; hep yanımda olan eşim Gülsün'e; kızlarım Ferhan ve Hafize'ye; minnettarım.

Yasin ÜLKER

23/08/2017-Muğla

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	VIII
HARİTALAR DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
TOPLUMSAL YAPI VE DEĞİŞME	4
1.1. Toplumsal Yapı	4
1.2. Toplumsal Değişme.....	8
1.3. Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kuramlar	12
1.3.1.Yapısalcılık	12
1.3.2.Yapısal Fonksiyonalizm	13
1.3.3.Çatışma Kuramı	14
1.4. Toplumsal Değişmeyi Açıklayan Kuramlar	15
1.4.1.Yapısalcılık	15
1.4.2. Yapısal Fonksiyonalizm	15
1.4.3. Çatışmacı Yaklaşım	16
1.5.Türkiye’de Başlıca Toplumsal Yapı Araştırmaları	17
İKİNCİ BÖLÜM	22
GÖÇ, KENT VE KENTLEŞME	22
2.1. Göç	22
2.2.Kent	23
2.3. Kentleşme	26

2.4. Türkiye İdari Sisteminde İlçe	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	32
DALAMAN İLÇESİNİN GELİŞME DİNAMİKLERİ.....	32
3.1. TİGEM Dalaman İşletmesi Müdürlüğü.....	32
3.2. Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumu	36
3.3. SEKA Dalaman Kâğıt Fabrikası	38
3.4. Dalaman Havalimanı	41
3.5. Dalaman Yüksek Öğretim Kurumları	45
3.5.1. Dalaman Meslek Yüksekokulu	46
3.5.2. Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu	47
3.6. Dalaman Askeri Kurumları	48
3.6.1. Dalaman Hava Meydan Komutanlığı	48
3.6.2. Dalaman Deniz Hava Üs Komutanlığı	49
3.7. Dalaman Akköprü Barajı ve Hidroelektrik Santrali	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	52
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE ALANI.....	52
4.1. Araştırmanın Konusu.....	52
4.2. Araştırmanın Amacı	53
4.3. Araştırmanın Önemi	53
4.4. Sayıtlılar	54
4.5. Hipotezler	54
4.5.1. Ana Hipotez	54
4.5.2. Alt Hipotezler	55
4.6. Araştırmanın Yöntemi	55
4.7. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	56
4.8. Sınırlılıklar.....	56

4.9. Muğla İlının Konumu	56
4.10. Dalaman İlçesi'nin Genel Özellikleri	57
4.10.1. Dalaman'ın Adı	57
4.10.2. Dalaman Çayı	57
4.10.3. Dalaman Ovası.....	58
4.10.4. Dalaman'ın Coğrafi Konumu	59
4.10.5. Dalaman'ın Tarihçesi.....	59
BEŞİNCİ BÖLÜM	65
BULGULAR VE YORUMLAR	65
5.1. Demografik Özelliklerle İlgili Bulgular	65
5.2. Ekonomik Özelliklerle İlgili Bulgular.....	68
5.3. Dalaman'a Göç ve Yerleşim	71
5.4. Siyasal Tutumlarla İlgili Bulgular	77
5.5. Dalaman'ın Gelişme Dinamikleri.....	79
5.6. Dalaman'da Toplumsal Değişme ve Sorunlar.....	84
5.7. Gündelik Yaşamla İlgili Tutumlar.....	87
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA	95
İnternet Kaynakları ve Raporlar	104
EK-1: ANKET FORMU ÖRNEĞİ.....	106
EK-2: Dalaman İlçesinin Kuruluşu (Resmi Gazete).....	112
EK-3: Karaçalı Adının Dalaman Olarak Değiştirilmesi	114
ÖZGEÇMİŞ.....	117

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

TİGEM : Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü

DAÇİK : Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumu

SEKA : Selüloz Kâğıt

DHMI : Devlet Hava Meydanları İşletmesi

DHMK : Dalaman Hava Meydan Komutanlığı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

THK : Türk Hava Kurumu

THY : Türk Hava Yolları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1: Dalaman TİGEM İşletmesi Arazi Dağılımı	36
Tablo-2: Cinsiyet.....	65
Tablo-3: Yaş Dağılımı.....	65
Tablo-4: Doğum Yeri	66
Tablo-5: Öğrenim Durumu	66
Tablo-6: Medeni Durum	67
Tablo-7: Çocuk Sayısı.....	67
Tablo-8: Hane Büyüklüğü.....	67
Tablo-9: Gelir Durumu	68
Tablo-10: Mesleki Bilgiler	69
Tablo-11: Gelirinizi En Çok Nereye Harcarsınız?	69
Tablo-12: Sosyal Güvence	70
Tablo-12: Ekonomik Sıkıntı Yaşadığınızda Kimlerden Yardım Alırsınız?	70
Tablo-13: Dalaman’a Yerleşme Süresi	71
Tablo-14: Dalaman’a Yerleşme Konumu	71
Tablo-15: Dalaman’a Yerleşme Nedenleri	72
Tablo-16: Dalaman’da ki İkamet Süresi İle Doğum Yeri Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı.....	72
Tablo-17: Dalaman’da İkamet Süresi İle Dalaman’a Nereden Yerleşildiği Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı	73
Tablo-18: Dalaman’da İkamet Süresi İle Dalaman’a Yerleşme Nedenleri Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı	74
Tablo-19: Yerleşmek İçin Dalaman’ın Neden Tercih Edildiği ile İlgili Dağılım	74
Tablo-20: İlçeye Göçle Gelenlerin Tutumundan Memnun musunuz?	75
Tablo-21: Dalaman Sizce Kent midir?	75

Tablo-22: Dalaman'ın Kentsel Özelliğiyle İlgili Düşünceler	76
Tablo-23: Siyasal Tutumlar.....	77
Tablo-24: Siyasal Yelpazeye Göre Tutumlar.....	78
Tablo-25: Dalaman'ın Gelişmesinde Etkili Olan Sektörler	79
Tablo-26: Katılımcıların Bakışıyla TİGEM Dalaman İşletmesinin İlçeye Katkıları	80
Tablo-27: Katılımcıların Bakışıyla Dalaman Tarım Açık Ceza İnfaz Kurumunun İlçeye Katkıları.....	80
Tablo-28: Katılımcıların Bakışıyla Dalaman SEKA'nın İlçeye Katkıları	81
Tablo-29: Katılımcıların Bakışıyla Dalaman Havalimanı'nın İlçeye Katkıları	81
Tablo-30: Katılımcıların Bakışıyla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Okullarının İlçeye Katkıları	82
Tablo-31: Katılımcıların Bakışıyla Askeri Kurumların (Hava ve Deniz Üsleri) İlçeye Katkıları.....	82
Tablo-32: Katılımcıların Bakışıyla Mopak Kâğıt A.Ş.'nin İlçeye Katkıları.....	83
Tablo-33: Katılımcıların Bakışıyla Akköprü Barajı ve HES'lerin İlçeye Katkıları...	83
Tablo-34: Son 10 Yılda Dalaman'da Gözlemlediğiniz En Önemli Değişimler.....	84
Tablo-35: Dalaman'ın Gelişmesiyle Birlikte Toplumsal İlişkilerin Değişmesi.....	84
Tablo-36: Komşularınızla İlişkilerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	85
Tablo-37: Dalaman'ın Toplumsal Değişiminde Etkili Olan Dinamikler.....	85
Tablo-38: Dalaman'ın En Önemli Sorunu Nedir?	86
Tablo-39: Ev İçinde Genellikle Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendirirsiniz?	87
Tablo-40: Ev Dışında Genellikle Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendirirsiniz?.....	87
Tablo-41: Dalaman'da Yaşamaktan Memnun musunuz?	88
Tablo-42: Dalaman'da Sosyo-Kültürel Mekânlar Yeterli midir?	88
Tablo-43: Dalaman'da Aşağıdakilerden Hangisinin Eksikliğini Hissediyorsunuz?.	89

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Resim-1: Dalaman tarihi TİGEM İdari binasının dıştan görünüşü	33
Resim-2: Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumundan Bir Görüntü	38
Resim-3: Dalaman Müessesesi'nde üretilen ilk kâğıdın kamyonu konularak Dalaman'da dolaştırılması	40
Resim-4: Dalaman Havalimanı Dış Hatlar Terminalinden Bir Görüntü	43
Resim-5: Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulunun Temel Atma Töreninden Bir Görüntü	47
Resim-6: Dalaman Hava Meydan Komutanlığından Bir Görüntü	48
Resim-7: Dalaman Akköprü Barajı ve HES'ten Bir Görüntü	50

HARİTALAR DİZİNİ

Harita-1: Dalaman Tarım İşletmesinin Dalaman İlçesi'ndeki konumu	35
Harita-2: Muğla İli İdari Haritası	57
Harita-3: Dalaman İlçesi İdari Haritası	63

GİRİŞ

Toplumsal yapıyı; nüfusun, fiziki yapının, toplumsal ilişkilerin, kültür ve tabakalaşmanın karşılıklı ilişkiler içinde oluşturduğu bir bütün olarak tanımlayabiliriz. Bu bütünlük içinde aile, eğitim, ekonomi, hukuk, din gibi çeşitli toplumsal sistemler karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal değişme; toplumun yapısal, kültürel, kurumsal ve davranışsal farklılaşmasıdır. Çeşitli değişim türlerinin meydana gelmesi, sosyolojinin çalışma alanı olan toplumun öznel, karmaşık bir yapıyı barındırması ve sosyologların sahip olduğu bakış açılarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çalışmamızın **birinci** bölümünde; **“Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme, Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları”** ele alınmış ve Türkiye’de başlıca toplumsal yapı araştırmalarına değinilmiştir.

Göç olgusu, toplumsal değişimin göstergelerinden biri olup, bir ülkenin modernleşme süreci, sanayileşme ve kentleşme düzeyiyle kendini gösterir. Endüstrinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkar ve toplumsal yapıdaki değişimlerle de ifadesini bulur. Türkiye’de köyden kente göçün diğer bütün ülkelerdeki gibi sanayileşme ile kentlerde kurulmuş olan fabrikaların işgücü ihtiyacını karşılamak için olduğu söylenebilir. Bundan başka insanlar, sosyal ve ekonomik açıdan daha rahat bir hayat yaşayabilmek için kentlere göç etmektedir.

Nüfusun büyük çoğunluğu topraktan ve tarımsal faaliyetlerden koparak tarımdan ve köyden farklı olarak, sanayi, hizmet sektörü gibi alanlarda yaşamını sürdürebilecek imkânlara sahip olmuştur. Bu durum toplumda yapısal değişimlerin olmasına neden olmuş ve bu değişimler kendisini kentleşme olgusuyla göstermiştir.

Kentleşmeyi, kısaca kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak açıklamaya çalışsak da bu tanım daha çok demografik bir olgu üzerinden yapılmış olacak ve kentleşmenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel boyutları eksik kalmış olacaktır. Kentleşme insanları yalnızca kent diye adlandırdığımız mekânlara çekme süreci olmadığı için, aynı zamanda insanların kentin yaşam şeklini kabul etmesi anlamına da geldiğini söyleyebiliriz. Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda bir değişimi ve dönüşümü ifade eden kentleşme, kentsel mekânın ve toplumsal pratiğin evrimleşme süreci olarak görülebilir.

Yerleşim birimlerinin kuruluşu, gelişmesi ve değişimi gibi hususlar incelendiğinde, her yerleşim biriminin kendine özgü bir coğrafyası, toplumsal yapısının ve kendine özgü dinamiklerinin olduğu görülmektedir. Söz konusu bu etkenler çerçevesinde bu yerleşim birimlerinin gelişme ve değişmesi, göç alması, kentleşmesi gibi sorunları da yine bu çerçevede kendini göstermektedir.

İlçeyi devlet teşkilatında bir yönetim birimi olarak, ilin yersel bir alt bölümü şeklinde tanımlayabiliriz. Ülkemizde ilçelerin, yüz ölçümü ve nüfusuna sayısına göre sınıflandırıldığı görülmektedir. İlçe merkezlerinin kurulması, birleştirilmesi ve kaymakamların atanması bir kanunun konusunu teşkil etmektedir. Göç, kent, kentleşme kavramlarını ele alarak değerlendirdiğimiz çalışmanın *ikinci bölümünde* ise **“Göç, Kent, Kentleşme ve Türk İdari Sisteminde İlçenin Yeri”** tartışılmıştır.

Gelişme dinamiklerini, her yerleşim biriminin kendi bünyesinde bulunan ve farklılık arz eden faktörler olarak ele alabiliriz. Yerleşim yerinin deniz kıyısında kurulması ya da toprağının tarıma elverişli olması, büyük kentlere ulaşım imkânının kolay ve hızlı olması, ekonomik, askeri vb. nedenlerden dolayı stratejik bir yerde olması gibi etkenleri gelişme dinamikleri olarak ele alınabilir. Dalaman ilçesinin gelişme dinamiklerini oluşturan en önemli faktör, ilçeye yapılan kamu yatırımları olarak değerlendirilmekte olup bunlar aynı zamanda Muğla ilinin de en önemli kamu yatırımları olarak dikkat çekmektedir. Çalışmanın *üçüncü* bölümünde **“Dalaman İlçesinin Gelişme Dinamikleri”** üzerinde durulmuştur.

İlçelerin gelişme dinamikleri ve toplumsal değişme adlı yüksek lisans çalışmasında Dalaman ilçesinin dünden bugüne yaklaşık 50 yıllık zaman diliminde geçirmiş olduğu değişimin ve bu değişime etki eden dinamiklerin neler olduğu üzerinde durulmuş ve ilçenin toplumsal yapısının değişiminde ve kentleşme serüveninde bu dinamiklerin ne kadar etkili olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın *dördüncü* bölümü, **“Araştırma Metodolojisi ve Alanı”** olarak tasarlanmış olup araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, sayıtları, evren ve örnekleme ayrıntılarıyla çalışılmıştır.

Çalışmanın *beşinci* bölümünde, **“Bulgular ve Yorumlar”** başlığı altında alanda elde edilen veriler üzerinden değerlendirmeler yapılarak sosyolojik analizler yapılmıştır. Bu noktadan yola çıkılarak yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenler üzerinden

ilçenin demografik yapısıyla ve sosyo-ekonomik özellikleriyle ilgili bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte gelişme dinamiklerinin kentleşme ve göçe etkileri, yerleşme tercihleri, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bakımdan etkileri sosyoloji biliminin disiplinin yöntem ve bakışı doğrultusunda irdelenmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde Dalaman ilçesinin dünden bugüne kentleşme serüveni ve yapılan analizler **“Sonuç ve Öneriler”** bölümünde değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL YAPI VE DEĞİŞME

1.1. Toplumsal Yapı

Toplumların yapısı ve düzeniyle bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerini, toplumda meydana gelen olayları, toplumun gelişimini, değişimini, nicel ve nitel değişiklikleri inceleyen bilime toplum bilim denilmektedir. Batı'daki ifadesiyle, çeşitli toplumların yapısını, toplumsal olayları, toplumsal gelişme ve değişimleri, toplumsal ilişkileri ortaya koymaya ve bu konularda yasalara varmaya çalışan bilim dalına sosyoloji denilmektedir (Gökçe, 2013: 2).

Toplumsal yapı ve toplumsal değişme kavramları yaşadığımız dünyadaki birçok kuram ve kavram gibi 18.yüzyılın sonunda yaşanan Fransız Devrimi ile Sanayi Devrimi'nin sonucunda ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasındaki birçok kavram gibi 18.yüzyılın sonunda ortaya çıkan toplumsal yapı kavramı ile toplumu oluşturan bireyler, gruplar, etnik topluluklar, statü grupları; toplumsal değişme kavramı ile de bu ilişkilerde yaşanan dönüşüm kastedilmektedir. Şüphesiz birçok düşünür, bu iki kavramı farklı şekillerde yorumlayarak ve kendi tanımlarını ortaya koyarak bu kavramlarla anlatılmaya çalışılan olgulara açıklık getirmek için uğraş vermiştir. Buna rağmen kavramlar üzerinde bir uzlaşının olmamasının temel sebeplerinden biri ya da birincisi toplum kavramı ile ilgili temel bir uzlaşının olmaması, diğer nedense toplumsal değişme kavramı ile farklı süreçlerin ifade edilmesidir (Alpkaya, 2014: 7). Toplumsal değişme, farklı toplumlarda ve zaman dilimlerinde belli türden olgularda, ancak kendi içinde anlamlı kabul edeceğimiz süreçlerdir.

Yapı kavramının, bilim dallarının kendi alanlarının arz ettiği özelliklere göre tanımı yapılabilir. Felsefede yapı kavramı, öğelerin karşılıklı olarak birbirine bağlı ve bağıntıları da belli kurallara uyan sistemli ve düzenli bir bütün iken; sosyolojide toplumsal kurumların kendi aralarında birbirleriyle karşılıklı ilişkileriyle oluşan düzenin meydana getirdiği bütünsellik kastedilmektedir (Bozyer, 2001: 5).

Gökçe (2013: 1), toplumsal yapının toplumbilimin temel kavramlarından biri olduğunu ve toplumbilim yazınında farklı yaklaşımlar ve tanımlar ışığında ele alındığını belirtmektedir. Toplumsal örgüt, toplumsal sistem, toplumsal kurum ile eş ya da benzer anlamlı kullananların olduğu gibi toplumsal ilişki, toplumsal rol

kavramlarından hareketle toplumsal yapıyı açıklamaya çalışanlarında olduğu bilinmektedir.

Toplumdaki ilişki ve olayların oluştuğu, toplumsal grup ve kurumları da içinde barındıran canlı varlığa toplumsal yapı denilmektedir. Bu canlı varlık içerisinde aynı zamanda toplumun nüfusu ve yerleşim tarzının şekillendirdiği fiziki yapısı da bulunmaktadır. Üzerinde anlaşılmaya varılmış bir tanımlı olmasa da, toplumdaki farklı ekonomik, siyasal, dinsel, kültürel vb. diğer kurumların, toplumun toplumsal yapısını oluşturduğunu ve bu kurumların da bileşenlerinin normlar ve rollerden oluştuğu söylenebilir (Akduman, 2011: 4).

Toplumsal yapı çeşitli biçimlerde tanımlanmasının mümkün olmasından dolayı, tanımlanmasında da bazı zorluklar bulunan kavramlardan biridir. Bu kavram geniş bir kullanım alanına sahip olduğu için sorun daha güç bir duruma gelmiş bulunmaktadır. Sosyoloji, ekonomi, antropoloji gibi çeşitli bilim dallarının bu kavram ile açıklamak istediklerinin aynı olmayabileceği gibi; aynı disiplin içinde örneğin sosyolojide de toplumsal yapı kavramı çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Örneğin, Maurice Duverger'e göre toplumsal yapı; "...tıpkı bir vücut yapısındaki gibi, bir topluluğun (global toplum ya da grup) parçalarının kendi aralarındaki düzenleniş şeklidir (Kulaksız, 2009: 3).

Ekonomi, din, siyaset, sanat, hukuk ve eğitim gibi unsurların kendi aralarında oluşturdukları ilişkilere toplumsal yapı denir. Bu yapılar birbirleriyle ilişkili olup kendilerini değiştirirler. Bu anlamda toplumsal yapının zamanla bütün parçaların birbirini etkileyerek değiştirebileceği canlı bir organizmaya benzediği söylenebilir. Sosyolojinin toplumu açıklayabilmesi için, önce kurumlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması gerekli olup, aksi takdirde toplumsal yapı derinlemesine incelenmeksizin değişme, gelişme, çözülme gibi toplumsal olguların açığa kavuşturulması imkânsızdır. Ülkemiz son iki yüzyılda yaşadığı hızlı değişme sürecinde, toplumsal yapı araştırmaları sosyolojinin başat çalışma alanlarından birisi olmuştur (Topses, 2013: 2).

Sosyolojinin en temel kavramlarından biri olan toplumsal yapı kavramıyla, farklı toplumların yapısını, toplumsal olayları, toplumsal gelişmeleri, toplumsal ilişkileri açığa çıkarmaya ve bunlarla ilgili kurallara ulaşmak için çalışırız. Bu kavramı, ilk olarak Herbert Spencer kullanmıştır. Ancak, Spencer'in abartılı biyolojik

benzetmelerinin etkisiyle netliğe kavuşamamış olan toplumsal yapı kavramı, daha sonraki süreçte birçok sosyolog ve antropolog tarafından farklı anlamları ifade etmek için kullanılmıştır (Gökçe, 2013: 2).

Ozankaya (2007: 202), toplumsal yapı kavramının, toplumu meydana getiren başlıca öğeleri ve bunların toplumun bütünü içindeki yerleriyle aralarında var olan ilişkilerle işleyişleri arasındaki düzeni anlatması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca böyle bir yapı kavramıyla, toplumsal yapının öğeleri arasında bir uyumun görülebileceğini belirtmiştir.

Bir toplumun tarihsel süreç ve mekânda bir bütünlük içinde açıklanması, bu toplumun yapısıyla ilgili kapsayıcı tüm toplumsal olayların yardımıyla izahı mümkün olabilir. Bu anlamda bir toplumu, yoğunluk birim sayısı, nüfusun kente ve kırdaki dağılışı şekli ve bu iki kısımda göstermiş olduğu yoğunluk gibi nicel demografik özellikleriyle irdelemek gerekir. Aynı anda yerleşim birimlerinin mekânsal dağılımı, binaların yapılış şekilleri, toplumun hangi ölçü ve şekillerde mekan kapladığı ve mekanda sınırlandığı, yerleşim birimlerini birbirine bağlayan yolların ve ulaşım olanakları gibi maddi unsurları da dikkate almak gerekir (Tolan, 2005: 209).

Toplumsal yapı, toplumun temelini oluşturan bireyin toplumla ilgili faaliyetlerin şekillenmesine neden olan toplumsal düzenlemeleri açıklar. Bu nedenle bireyin toplum içinde karşı karşıya geldiği örgütlü veya norm hüviyetini elde etmiş ilişkilerin ya da bileşenlerin tamamı, “toplumsal yapı”yı meydana getirir. Toplumsal yapıyı şekillendiren örgütlü oluşum ya da normatif bileşenler, toplumsal sınıflar, statüler, roller gibi belirleyiciler olduğu kadar, kültür veya ahlak gibi normatif bileşenler ya da toplumsal bütünlüğü oluşturmak için zorunlu olan (aile, eğitim gibi) örgütlü beraberlikler olabilir (Demirhan, 2015: 143).

Yerleşik düzene sahip olan zaman içinde oluşmuş kültür birliğiyle beraber yaşama iradesini taşıyan bireylerin oluşturduğu kümeler toplumdur. Toplum kavramı için bir tek tanım yapmak zordur. Bugüne kadar yapılmış olan tanımlardaki çeşitli öğelere verilen önem açısından farklar oluşabilmektedir. Örnek olarak bazı tanımlarda “ortak amaçlar” daha öne çıkartılırken, bazı başkalarında “ortak üretim biçimleri,” “ortak inançlar”, “kurallar bütünü” gibi unsurlar ön plana çıkarılmaktadır (Alkan, 2014: 4).

Sosyal yapı ile ilgili dikkat çekilmesi gerekli olan hususlardan bir tanesi de yapıyla, sosyal grup ve kurumlar arasında ortaya çıkan durumdur. Farklı nedenlerle bir araya gelmiş olan insanların oluşturduğu sosyal gruplar ile ortak ihtiyaçlar etrafında bir davranış şekli olan kurumlarda birer yapıya sahiptirler. Sosyal davranış mekanizması içinde büyük küçük bütünlüklerin her birinin bir yapıyı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Örneğin sosyal grubu içerisinde köy sosyal yapısı, şehir sosyal yapısı, aşiretlerde aşiret sosyal yapısı vb. toplum dediğimiz ana bünyenin yapısını bu hiyerarşik düzen ve fonksiyonel ilişkilerin bütünü meydana getirir (Çetintaş, 2002: 10).

Toplumu sınırları çizilmiş belirli bir yerde yaşamak için birliktelik oluşturmuş insanların meydana getirdiğini söyleyebiliriz. Buradan toplumsal yapının belirli bir yere yerleşmiş olup, bir kritere sahip insanları incelediği sonucuna varılmaktadır. Toplumsal yapıyı açıklarken o toplumun kültürü ve fiziki özellikleri de dikkate alınmalıdır. Yerleşme biçimi, evlerin şekilleri ve kentleşme fiziki yapıyı oluştururken; nüfus özellikleri, iktisadi, siyasi ve dini yapısı kültürel yapıyı meydana getirir. Toplumu meydana getiren tüm öğeler insan yaşamın ürünü olduğu için çeşitlilik arz etmekte olup, toplumsal yapı hem maddi hem manevi yönünü ifade eden bir kavram olarak karşımıza çıkar. Toplumsal yapı iki başlık altında ayrılarak incelenebilir:

- a. Maddi Yapı (Fiziki Yapı): İnsanların yaşadığı yeri ve bu yerdeki yerleşim şeklini ve diğer unsurlara denir. Nüfusun yerleşim biçimi, dağılımı, köy-kent yapılanması,
- b. Manevi Yapı (Kültürel Yapı): Toplumda yaşayan bireylerin arasında bulunan sosyo- kültürel ağı açıklar. Bunlar sosyal ilişkiler, statüler, roller ve değerlerdir (Gül, 2014: 8).

İnsanın doğayla ve insanın insanla oluşturduğu ilişkiler toplumu meydana getiren ve temel ilişkiler olup, bu ilişkilerin belirli hedefe yönelmiş örgütsel bir yapı ve hareketli bir öze sahip olduğu söylenebilir. Toplumu meydana getirmiş olan bu hareketli ilişkilerle bu ilişkilerin birbirleriyle etkileşimiyle örgütlendiği grupların ve kurumların hepsinin bir yapı içinde biçimlendiği gözlemlenmekte olup, buna toplumsal yapı denir (İçli, 2005: 86).

1.2. Toplumsal Değişme

İnsanoğlu yeryüzünde yaşam belirtileri gösterdiğinden bugüne devamlı değişim göstermektedir. Bu değişimin bazen hızlı, bazen de yavaş bir şekilde devam ettiği gözlenmektedir. Yaşadığımız dönemde değişim hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Değişimin hızlanmasındaki en önemli etkenler olarak, ekonomik gelişmelerin paralelinde gelişen teknoloji, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve ulaşılabilirliğinin kolaylaşması önemli unsurlar olarak gösterilebilir. İçinde yaşadığımız çağda, toplumsal değişimin çok hızlı ve bütün toplumları etkileyerek yaygın hale gelmesinden dolayı ortaya çıkan sorunların toplum biliminin inceleme konusunu oluşturmuştur (Özfidaner, 2007: 4).

Belli bir zaman diliminde, toplumsal ve doğal hayatta insanların tutum ve davranışlarında oluşan farklılaşmaya değişme kavramı ifade eder. Sosyolojik açıdan tarihsel süreçte toplumun yapısını meydana getiren ilişkiler ağını ve bu ağları ortaya çıkaran kurumların değişimi toplumsal değişme olarak tanımlanabilir. Bu değişimler insanın ve grupların davranışlarını etkilemekte ve toplumsal norm ve değerlerin farklılaşmasına neden olmaktadır. Toplumsal değişimin bu anlamda, toplumlar arasındaki ilişki ve etkileşimlerin niteliğini ve içeriğini belirlediği söylenebilir (Koçak ve Turhanoğlu, 2011: 3).

İnsanı oluşturduğu uygarlık seviyesi, ürettiği maddi ve manevi değerler, ortaya çıkardığı kurallar ne olursa olsun bunlar toplumu meydana getirir. Toplum bir araya gelmiş olan insanların oluşturduğu basit yapının toplamı değildir. İşlevsel ve toplumsal olarak farklılaşmış kişiler arasında eşgüdümlü eylemlerin yer aldığı bir örgüt biçimi olarak tanımlanabilir. Bu durum tabiatıyla farklı toplumların ortaya çıkmasına imkân vermektedir. Diğer taraftan her toplumda iki evrensel özellikten söz edilebilir. Her toplumun durağan olmayan ve değişime açık olan bir iç yapıya ya da düzene sahip olduğu, bunun da toplumun yapısı, ekonomik koşullarına bağlı olarak çeşitli düzeylerde değişim hızına sahip olduğu söylenebilir (Gökçe, 2013: 1). Görüldüğü üzere toplumsal değişme konusunda, tüm toplum tipleri için söyleyebileceğimiz temel özellik, toplumsal değişim kaçınılmazdır. Mahiyeti ne olursa olsun, toplumlar bunu deneyimlemektedir.

İnsanoğlu kendi varlığını devam ettirebilmek için yaşadığı doğal ve toplumsal dünyayı değiştirmek için çaba sarf eder. Bu çabanın sonucunda doğayı ve toplumu değiştiren insanoğlu kendisi de değişime uğrar. Sosyoloji toplumun nasıl değiştiğini, hangi etkenlerin değişime neden olduğunu, değişimin boyutlarını belirlemeye çalıştığı için, toplumsal değişme sosyolojinin en önemli kavramlarından (Elder, 1994: 6). Toplumsal değişme, zaman içinde toplumsal yapının, kurumların, ilişkiler ağının, davranış şekillerinin, kural ve değerlerin geçirdiği dönüşümler olarak tanımlanabilir. Bu nedenle sosyal bilimciler “Her şey değişir, değişmeyen tek şey, değişimin kendisidir.” demektedirler. Değişme olumlu ya da olumsuz olabileceği gibi planlı ya da plansız da olabilir. Bu nedenle toplumsal değişimin nötr bir kavram olduğu söylenebilir (Şen, 2015: 55). Değişme kavramı salt bir yön belirleyerek devam edemez. Duruma göre değişebilen niteliktedir.

Toplumsal yapıların değişimi problemi aynı zamanda sosyolojinin en önemli çalışma alanlarından birisini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal yapı ile ilgili sorunlar sadece gelişmekte olan toplumlarda değil, gelişmiş toplumların sistemlerini, dönüşüm ve değişimlerle ilgili sıkıntıları barındırmaktadırlar (Harre, 2002: 111). Toplumsal değişme her toplumda farklı hız ve evrelerde gözlenmekte olup, o toplumdaki tüm kurumları etkileyerek devam eden bir süreçtir. Yeni icat ve buluşlar, yeni ihtiyaçlara bağlı olarak artan istek ve talepler var olan kurumlarda önemli değişimlere neden olmaktadır. Yirminci yüzyılın en belirgin özelliklerinden birinin toplumların ekonomik toplumsal ve siyasal yapılarında gözlemlenen çarpıcı değişimler olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzyılda ortaya çıkmış olan icatlar, keşifler ve teknolojik gelişmelerle toplumsal, ekonomik ve siyasal faktörlerin yol açtığı değişimlerin toplumsal yapılarda köklü bir değişim başlattığı söylenebilir (Özer, 2003: 563).

Bir arada toplu olarak yaşayan insanların yaşamları bir düzene sahip olup, sahip olunmuş olan bu yaşam düzenine toplum denilmektedir. Toplumun ne olduğu değil, hangi çeşit özellikler taşıdığıнын önemi olmakla birlikte bunlar; toplumun üzerinde yerleştiği arazi, arazi üzerindeki nüfus ve bu nüfusun özellikleridir. İnsanın doğayla ilişkisi, doğayı değiştirirken kullandığı teknoloji, bunları oluştururken toplumsal olarak yarattığı değerler sistemi, inançları bir bütün olarak ele alınır. İnsanın olduğu yerde yerleşme düzeni, nüfus, toplumsal örgüt ve değerler aynı anda ortaya çıkar ve birbirini karşılıklı etkiler ve zincirleme değişime sebep olur (Kıray, 1999: 312).

Toplum hiçbir zaman salt bir ögeye indirgenerek anlaşılamaz. Var olan tüm durumlar birbirini etkileyerek bir potansiyel oluşturur.

Sosyolojinin en önemli konularından bir olmasına rağmen, hala toplumların nasıl ve ne şekilde değiştiği sorusunu cevaplandırmaya çalışan toplumsal değişme en zor ve sorunlu alanlardan biridir. Sosyologlar ve sosyal bilimciler arasında bu kavramla ilgili tartışma bulunmaktadır. Evrim, gelişme ve ilerleme gibi benzer kavramlar toplumsal değişme kavramını daha iyi anlamamıza yardımcı olacağı için bu kavramları ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir. İlk dönem sosyolojik teorilerde bu kavramlar değişme kavramıyla karıştırılmıştır ve bazı zaman da bu iki kavramın tek bir kavram gibi birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür (Özer, 2003: 565).

Toplumsal değişmeye, toplumun yapısındaki değişme de denilebilir. Toplumsal değişme denilince ilişkilerin değişmesi akla gelmelidir. Çünkü toplumun yapısı toplumsal kurumların ilişkilerinden meydana gelmektedir. Tüm bunların arkasında bireylerin davranış değişimleri bulunmaktadır (Kongar, 2010: 56). Değişime tüm yönleri ile bakabilmek, gerçek durumları anlamaya yardımcı olabilir.

Sosyolojik açıdan ise toplumun yapısını oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bunları belirleyen kurumların değişmesi, toplumsal değişmenin en önemli etkeni olarak görülebilir. Bu değişmelerin birey ve grupların davranışlarına yansıtacağı; toplumsal yapı içerisindeki yerlerini belirleyeceği açıktır. Toplumsal değişme nihayetinde, toplumlar arası ilişki ve etkileşimlerin niteliğini ve içeriğini belirlemektedir. Zamanı yaratan veya etkileyen geciktiren ya da hızlandıran öge insandır. Bu şekilde değişmeyi toplumsal yaşamın bütünlüğü içerisindeki nitel ve nicel farklılaşmaları elde edilen ya da kaybedilen kurumsal özellikleri kapsayan bir kavram olarak algılamamız gerekirse, değişmenin bir ya da birden fazla ögenin birlikte ya da ayrı ayrı etkileri ile ortaya çıktığı söylenebilir. Burada önemli olan değişme olgusunun toplumsal yapının tamamı üzerinde etkinliğini vurgulamasıdır (Tolan, 2005: 276).

Toplumsal değişmenin en önemli unsurunun insan olduğunu söyleyebiliriz. Değişme ile insan ilişkilerinde de değişim meydana gelir ve bu değişim belli bir zaman dilimini kapsadığı için, değişimin diğer önemli unsurlarından birisini de üretim ilişkilerinin belirlendiği tarihsel süreçler olarak görebiliriz. Tarihsel süreçte değişen insan ilişkileri aynı zamanda bulunduğu coğrafi konumu yani mekânı da değiştirmekte olup,

toplumsal değişmenin bir diğer unsurunun da mekân olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca özetlersek değişmenin üç ana unsuru; insan, üretim ilişkileri ve mekân olarak belirtilebilir (Özfıdaner, 2007: 7).

Hiç bir toplumun durgun, hareketsiz olduğu söylenemez. Her toplumda sürekli olarak bir dinamizm, bir değişme görölür. Toplumsal davranış örnekleri, toplumsal yapılar, toplumsal sistemler ve toplumsal kurallar sürekli olarak değişme süreci içerisinde dirler (Trimble, 2003: 5-6). Ancak bu değişme her alanda ve her zaman açık ve kesin olmadığı gibi, hız bakımından da her devirde aynı olmamaktadır. Bunun yanında değişme, hiçbir yönü ifade etmeyen bir kavram olarak karşımıza çıkabilir. Yani, toplumsal değişme, ilerleme kadar gerileme biçiminde de olabilir. Bu her iki eğilim de aslında toplumsal değişmedir. Değişmenin, belli bir durumun esas alınması şartıyla bu durumdan ortaya çıkacak farklılaşma biçiminde anlaşılması gerekmektedir. Toplumsal değişme kavramı ise çeşitli sosyologlarca farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Fakat ortak bir tanım vermek gerekirse, "Toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağıının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumlarında değişme olmasıdır." şeklinde açıklanabilir (Tezcan, 1997: 187).

Toplumsal değişmenin kuşkusuz toplumun her katında veya her öğesinde aynı zamanda ve hızla gerçekleşmediği kesindir. Bazı toplumsal kurum veya öğeler değişmeden etkilenmezler bazıları da çabuk ve köklü bir biçimde etkilenir ve aynı zamanda ilişkide bulundukları diğer kurum ve öğeleri de kendileriyle birlikte değişmeye sürüklerler. Toplumsal değişme aşama aşama dengeli bir biçimde ortaya çıkabileceği gibi çok hızlı, dengesiz, bunalım ve yıkım yaratıcı bir biçimde meydana gelebilir. Çeşitli değişme modellerinde göröldüğü üzere bireysel boyutta evrensele ya da evrensel veya toplumsal boyuttan bireysele doğru hiyerarşik bir değişme sıralaması yapmak gerçekte yanıltıcı olabilmektedir. Yaşam; toplumsal ilişki ve etkileşimler, toplumun bütünlüğü içerisinde oluştuğuna göre toplumsal değişme olgusu birbirini tamamlayan, kendisini etkileyen ve etkilenenden etkilenen toplumsal öğelerin oluşturduğu süreç görünümünde ortaya çıkmaktadır (Tolan, 2005: 281).

1.3. Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kuramlar

Toplumsal yapı ile ilgili çalışmalar farklı kuramlardan ortaya çıktığı için hem çok kökenli hem de çok şekilli olduğu söylenebilir. Bu farklılık arz eden ve çoğu zaman birbiriyle çatışan kuramsal yaklaşımların birlikte görülüyor olması Merton'a göre sosyolojinin gücünden kaynaklanmakta olup birbirlerini tamamlayan bu görüşler, toplumsal yapıyı anlamak için temel oluşturmada yardımcı olmaktadır (Blau, 1975: 1, Akt. Sungur; 2014: 8).

1.3.1.Yapısalcılık

Yapısalcılığı açıklamak için çoğu kez yapı kavramına atıf yapılmaktadır. Yapı olgusuyla yapısalcılığın aynı şeyler olduğu varsayılmaktadır. Bu anlamda yapısalcılığı izah etmeden önce yapı ve yapıyı meydana getiren etmenleri irdelemek bir zorunluluktur. Çeşitli bilim dallarında kullanıldığı şekliyle yapı sözcüğü, genel anlamda canlı ve cansız bir organizmaya benzetilebilir. Birden fazla alt sistemin birleşerek oluşturduğu parçaların bütünü ya da kısaca anlatımla toplumda ya da örgüt içindeki organların arasındaki ilişkilerin tamamı yapıyı ifade edebilir (Nar, 2014: 31).

Yapısalcılığın aslında bütüncül bir toplum kuramı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Söylemini var olan yapı veya sistemin, toplumsal ilişkileri belirleyici olduğu şeklinde geliştirerek eleştirel bir tutum sergilediği için dikkatlerin yapı kavramı üzerine çekilmesine neden olmuştur (Risman, 2004: 430). Sosyolojik bağlamdaki temel söylemi; bütüncül yapının, yapısalcılığa göre sosyolojide, birçok olumsuzluğa neden olmaktadır şeklinde ifade edilir. Aslında toplumdaki bütünü meydana getiren parçalara dikkat çekerek, bunlar arasındaki ilişkiyi meydana çıkarma uğraşı vermektedir. Yapısalcılar, toplumsal varlığı tanımlayan asıl özelliğin, toplumda mevcut durumda görülen toplumsal ilişkiler olduğunu iddia ederler (Say, 2013: 333).

Saussure, yapısalcılığı, Durkheim'ın yaptığı gibi dil bilim konusunu inceleyerek tanımlamaya çalışmış; onu büyük oranda insanın üstünde bir olguda, konuşma becerisinde değil dilde aramıştır. Ayrıca Saussure, Durkheim gibi bir şeyin nasıl işlediğini anlamak için tarihine bakarak sonuç alamayacağımızı, toplumu anlamaya çalışırken, onu oluşturan parçalar arası ilişkilere bakabilirsek anlayabileceğimizi bu nedenle de dili de anlayabilmek için dilin farklı parçaları arasındaki bakmamız gerektiğini söylemiştir (Ritzer, 1992, Akt. Kotlu, 2007: 43-44).

Yapı kavramı 19. ve 20. yüzyıl sosyal bilimlerinde farklı ancak önemli bakış açılarıyla incelenmiştir. Bu çalışmaların hepsinin temelinde, gerçeğin biyolojik, matematiksel ve mekanik modellerinin yattığı söylenebilir. Sosyolojik anlamda yapısalcılık en basit olarak “ilişki, taraflardan daha önemlidir.” şeklinde yapılabilir. Auguste Comte ile Fransa’da ve Karl Marx’la Almanya’da yapılmış olan çalışmalar sonucu yapısalcılık sosyolojik olarak ortaya çıkmıştır (Bottomore ve Nisbet, 1990: 573, Akt. Sungur, 2012: 9).

1.3.2.Yapısal Fonksiyonalizm

Yapısal fonksiyonalizm, özellikle Comte, Spencer, Durkheim, Weber gibi klasik sosyologlardan, antropolojide ise Radcliffe-Brown, B. Malinowski’ gibi fonksiyonalizmin ilk temsilcilerinden etkilendiğini söylenilebilir. Ancak daha sonra Parsons’ın öncülüğünde, 1929 Dünya Üretim Anarşisi ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da ve özellikle Amerika’da ortaya çıkan ‘yeni düzensizlikleri’ önleme noktasından yola çıkarak, toplumda var olan bütünleşme, değerler, normlar, durağanlık, düzen ve konsensüs gibi kavramlara odaklandığı görülmektedir. T. Parsons, R. K. Merton, W. Ogburn, W. Buckley, E. Tiryakian başlıca temsilcileri olup, yapısal fonksiyonalizmin temel kavramları; yapı, fonksiyon, toplumsal yapı, kültürel yapı, sistem, sosyal sistem, statü, rol, değer, norm, düzen, yapısal farklılaşma, dinamik denge ve konsensüs olarak kabul edilir (Kızılçelik, 1994: 9).

Yapısal işlevselciliğin en önemli temsilcisi olarak kabul edilen Parsons yalnız sosyoloji için değil, ekonomi, politika gibi sosyal bilimlere içine alan genel bir teori kurmayı amaçlamıştır. Parsons farklı sosyal bilimlerin aynı sosyal sistemin çeşitli yönlerden birbirleri arasında ilişki olduğunu ileri sürmüştür (Kızılçelik, 1994: 138).

Bu yaklaşıma göre her bir parçası farklı şeyleri yapıyor olsa da toplum, bütün parçaları birlikte hareket eden bir sistem olarak kabul edilir. Sosyal sistemin parçalarını aile, eğitim ve din gibi kurumlar oluşturmaktadırlar. Bu anlamda biyolojik organizmalarda sistem olarak kabul edilir. Toplumu anlamak için sosyologların birçoğu biyolojik modellerden yararlanmışlardır (Avcıkurt, 2009: 8).

1.3.3.Çatışma Kuramı

Genellikle duygu, düşünce ve davranışlarda içten ya da dışarıdan gerçekleşen psikolojik ve sosyal engellenme durumuyla ilgi olan çatışma kavramı (İng. conflict Alm. konflikt Fr. conflict, Osm. müsademe), amaçların farklılaşması ile birlikte isteklerin karşıtlıklarla karşı karşıya gelmesi durumuna çatışma denilmektedir. Uzlaşının zıttı, rekabetin vazgeçilmez bir niteliği, bazı durumlarda tabii bir sonucu ve değişimin motoru olarak kabul edilen çatışma süreci aynı zamanda çağdaş sosyolojide de, sosyal hareketliliğin temeli olarak ele alınmaktadır (Aydınalp, 2010: 189).

Çatışma kuramı, organik ve işlevselci kuramlara alternatif olarak geliştirilmiş olup bu kurama göre toplum, temel maddi gereksinimler ve kaynaklara sahip olmak için mücadele eden zıt gruplar sistemidir (Meuleman, Davidov ve Billiet, 2009: 352-355). Burada toplum gücü kazanmak için bir arena olup, bu arenayı gruplar meydana getirmektedir (Kızılçelik, 1994: 263).

Çatışma kuramcıları da yapısal işlevselciler gibi sosyal yapının olduğunu kabul ederler; ancak bunlar sosyal yapıların güçlünün menfaatlerine hizmet ettiğini iddia ederler. Sosyal dünyayı bir çatışma içinde gören bu yaklaşım, parçanın görevini yapıp yapmamasıyla ilgilenmez, bir olaydan kimlerin yararlandığı üzerinde odaklanır (Avcıkurt, 2009: 8).

Burada çatışma toplumsal yapının oluşması ve korunması açısından araç olarak görülebilir. Grup içi ve gruplar arası sınırların belirlenerek ve korunmasını sağlar. Başka gruplarla çatışma, grubun içinde bulunduğu toplumsal dünya ile bütünleşmesinin önüne set çekerek, grup kimliğinin yeniden kabul görmesini sağlayabilir. Çatışmanın tüm bu olumlu işlevleri bir grubun bir dış grupta çatışma durumunda olduğunu çeşitli örneklerde görebiliriz. Çatışmanın ulusal sınırları nasıl belirlediğini uluslararası arenada, uluslararası eylem veya masa başı stratejilerinde görülebilir. Daha yerel düzeyde de, çatışma sebebiyle yeni gruplar oluşturulup, yapısal kimliklerin ortaya çıkarılabilir (Poloma, 1993: 99 Akt. Sungur, 2012: 14).

1.4. Toplumsal Değişmeyi Açıklayan Kuramlar

1.4.1.Yapısalcılık

Comte'a göre toplumsal değişme neden sonuç ilişkisi içinde birbirini izleyen üç aşamadan ortaya çıkmakta olup, bu üç aşama bir evrim çizgisi içinde birbirini takip ederek, toplum adı verilen organizmanın daha ileriye ve daha iyiye doğru gelişmesi biçiminde oluşmaktadır. Comte insanlığın pozitivist aşamaya vardığında en iyiyi ve en doğruyu bulacağı düşüncesine sahiptir. İnsanlığın evriminin bu üç aşaması zorunlu olarak birbirini izlediğini, bireylerin ve bilimsel anlayışın gelişiminde olduğu gibi toplumların da teolojik ve metafizik aşamalardan geçerek pozitif aşamaya ulaştıklarını belirtir. Comte bu üç aşamanın birbiri arasında tam bir neden sonuç ilişkisi olduğunu ve her aşamanın kendinden önce gelen aşamanın zorunlu bir sonucu olduğu gibi kendinden sonraki aşamanın da hazırlayıcısı olduğunu söylemiştir. Böylece Comte'un toplumsal değişme görüşü pozitivist, organizmacı ve evrimci özelliklerine ek olarak determinist olma yanıyla da dikkati çektiği görülmektedir (Kinloch, 1977: 73, Akt. Can, 2005: 6).

Evrimsel modeller arasında yer alan A. Comte'a göre toplumsal değişme tüm insanlık için düz çizgisel bir ilerleme ile açıklanabilir. Toplumsal değişme insanlığın gelişim aşamalarına benzer şekilde ortaya çıkmıştır. Durkheim'e göre toplumsal değişme ilkel toplumların özelliği olan mekanik dayanışmadan, karmaşık toplumlardaki organik toplumlardaki gelişimin sonucunda ortaya çıkmıştır (Ulaşır, 2014: 62).

1.4.2. Yapısal Fonksiyonalizm

Yapısal-fonksiyonalcı kurama göre toplumlar ve toplumsal kurumlar çevrelerine uyum sağlamak için yapısal farklılaşma sürecinden geçerek evrimsel değişim geçirirler (Joas, 2004: 303). Evrimin, belirli bir yöne doğru, tek doğrusal, sürekli ve kaçınılmaz olduğunun söyleyebiliriz. Toplumsal kurumların homojen, basit yapılardan heterojen ve karmaşık yapılara doğru dönüşmektedirler. Spencer toplumların savaşçı, barbar siyasi yapılardan, barışçı yapılara doğru evrildiğini belirtmiştir. Çünkü endüstriyel iş bölümü, teknolojik gelişme ve uzmanlaşma, barışçı bir toplum düzenini öngörmektedir. Burada modern-endüstriyel toplum düzeninin yüceltilmesi söz konusu olup bu modernist yaklaşıma göre modern toplumlarda siyasi savaşların yerini

ekonomik kalkınma savaşları alacağı için, toplumlar bütün enerjilerini savaşa değil barışa harcamak durumundadırlar (Durakbaşı, 2010: 21).

Yapısal-fonksiyonel yaklaşıma göre her yapı, bir fonksiyon sahibi olduğu için gelişmektedir. Yoksa yapılar var olduğundan dolayı, belli fonksiyonlar ortaya çıkmaz. Yapılar fonksiyonları değil, fonksiyonlar yapıları ortaya çıkarmaktadırlar. Yani insan ağız olduğu için konuşmaz, konuşma fonksiyonunu yerine getirmek için ağız gelişmiştir. Bu düşünce, yapısal-fonksiyonel modelin, yapısal farklılaşma fikrinin temelinde yatmaktadır (İleri, 2009: 34).

Kıray (1999; 155)'a göre toplumsal yapıya şeklini veren değişkenler ve özellikleri dört büyük grupta toplanmaktadır. Bunlar; 1) Doğal kaynaklar 2) Bunları işlemek için kullanılan teknoloji 3) Nüfus ve özellikleri 4) Toplumsal organizasyon ve bunların hepsinin etkileşiminden doğmuş olan değerler sistemidir. Bu değişkenlerin birbirine bağlı olduğunu ve genellikle göreceli olarak bir denge içerisinde olduklarını ifade edebiliriz. Bunlardan herhangi birinde meydana gelen değişikliğin dengeyi bozacağı ve tüm gruplarda değişiklikler meydana getireceği açıktır. Öyle ki, bu zincirleme tepkilerin sonucunda toplum bir süre sonra yeniden işlevsel bir bütün haline gelmekte ve tekrar göreceli bir denge durumuna kavuşmaktadır.

1.4.3. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı kuram, toplumsal yapının değişmesi ve ilerlemesi için uyum şartını arayan işlevsel teoriye karşı toplumsal değişme için çatışma kavramını ortaya koymakta ve toplumu dinamik bir yapı olarak incelemektedir. Sürekli bir değişim ve gelişim halinde olan bu yapıyı, toplumsal güçlerin daima birbirleriyle çelişerek çatışması ortaya çıkarmaktadır (Dikkol, 2014: 12).

Marx'a göre toplumun yapısını genellikle ekonomik ilişkilerin yani alt yapı belirlemektedir. Ekonomik ilişkiler de bu ilişkilerde bulunanların iradesi dışında ve toplumdaki maddi üretim imkânlarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu üretim araçları gelişir ve daha önceki üretim imkânları ve araçlarıyla düzenli olarak çatışma yaşar. Bundan dolayı Marx, toplumsal çatışmayı, toplumun kendi içinde oluşan üretim biçimi ve güçleriyle ilişkili olarak ortaya çıkan 'çatışmaya' bağlamıştır (Kongar, 2010: 131).

1.5.Türkiye’de Başlıca Toplumsal Yapı Araştırmaları

Türkiye’de sosyoloji literatüründe toplumsal yapı olgusuyla ilgili bilimsel metinleri inceleyen Başak (2005: 34)’a göre; toplumsal yapı ile ilgili araştırmalarda Marxist ve yapısal fonksiyonalist yaklaşımlar başı çekmektedir. Fakat belirli bir teorik noktadan yola çıkmaksızın, sosyo-kültürel yapının sadece davranışsal ve maddi boyutuyla ilgili bilgisine nicel araştırma yöntemleriyle varmaya çalışan araştırmaların da diğer bir grubu oluşturduğu görülmektedir.

Dikeçligil (2002: 109) tarafından, pozitivist paradigma içinde yer almakta olan Marksist ve yapısal işlevselci yaklaşımlarla beraber, hümanistik paradigmaya da artan ilgi doğrultusunda yapı araştırmalarında nitel araştırma yöntemlerinin kullanımının da artacağı öngörülmektedir.

Toplumsal yapı/yaşam ve kuram ilişkisi için yapılan açıklamalar toplumsal yapı/yaşam ve sosyolojideki yapı araştırmaları için de yapılabilir. Sosyolojik araştırmaların (temel ya da uygulamalı) ilgi odağı ve gelişimi özde toplumsal yapı/yaşam eksenli olup, Türkiye’deki yapı araştırmalarını Türkiye’nin şartlarından soyutlamanın mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çok partili siyasal hayata geçişin, ekonomi ve sanayideki gelişmelerin sosyal araştırmaların konusu üzerinde de etkili olduğu gerçeği yadsınamaz. Sosyal bilimle uğraşanların içinde yaşadıkları dönemin özelliklerinin, onların araştırmalarını ve en önemlisi araştırma konularını etkilemesi kaçınılmazdır. Yapı araştırmalarında da Türkiye’nin içinden geçtiği süreçler yapı araştırmalarının da konusunu belirlemiş olup ayrıca bu süreçlerle birlikte yapı konusundaki çalışmalarda ortaya çıkan farklılaşmaların yani uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Başak, 2005: 36).

“*Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma*” adlı çalışmasının hazırlıklarına 1940 yılında başlayan Niyazi Berkes, çalışmanın bitimi sonrası 1942 yılında yayınlamıştır. Çalışma, Ankara’ya belli uzaklıkta bulunan 13 köyü kapsamakta olup, köyün sosyolojik haritası çıkarılarak, toplumsal yapının ana özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Alver, 2002:191).

Türk sosyoloji yazınında toplumsal yapı çalışmalarıyla ilgili yazılarda en çok adı geçen ve atıf yapılan iki yazarın Behice Boran’la, Mübeccel Kıray’ın olduğu

bilinmektedir. Bu iki yazarın aynı zamanda iki ayrı doğrultuya yerleştirilebilir iki dizi toplumsal yapı anlayışının da bir bakıma liderleri olduğu söylenebilir (Bozkurt, 1972: 31).

Behice Boran'ın Türk sosyoloji literatüründe kendi dönemi içinde ufuk açıcı ve kendi sosyolojik bir yansıması olarak ortaya çıkan *Toplumsal Yapı Araştırmaları* adlı yapıtıyla kalıcı bir yer edindiği bilinmektedir. Toplumsal yapı ve uygulamalı sosyoloji alanlarında başat çalışmalardan başlıca biri olan bu çalışmanın, yapıldığı dönemde araştırma pratiğini ve yeni gelişen sosyolojik yönelimlerin temel ilkelerini vermesi nedeniyle önem arz etmektedir. Sosyoloji bilimine yeni bir bakış ve onu bir araştırma bilimi kimliğiyle tanımlama çabasının bir ürünü olan bu çalışmanın, Manisa civarında sekiz ova ve beş dağ köyünde 1941-1942 yılları arasında yapılmış olan araştırmaya dayandığı görülmektedir (Alver, 2002: 191).

Çalışma, pozitivist paradigma çerçevesinde maddi-manevi kültür ayrımı esas alınarak yapılmış olup, çalışmanın yürütüldüğü köylerle ilgili yapılan sınıflandırma ve değerlendirmelerde, ekonomik yapının temel alınarak yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, köyün coğrafi durumu, köyün dış ilişkileri, şehirleşme süreci gibi faktörler de değerlendirmede sürecinde ele alınmış olup, incelenen en küçük birimini aile olduğu dikkati çekmektedir. Bu durumun daha sonraki araştırmalarda bir gelenek haline geldiği görülmektedir. B. Boran'ın yapıyla ilgili çalışmaları, makrososyolojik perspektifte olup, toplumunda bir kurumlar topluluğu olduğunu ve kurumların toplumun yapısını oluşturan işlevsel birimler olduğu fikrine dayanmaktadır (Başak, 2005: 42).

Boran'ın Toplumsal Yapı Araştırmaları, Türk sosyoloji tarihinde sosyoloji anlayışındaki farklılaşma noktalarını gösteren, sosyolojiye yalnızca akademik bir disiplin olarak değil aynı zamanda bir bilgi üretim bilimi olarak bakmayı dillendiren yeni bir anlayış ve çizginin cisimleşmesine önemli bir katkı olarak görülebilir. Boran'ın bu çalışması hem sosyoloji çehresindeki değişimi açıklıkla ortaya koyması hem de özellikle toplumsal yapı çalışmaları içinde toplumsal yapı, değişim ve farklılaşma konusunda ilklerden olması açısından bir öncü çalışma olarak değerlendirilebilir. Amaç köyden hareket ederek toplumsal bütüne ışık tutmak, elde ettiği malzemeden hareketle toplumsal yapıyı anlayabilmektir. Göstermek istediği şey,

salt köydeki hayat şartları ve tarzı değil, bu hayat tarzının sonucu olan sosyolojik bir problemdir (Alver, 2002: 192).

Ülkemizde yapılan ve yayınlanma olanağı bulan ilk kent araştırması Kıray'ın "Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası" isimli eseridir. Bu çalışmada Kıray'ın amacı "Ereğli kasabasında sosyal kurumların, insan ilişkilerinin değerler sisteminin 1962 yılında meydana getirdiği fonksiyonel bütünü belirlemek"tir. (Kıray, 2000: 13). Mübeccel Kıray' da yapı anlayışı, yapının gerçek bir topluma yüklenmesini örtülü olarak içermekte olup, toplumsal yapıyı ele alırken, dört kümede toplamış olduğu değişkenler somut toplumun derinlemesine katlarından birkaçını oluşturmakta olup, bunlar toplumsal yapı modellerini kurarken mutlaka ele alınması gereken, onlarsız olunamayan katlardır. Mübeccel Kıray'da toplumsal yapının eşanlamsal çağrışımlara kolaylıkla açılmakta olup, burada yapının bir bütün, bir düzen, bir dizge, bir oluş biçimi, bir toplum olduğu söylenebilir (Bozkurt, 1972: 34).

Kıray'ın sosyoloji yazınına yaptığı önemli bir katkı "tampon kurum" kavramıdır. Kıray'a göre tampon kurumlar ve ilişkiler "göreceli olarak daha hızlı ve kapsamlı değişme hâllerinde, her iki yapıda (geleneksel ve modern) görünmeyen fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi olanaklı kılan kurumlar ve ilişkilerdir " (Kongar, 2010: 174).

Gökçe (2013:6)'ye göre "Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Salih Kasabası" çalışmasında Mübeccel B. Kıray, 'toplumsal yapı; yapıyı oluşturan toplumsal kurumlarla bunların karşılıklı ilişkilerinden doğan bütündür' tanımını vermektedir.

Nihat Nirun "Sistemantik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi" isimli kitabında temel bir ayrım yaparak sosyal yapı ve sosyal dinamik bünye tanımlarını kullanmıştır. Sosyal yapının, sosyal dinamik ve sosyal bünyenin bir iskeleti ve çerçevesi niteliğinde olduğunu, her yapının belli bir doğal çevre- fiziki, biyolojik ve coğrafi çevre üstünde oluşan sosyal bir çevrenin içinde bulunacağını, sosyal çevre içinde sosyal yapıya vücut veren elemanların başında insanın geldiğini söylemektedir (Nirun, 1991: 20).

Nirun (1991: 82)' a göre, hiçbir insani toplum hiçbir bakımdan birbirinin aynısı olamayacağına göre, sosyal yapılar arasında da benzerlikler bulmanın çok zor olduğundan, sosyal yapılar son derece heterojendir.

Yasa, “Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları” isimli eserinde amacının “çağdaş Türkiye’nin toplumsal yapısı ve temel özelliklerinin saptanması” olduğunu açıklamıştır. Bu çalışmasında Yasa, toplumsal yapıyı sosyolojik açıdan “bir topluluğun toplumsal düzeni, kuruluşu, kuruluşun işleyişi ve birtakım görevleri yerine getiriş yolu” olarak tanımlamaktadır. Yasa, toplumsal yapıyla kültür arasındaki ilişkileri inceleyerek bu konuda iki görüş ifade etmiştir: “Sosyal yapıya esas özelliğini (şeklini) kazandıran, egemen kültür unsurlarından sadece biridir ve sosyal yapıya şeklini veren ve özelliğini kazandıran çeşitli kültür öğeleridir.” Bu yönden bakıldığında toplumsal yapının, bu öğelerin bütününe etkilerinin değişkeni olduğu söylenebilir (Yasa, 1970: 198, Akt.,Bozkurt, 1972: 36).

Ömer Bozkurt, “Ayrımsal Sosyoloji ve Toplumsal Yapı” isimli eserinde büyük ölçüde Gurvich’in sosyal yapı anlayışından esinlenerek, bir toplumsal yapı modeli kurmuştur (Bozkurt, 1972: 120). Tahir Çağatay’a göre toplumsal yapı ise “daha ziyade cemiyet bütünü ile ilgili başlıca içtimai zümrelerin, birbirine karşı durum takınmasını ve bununla bağlılıkta cemiyet bütününe alacağı şekil ve karakter etrafında cereyan eden çekişmeleri ifade ve izaha yarar.” Bozkurt, Çağatay’ın toplumsal yapı anlayışının toplumsal tabaka ve zümrelerin hiyerarşisini konu alması bakımından farklı bir anlayış olduğunu ifade etmektedir (Çağatay, 1968: 50, Akt, Bozkurt, 1972: 38-39).

“İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı I-II” ve “21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı” adlı eserlerinde Emre Kongar, Türkiye’nin toplumsal yapısını ve değişmesini dış dünya, ideoloji ve sınıfsal gelişme öğelerini temel alarak genel bir model çerçevesinde çözümlemek için uğraş vermiştir. Burada her bir öğe diğerlerini büyük ölçüde etkilediği gibi, aynı ölçüde onlar tarafından da şekillendirilir. İdeoloji olmadan sınıfsal gelişmenin, sınıfsal gelişmesiz de ideolojik değişimin olmayacağını iddia eder. Modelde dış dünya öğesi, bağımsız olsa da, diğer iki etkenin etkisinde kalmaktadır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, dış dünyadaki meydana gelen siyasal, ekonomik ve ideolojik oluşumlar herhangi bir toplumun iç yapısını mutlaka etkilemektedir. Fakat bütün bu etkiler, iç yapının değişmesi doğrultusundadır (Kongar, 1998: 681).

Korkut Boratav 1995 yılında yapmış olduğu çalışmasında 1991-1992 yıllarında değişen ekonomik şartların toplumsal sınıfları nasıl etkilediği sorusundan hareket

ederek, kırdaki ve kentteki sınıfları tanımlayarak, daha sonra bu sınıfların ekonomik koşullar karşısında nasıl bir savunma stratejisi geliştirdiklerini ele almıştır. Kentsel sınıfları tanımlarken daha çok mesleği ve meslekteki mevkii, kırsal sınıfları tanımlarken ise toprak mülkiyetlerinin şeklini ve büyüklüğünü ana kriterler olarak belirlemiştir. Boratav'ın çalışmasının, ölçek geliştirme bakımından ilk çalışma olduğu için, daha birçok çalışma ile test edilmesi gerekmektedir (Kalaycıoğlu, 2012: 13-14).

Bozyer (2001: 17), toplumsal yapının monografik çalışmalarla da tespit edilmeye çalışıldığını, Türkiye'de bu yöntemi ilk olarak Niyazi Berkes'in "Bazı Ankara Köyleri Üzerine Bir Araştırma (1942) adlı çalışmasının bu konuda çalışanlara yol gösterici olduğunu, yine bu alanda yapılan çalışmalara İsmail Beşikçi'nin 1969 yılında, saha çalışmasına dayanan, "Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar (Göçebe Alikan Aşireti)" İbrahim Yasa'nın "Sindel Köyü'nün Ekonomik ve Toplumsal Yapısı (1960)" adlı eserlerinin örnek teşkil edebileceğini belirtmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, KENT VE KENTLEŞME

2.1. Göç

İnsanların, bir coğrafi bölgeden diğerine, özellikle ulusal sınırlar içinde hareketidir. Göçün, 20. yüzyılda yaygınlaşarak sıradan bir olay haline dönüştüğü söylenebilir. Göçün insanlık tarihinde bütün dönemlerde var olan bir olgu olduğu bilinen bir gerçek olup, göç kavramıyla öncelikle belli bir insan gurubunun bir yerden başka bir yere olan hareketi akla gelse de, göçün coğrafi bir yer değiştirme sürecinden çok daha geniş ve köklü bir muhtevaya sahip olduğu söylenebilir. Göç, sonuçları itibariyle sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok unsuru içinde barındırmaktadır (Sağlam, 2006: 33-34).

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup, genellikle nüfus hareketi olarak algılandığında bireysel ve toplumsal olarak yapısal değişikliklerin çoğunun sebebi ve sonucu olmuştur. Zamanla farklı özellikler kazansa da göç her zaman dinamik yapıtı etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles, 2003: 13-14). Toplumsal yapı unsurlarıyla doğrudan olan ilişkisi, göçün çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmasını gerekli hale getirmekte olup, iç ve dış göç olmak üzere göçler iki şekilde incelenmektedir. İç göç, ülke içinde belli bir yerden başka bir yere; dış bir ülkeden başka bir ülkeye olan göç hareketidir (Sağlam, 2006: 34).

Göç, tarihi süreçte toplumların karşı karşıya geldiği sosyolojik bir olgu olup, göç olgusunun toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerle ortaya çıkabileceği gibi, göçün kendisinin de aynı zamanda kimi toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerin nedeni ya da bu gelişmelere hız kazandıran bir etmeni olabileceğini söyleyebiliriz (Kurt, 2006: 149).

Kentleşmenin ve kırdan kente göçün 20. Yüzyılın en önemli olgularından biri olduğu görülmektedir. Türkiye; 1950’li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan kırdan kente göç olgusuyla karşı karşıya kalmış ve yoğunluğu giderek azalsa da hala devam eden bu durumun ortaya çıkarmış olduğu ekonomik, toplumsal, çevresel vb. sorunlarla uğraşmak durumunda kalmıştır. 1950’li yılların başlarında Türkiye kendisini, etkisi onlarca yıl sürecek olan ve ülkenin toplumsal dokusunu çok büyük ölçüde değiştirecek olan yoğun bir iç göç ve hızlı bir kentleşmenin eşliğinde bulmuştur (Kurt, 2006: 151).

Göç olgusunun dünyanın bütün toplumlarında sürekli rastlanılan bir durum olduğu ve belirli oranlarla her zaman yaşandığı görülmektedir. Ancak ülkelerin bazılarında çok hızlı ve yoğun bir kentleşme ve göç yaşanırken, bazılarında bu durumun nispeten daha yavaş olduğu görülmektedir (Sağlam, 2006: 34).

Göçler; kırdan kente, kırdan kıra, kentten kente ve kentten kıra doğru olabilmektedir (Castles, 2007: 352). Türkiye’de göçlerin çoğu zaman kırdan kente ve kentten kente doğru olduğu görülmektedir. Türkiye’de göçler, sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte artmış ve bu durum da kentleşme oranının artmasına neden olmuştur. Bu artışın 1950’li yıllara tekabül ettiği görülmektedir. Bu yıllarda göçlerin, sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle birlikte köyden kente doğru yoğun bir şekilde olduğu görülmüştür. 1980’lerden sonra göçlerin daha çok kentten kente doğru eğilim göstermeye başladığı görülmektedir. Türkiye’de göç sonucu bölgeler arası nüfus dağılımında dengesizlik meydana gelmiştir. En fazla göç veren bölgeler, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri iken, en fazla göç alan bölgelerin ise Marmara ve Ege bölgeleri olduğu görülmektedir (Koçak ve Terzi: 2012: 166).

Nüfus hareketliliği bakımından dinamik bir yapıya sahip olan ülkemizde, göçe iten farklı nedenler ileri sürülebilmekle beraber, bunlardan hangisinin daha ön planda olduğu ve gerçeği ne kadar yansıttığı konusunda saptamalar yapmak kolay görülmemektedir. Diğer bir ifadeyle göç edenler, isteğe bağlı olarak daha iyi bir ekonomik ve sosyal yaşamı hedefleyebileceği gibi, zorunluluk sonucu oluşan ve daha çok can güvenliği açısından da göç yapıyor olabilmektedirler. Nedeni ne olursa olsun (ekonomik, sosyal, siyasal, demografik, kültürel vs).ülkemizde nüfusun önemli bir kesimi, yaşadıkları alanlardan başka alanlara göç etmektedir (Bulut, 2005: 191).

2.2.Kent

Kentlerin belirli tarihsel süreçlerde var olmuş olan ve öteki yerleşim birimlerinden farklı yönlerini vurgulayan birçok tanımı vardır. Bu tanımlar sosyoloji veya sosyal bilimlerin başka alanlarındaki yaklaşımlardan, kentin farklı görünüşleri dikkate alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımların çokça kentin nüfus yoğunluğu, ekonomik yapısı ve işlevleriyle toplumsal özellikleri dikkate alınarak yapıldığı görülmektedir. Bu tanımların bir kısmı kır-köy-kent karşıtlığı dikkate alınarak yapılmıştır (Sağlam, 2006: 36).

Günümüzde az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler hızlı ve ciddi bir kentleşme sürecinden geçmektedir. Kentli nüfusun, genel nüfus içindeki oranının hızlı bir şekilde artması bu ülkelerde ön plana çıkan bir özelliktir. Yaşanan sosyal, siyasal, teknolojik gelişmelere paralel olarak tüm insanlığı ilgilendiren bir olgu haline gelen kentleşme ile ilgili en temel kavram “kent”tir. Kelime anlamına bakıldığında “kent”; Latince “civitas” (yurttaşlık) kavramından ortaya çıkmış ve İngilizcede “city”, Fransızcada “cite”, İtalyancada “ciudad” karşılığını almıştır. Burada açıklanmaya çalışılan kavram, sadece insanların fiziksel olarak yaşadıkları bir yerleşim biriminin adı değil aynı zamanda sosyal bir içeriğe de sahip, İngilizce karşılığı “urban” olan kavramdır (Kırımlı, 2012: 4).

Bal (2015: 32),’ kenti sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik faaliyetleri bulunan, içinde tarımsal ürünlerinde bulunduğu her türlü ürünün dağıtılmakta olduğu, sınırları belirli bir alanda yoğunlaşmış olan nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleki rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketlerin yaygın olduğu, içerisinde çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin sürekli artmakta olduğu, merkezi ve yerel yönetimin çeşitli kurumlarla temsil edildiği, yerel, bölgesel ya da uluslar arası ilişki ağlarını da içinde barındıran heterojen özellik arz eden bir toplum olarak tanımlamaktadır.

Kentler, tarım alanında ürün fazlası yani artı değer dediğimiz şey ile ortaya çıkmıştır. Artı ürünün artması da onun korunma ve yeni örgütlenme biçimine olanak vermiştir. Artı ürün durumu bir denetim ve düzen meselesi yaratıyordu. Temel mesele olarak düzen ve denetim, yeni alanlar, yeni mekanlar olarak kenti yarattı Kıray’a göre, kentlerin ortaya çıkış nedeni kentin çevresi ile çok yönlü ilişkileri ile yönetim ve kontrol işlevlerinin merkezi olmaları ve kentlerde tarımsal olmayan üretimlerinde yer almasıdır (Kıray, 1998: 100).

Ozankaya kentlerin oluşmasını ekonomik etkinliklerin çeşitlenmesi durumuna bağlamaktadır. Ekonomik ilişki biçimlerinin yarattığı ve zorunlu kıldığı yeni durumlar söz konusudur. Tarih boyunca kentlerin –kasabaların bulundukları belirli bölgeye işlenmiş mallar ve kentsel hizmetler sattıklarını, bölgelerine ticaret ve yönetim merkezliği ettiğini biliyoruz. Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin bu özellikleri daha da belirginleşmiş, çağdaş sanayi ve onu izleyen örgütlenmiş hizmetler kentlerle yeni

bir yapı oluşturmuştur. Kentler her alanda yapılandırılmış bir duruma gelmiştir. Sanayinin oluşturduğu kentler, insanın doğal ve toplumsal çevresini anlayıp açıklayabildiği ve onu doğal gelişme ynne uygun, bilinçli olarak düzenleyebildiği, böylece insanın doğal ve toplumsal çevresine egemen olma ölçüsünün çok arttığı, bilgi ve kültürün geliştiği yerler olmuştur (Ozankaya, 2007: 385).

Kentler, siyasal, fiziksel ve fonksiyonel bakımlardan ele alınabilir (Maloutas, 2007: 735). Siyasal açıdan kentleri, sınırları belirlenmiş olan belirli idari sınırlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimler olarak; fiziksel yönden kentler, çeşitli amaçlar için kullanılan çok sayıdaki binalar ile ulaşımı sağlayan yollardan oluşmakta; fonksiyonel açıdan kentler ise, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı yerleşme alanlarından oluşmaktadır. Kentleri farklı bakış açılarıyla tanımlayan bu açıklamaların geçerliklerini sanayileşmenin başlangıcına kadar korudukları söylenebilir. Ancak, sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla kentlerin fiziki açıdan birbirleriyle olan farklılıkların ortadan kalkmaya başladığı söylenebilir. Günümüzde kentlerin, kendilerini çevreleyen daha küçük yerleşme birimleriyle ve hatta birbirleriyle fiziki sınırlar açısından birleşmeye başladığı söylenebilir (İspir, 2014: 4-5).

zfıdaner (2007: 38-39)’e göre kentle ilgili nüfusa, yönetsel sınır ve yapıya, toplumsal ve ekonomik yapıya ilişkin ifadelerin ön planda olduğu tanımlar dikkati çekmektedir. Bunlara kısaca bakacak olursak;

Demografik ölçüte göre kent tanımlamasında nüfus ölçütü göz önünde bulundurulduğunda, belirli bir nüfus düzeyini aşmış yerleşimlere kent adı verilebilmektedir (Forsyth, 2012: 275). Nüfus sayısına göre kent sınıflandırması ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmekte olup, Belçika’da 5.000, İsviçre’de 10.000, Hollanda’da 20.000 nüfuslu yerleşim yerleri kent olarak kabul edilmektedir. ABD istatistiklerinin de 2.500’den fazla olan yerleşimleri kent birimi olarak saydığı görülmektedir. Türkiye’de ise köy kanunu nüfus ilkesine göre bir sınıflandırma yapmakta, “Nüfusu 2.000’den az olan yerleşim birimlerine köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara kasaba ve 20.000’den fazla nüfuslu olan yerleşim birimlerine şehir denir.” demektedir. 5393 sayılı Belediye Yasası ise nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerlerde belediye kurulabileceğini belirtmektedir.

Yönetmelik sınır ölçütüne göre, belli bir yönetmelik örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışındaki alanlara köy denilmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerinde il ve ilçe merkez nüfusu kentsel nüfus sayıldığına göre Türkiye’de kent ve köy ayrımında yönetmelik örgüt sınırları ölçütünün benimsenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Ekonomik ölçüte göre nüfusun niteliği ve bileşiminin dikkate alındığı görülmektedir. Kentle köy arasındaki temel ayrılma noktasının sayısal farklılıktan önce nüfusun işlevi olduğu görülmekte olup köy nüfusunun ağırlıklı olarak geçimini tarımdan sağladığı; ancak kent nüfusu tarım dışı faaliyetlerden yani sanayi, ticaret ve hizmet alanlarından elde ettiği görülmektedir.

Toplumsal ölçüte göre kent; toplumsal açıdan ayrı cinsten bireylerin oluşturduğu, uzmanlaşmanın ve iş bölümünün olduğu, oldukça geniş, yoğun nüfuslu ve sürekli bir yerleşim birimidir.

Kentleşme kavramını bilmek için kentin ne olduğu bilinmelidir. Kenti açıklamaya çalışırsak farklı sosyal sınıflardan oluşan bir toplumun, yapay çevreyi doğal çevreye egemen kıldığı bir ortamda ve kentsel yaşama uygun olarak yaşamlarını sürdürdükleri bir yerleşme yeridir. Yerleşilen bu alanlar tarihin farklı dönemlerinde, sosyal ve ekonomik olarak potansiyeli değişebilen bir nitelik arz etmektedir. Dinamik bir yapıya sahip olması sebebiyle, kent için yalnızca belli açıdan tanımlama eksik olacaktır. Ülkeler için de bu kavramın içeriği değişmekte ve farklılık göstermektedir. Farklı meslek gruplarının kent için farklı bakış açısı ve tanımları mevcuttur. Nüfusun büyüklüğü, yapısı, iş bölümü ve uzmanlaşma, iş gücü durumu, üretim faaliyetleri göz önüne alınarak tanımlamalar yapılmaktadır (Dinçer: 1999: 341-342, Akt. Duru: 2014: 4).

2.3. Kentleşme

Kentleşmenin dar anlamının kent sayısı ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olduğunu söyleyebiliriz. Kent nüfusu, doğumlarla ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine olmasının sonucu ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan kente gelenlerle, yani göçlerle artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, kentlerde doğurganlık eğilimleri azalmakta olduğu için kentleşme, daha çok köylerden kentlere olan nüfus hareketleri sonucu gerçekleşmektedir. (Keleş, 2004: 19).

Son iki yüzyılın en önemli olgularından birisi olan kentleşme; teknolojik gelişmeler, üretim biçimi ve sosyal yapıda oluşan değişikliklerle birlikte nüfusun büyük çoğunluğunun, topraktan kopması sonucunu doğurmuş olup, oluşan nüfus hareketlerinin kentleşme olgusunu ortaya çıkardığı söylenebilir. Fakat kentleşmeyi sadece nüfus hareketi olarak ele almak yanlış olacaktır. Kentleşme sadece nüfusun bir yerden başka bir yere geçmesi süreci olmayıp bu süreç ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yapının da değişmesini içermektedir. Kentleşmeyi genel hatlarıyla geleneksel topluluklardan çağdaş kent topluluğuna geçiş süreci olarak ifade edebiliriz. Kentleşmenin en belirgin özelliğinin bir toplumsal değişme olayı olduğu söylenebilir (Özfidaner, 2007: 47).

Yeni bir yüzyılla yeni bir bin yıla giren insanlık, son iki yüz yılda büyük çapta değişiklikler yaşamıştır. 18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar batı dünyasında teknolojinin gelişmesiyle ilgili olarak toplumsal düzende dalgalanmalar görülmüş ve bu durum batı dünyası dışındaki toplumları da etkilemiştir. Bu durum sanayi devrimi olarak nitelendirilmekte olup bu dönemde buhar gücü ve makineleşme, tekstil, demiryolları ve bu şekilde oluşturulan yeni endüstrilerle yaşanan teknolojik gelişmelerle tarım toplumları, sanayi toplumlarına doğru dönüşerek, kırsal yaşam ritüelleri (toplumsal normlar, alışkanlıklar) kentleşmeyle yok olmuştur (Özdemir, 2007: 185).

Kentleşme, demografik açıdan kısaca kentlerde nüfusun artmasını ve kent sayısının artması anlamında kullanılmaktadır. Ancak bu tanımlama kentleşme sürecini tam olarak açıklamaktan uzaktır. Kentleşme, demografik ve fiziksel büyümenin yanında toplumsal yapıda değişim sürecini anlatmaktadır. Kırsal üretimin yerine uzmanlaşma, örgütlenme ve işbölümüne dayalı üretimin yapıldığı heterojen nüfus yapısını ifade etmektedir (Bozyer, 2008: 249).

Kentleşmenin; toplumun demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümünü içerdiğini, demografik ve ekonomik tanımın kentleşmeyi, sosyal ve kültürel tanım da kentleşmeyi kapsadığını söyleyebiliriz.

I. Kent nüfusunu kırdan kente gelen göçün beslemiş olduğu, aynı zamanda nüfus fazlalığının oluşmasını demografik yönden kentleşme,

II. İşgücünün tarım sektöründen, sanayi ve hizmetler gibi tarım dışı sektöre doğru aktarılması, üretimde farklılaşmanın ve uzmanlaşmanın meydana gelmesi ekonomik bakımdan kentleşme,

III. Sosyal örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma gerektiren, insan tutumu, davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikiminin oluşması kültürel bakımdan kentleşme olarak açıklanabilir (Bayhan, 1996: 179, Akt. Baş, 2015: 16).

Kentleşme ile birlikte toplumsal hayatta birtakım değişiklikler olmaktadır. İlişkiler farklılaşmakta, roller çeşitlenmekte, sosyal statü ve mevki gibi ifadeler toplumsal hayatın en önemli parçaları haline gelmekte ve insan ilişkilerine de yön vermektedir. Kentlerde modern hayatın gerekleri olarak addedilen davranış kalıpları, kent kültürü kavramı ile ifade edilmektedir (Brenner, 2013: 86). Kentlerde günlük hayat iş bölümü ile düzenlenmiştir. Kentleşme ile iş hayatı parçalı hale gelip, geçim faaliyetleri kol gücüne dayanan emek yoğun faaliyetlerden çok sanayi ve ticari sermayenin kullanılışı ile elde edilmeye başlanmaktadır. Kentlerde sanayi merkezleri, kültür merkezleri, eğitim spor dinlenme tesisleri gibi yapılar, gelişmiş ulaşım ve iletişim imkânları insan hayatını kolaylaştıran temel etmenlerdir (Özfidaner, 2007: 47).

Kentleşmeye etkisi olan faktörleri; ekonomik, teknolojik, siyasal ve psiko-sosyolojik olarak sıralayabiliriz. Ekonomik faktörün en önemli sebep olduğu görülmektedir. Bir başka neden ise köyünde tarım ve hayvancılıkla geçinemeyen, gelecek için güvence bulamayan nüfusu kent merkezlerine çeken, kenti onlar için cazip kılan etmenlerdir. Bu nedenlere, çekici “etmenler” veya “olumsuz göç sebepleri” denilmektedir. Kentsel alanlardaki yaşam koşullarının kırsaldakine kıyasla daha rahat olması bu durum için bir göstergedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 9).

Kentleşmenin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Kentleşme, ya bir yerleşim yerinin kente doğru evrilmesi ya da bir kentin büyümesi şeklinde olsun, kentlerde nüfusun yoğunlaşması durumu olduğundan dolayı demografik bir süreci ifade eder.
2. Kentleşmeyle, nüfus tarımdan sanayi ve hizmetlere doğru kaymakta ve kentsel istihdam biçimlerinin ağırlık kazanmasına sebep olmaktadır.

3. Kentleşmeyle birlikte fiziki çevre ve yaşam şartlarında bir değişme oluşur ve toplumsal değişme ve yeniden biçimlenme sürecini oluşturur.

4. Kentleşme, kente ait yeni örgütlenme şekilleri meydana getirir (Baş, 2015: 16-17).

Ülkemizde kentleşme süreçleriyle ilgili olarak 1980 sonrasında ortaya çıkan değişimlere ilişkin şu temel tespitler yapılmıştır:

1. İzlenen politikalarla 1980 sonrasında kırsal yapıyı yeniden şekillendirme ile ilgili önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. 1950-1980 yılları arasında göç vermesine rağmen gerçek nüfusu artarak devam ederken kırdan, 1980 sonrasında gerçek nüfus azalışı gözlemlenmiştir. Türkiye’de fazla şikayet konusu olan dağınık kırsal yerleşim yapısı, son yirmi yılda önemli oranda ortadan kalkmaya başladığı için bu gelişme kamu hizmetlerinin kırsal yörelerde teşkilatlanması açısından yeni gereksinimler meydana getirmiştir.

2. 1980 sonrasında Türkiye’de bölgesel eşitsizlikler oldukça artarak bu süreçte bazı kentlerin gelişmiş, bazıları gerilemiştir. Bölgesel eşitsizliklerin büyük boyutlara ulaşması kentleşme süreçlerini de etkilemekte; bunun sonucunda ‘kırdan kente göç’ ve büyükşehirlere yönelik nüfus hareketlerinin yanı sıra ‘kentten kente göç’ olarak adlandırabileceğimiz yeni bir göç türü oluşmaktadır. Bu durum o kadar çarpıcı bir gelişmedir ki 1980 sonrasında toplam göçler arasında ‘kentten kente göç’ ün oranı ‘kırdan kente göç’ün üzerine çıkmıştır. Nüfus kaybına uğrayan kentlerin gerileme nedenlerinin araştırılıp ortaya çıkarılması, dengeli bir gelişme politikası oluşturulması açısından bir gerekliliktir.

3. Metropoller ve büyük kentler 1980 sonrasında çekim merkezi olmaya devam ederken, geçmiş dönemlerde fazla öne çıkmayan bazı başka kentlerin de ekonomik önemlerinin arttığı gözlenmektedir. Bu süreçte metropollerin art bölgesi olan kentlerde gelişerek bu sürece dahil olmaya başlamıştır. Diğer yandan, ‘yeni sanayi odakları’ olarak nitelendirilen bazı kentler de bu süreçte büyüme paylarını almışlardır. Bir diğer grup da Ege ve Akdeniz kıyılarında turizmin gelişmesine bağlı olarak öne çıkmış olan kentlerdir (Ataay, 2011: 1).

2.4. Türkiye İdari Sisteminde İlçe

İlçeler, genellikle küçük esnaf ve zanaatkâr, küçük tüccar, toprağını kendisi işleyen çiftçi, küçük memur ve kısmen de işçilerin oturduğu, hem köy hem kent özelliği taşıyan yerleşim birimleri olarak tanımlanabilir. İlçeler köy ve şehir arasında kaldığı için her iki kesimden de etkilendiği için, gelenekle yenilik arasında geçiş görevi gördükleri söylenebilir. İlçeler, köylere göre aile yapısı, ekonomik durum ve diğer sosyal özellikler açısından daha hızlı bir sosyal değişim göstermektedirler. Aslında bir çeşit aracı durumundaki merkezler olarak görülebilir. İlçeler çevre köyler için sadece pazarların kurulduğu yer değil, aynı zamanda birer sosyal dayanışma ve iletişim merkezidirler. Her türlü hizmetin sunulmasında şehir ve köy arasında köprü vazifesi gören ve bu özellikleriyle köy üzerinde etkisi büyük olan yerleşim alanları olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 2006: 316).

İlin alt bölümü olan ilçelerin idarî alanlarına yönetim merkezliği yapan kentsel yerleşmelere ilçe denir. Başka bir ifadeyle, bir ilçenin idari alanının tamamına merkezlik yapan, içerisinde kaymakamlık teşkilatının ve ilgili diğer resmi dairelerin bulunduğu belediye örgütlü kentsel yerleşmeler *ilçe merkezi* olarak tanımlanmaktadır (Özçağlar, 2005: 13).

Türkiye’de ilçe, merkezi idarenin taşra örgütlenmesinde kamu hizmetlerinin topluma doğrudan verildiği, merkezi idarenin taşradaki en yaygın ve yurttaşla en yakın yönetim birimidir. İlçe, yurttaşın kamu otoritesiyle doğrudan iletişime geçtiği bir taşra yönetim birimidir. Türkiye, ilçe yönetim bölümü olarak 919 mülki bölüme ayrılmıştır ve ilçeler, bucak yönetiminin işlevini kaybettiği değerlendirildiğinde günümüzde merkezi idarenin kamu hizmet örgütlerinin taşrada kurulduğu en küçük ve çekirdek birimleri olarak görülmektedir (Demirayak, 2014: 3).

Ülkemizin coğrafya şartları ve yerleşim alanlarının konumu bakımından geliştirilen bir diğer tanımlama “merkez ilçe” kavramıdır. Valilerin doğrudan sorumlu tutulduğu il merkezi ile ilçelerle bağlantısı bulunmayan bucak ve köyler arasındaki bağlantıyı kurmak için oluşturulan birimlere merkez ilçe denilmektedir. İstanbul ve Ankara dışındaki tüm kentlerde geliştirilen uygulamanın, valilerin yükünü artırdığı, bugün dahi tartışılmaktadır. İlçe sayıları incelendiğinde 1927’de 320 olan ilçe sayısı, 1970’e gelindiğinde 572 iken günümüzde bu sayı 919’a çıkmıştır (Tural, 2015: 202).

Türkiye’de ilçe yönetimi, Anayasa, 5442 sayılı İl İdaresi Yasası ve 3046 sayılı Bakanlıkların Kurulması, Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yasa’ya göre; başkentin ülke genelindeki teşkilatlanma düzey ve bölgelerinden ikincil olanını ifade etmektedir. Ülke birincil teşkilatlanma bölgesi olarak illere, iller ise ilçelere ayrılmıştır. Bu durumda merkezi yönetim kuruluşları ilçe düzeyinde de teşkilatlanmaktadır. Merkezi idarenin ilçe örgütlenmesinin en üstünde ise kaymakam bulunmaktadır. Kaymakam ilçe genel idaresinin başı ve mercii olup ilçede hükümetin temsilcisi olarak ilçenin genel yönetiminden sorumlu olan kişidir (Demirayak, 2014: 499).

İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeni (Kurulu) tarafından seçilen ve bakanın oluruyla tayin olunan kaymakam, ilçedeki hükümet temsilcisi olup valilik sistemindeki gibi hizmet birimindeki memurlar üzerinde -adli ve askerî personel dışında- icra yetkisi bulunmaktadır. “İlçe idare şube başkanları” ve “ilçe idare kurulu” ilçe ünitesindeki diğer yönetim organlarıdır. Valinin gözetim ve denetimi altındaki kaymakam, onun temsilcisi olarak ve onunkilerle kıyaslanmayacak yetkilerini kullanırlar. “İlçe idare şube başkanları”, ilgili bakanlık veya genel müdürlüklerce atanan ve kaymakama karşı sorumlu olan amirleri ifade etmek için kullanılan bir kavram olup başlıca ilçe idare şube başkanları şunlar(yazı işleri müdürü, mal müdürü, milli eğitim müdürü, tarım ve köy işleri müdürü, emniyet amiri, jandarma komutanı gibi) dır (Tural, 2015: 201-202).

Kaymakamın başkanlığında toplanan 5442 sayılı yasaya göre “ilçe idare kurulu” ise; yazı işleri müdürü, sağlık ocağı hekimi, ilçe milli eğitim müdürü ve tarım ve köy işleri müdüründen oluşmaktadır. İl idare kurulu gibi yönetim, danışma ve sınırlı ölçüde yargı kararı, ilçe idare kurulunun görevlerini ifade etmektedir (Tural, 2015: 202).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DALAMAN İLÇESİNİN GELİŞME DİNAMİKLERİ

Dalaman ilçesinin kimliğini belirleyen en önemli unsurların TİGEM, MOPAK Kâğıt Fabrikası (eski SEKA), uluslararası havalimanı ve Ortaca ilçesine bağlı Sarıgerme Turizm Merkezi olduğu söylenebilir. İlçe önemli ölçüde kültür ve deniz turizmi ile Dalaman Çayı'na endeksli doğa sporları turizmi potansiyeli barındırmaktadır. Bu yüzden Dalaman ilçesinin de tarım, sanayi ve turizm ağırlıklı hizmet sektörlerinin birlikte gelişmekte olduğu söylenebilir (Kutluay, 2016: 11). Yine Dalaman Çayı üzerinde kurulmuş olan Akköprü Barajı, hava ve deniz askeri üsleri, yükseköğretim kurumları ve açık ceza infaz kurumu gibi kamu yatırımları ilçenin önemli kamu kurumlarını oluşturmaktadır. Dalaman ilçesinin kıyıları “Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi” ve “Sarıgerme Turizm Merkezi” kapsamında kalmaktadır. Kıyı kesimlerinin tamamı doğal sit statüsü taşımakta olup bu alanlar 1/25.000 ölçekli nazım imar planı kapsamı ve onama sınırları dışındadır. Dalaman ilçe merkezi, ilçenin ticaret ve hizmetler merkezi olarak gelişmiştir. Havalimanı yerleşimin gelişiminde etkin rol oynamıştır.

Dalaman ilçesinde köy statüsünden mahalleye dönüşen yerleşimleri ise, Dalaman ovasında ve ormanlık alanlarda olmak üzere farklı nitelik taşımaktadır. Kırsal niteliği devam eden alanlarda genel ekonomik etkinlik; narenciye üretimi, zeytincilik, arıcılık olmak üzere tarım sektörü ağırlıklıdır. Şerefler, Gökdağ, Kayadibi, Bozbel, Gürleyik gibi kültürel miraslara yakın yerleşimlerde, kültür turizmi potansiyeli bulunmaktadır.

3.1. TİGEM Dalaman İşletmesi Müdürlüğü

Tarım işletmelerinin amacı, tarım ve tarıma dayalı sanayinin ihtiyacı olan temel mal ve hizmetler üretmek, gelişen tarım teknolojisini yurt çiftçisinin hizmetine sunmaktır. Bu amaçla çeşitli görevler yüklenmişlerdir. Ülkenin bitkisel ve hayvansal üretimini artırmak, çeşitlendirmek ve ürün kalitesini iyileştirmek için yetiştirdiği damızlık hayvan, tohum ve fideleri yetiştiricilere ulaştırır. İşletmelerden elde edilecek hayvansal ve bitkisel ürünlerle birlikte, çiftçilerden alacağı ürünleri kıymetlendirmek için tesisler kurar ve kurulanlara iştirak eder. Bitkisel ve hayvansal üretim, yetiştirme, ıslah konularında araştırmalar yapar. Çevre çiftçilere tarımsal teknoloji konusunda öğreticilik ve öncülük yapar. İşletmelerde kullanılmak üzere, her çeşit bitkisel ve

hayvansal damızlık temin eder ve bunların satışı için pazar hazırlar (Doğaner, 2012: 159).

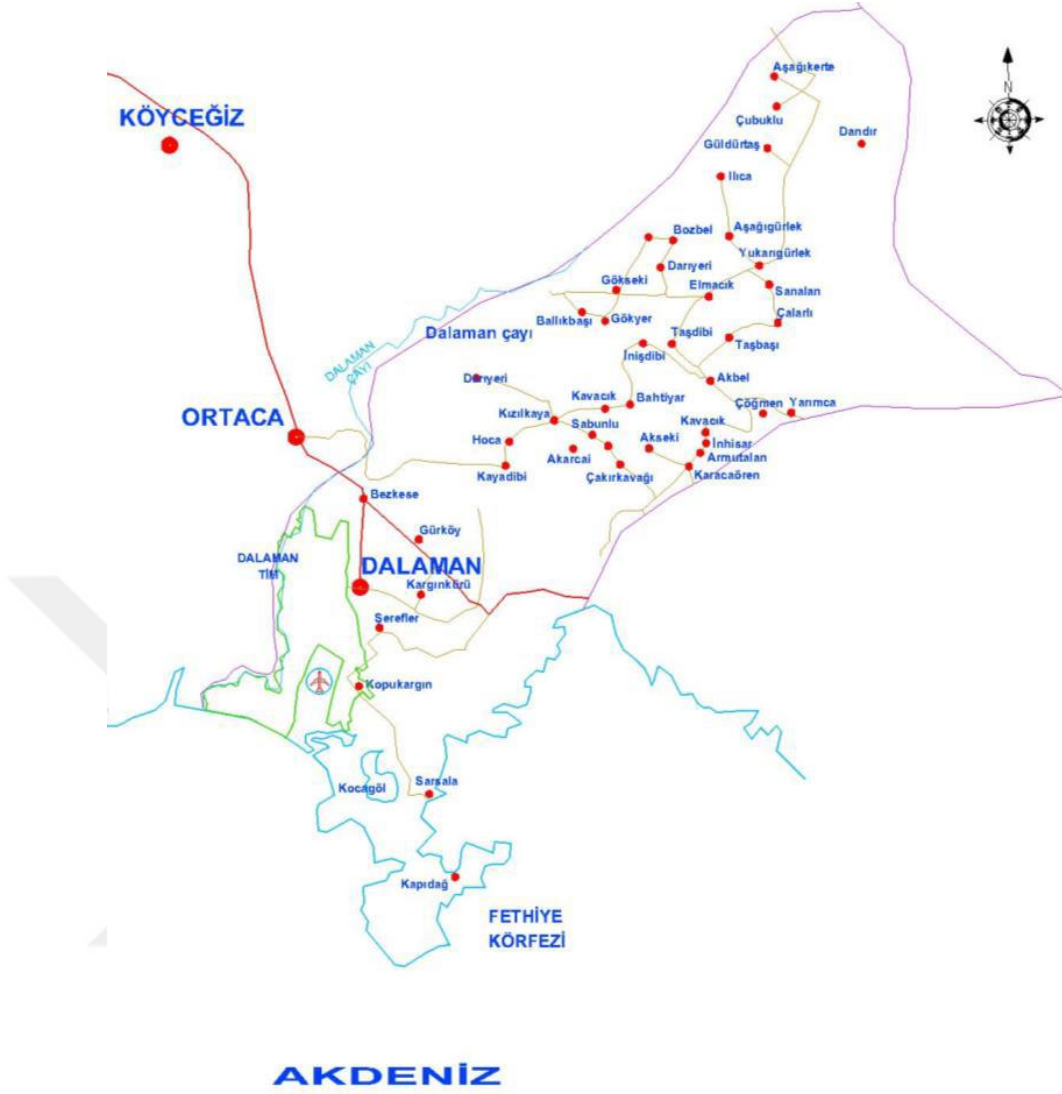

Resim 1. Dalaman tarihi TİGEM İdari binasının dıştan görünüşü (Yasin Ülker).

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM), 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür. TİGEM geçmişte, Zirai Kombinalar, Hara ve İnekhaneler ile Devlet Üretme Çiftlikleri adı altında faaliyetlerini sürdürmüş, Devlet Üretme Çiftlikleri ile Hara ve İnekhanelerin birleştirilmesi sonucunda, 1984 yılında Kamu İktisadi Kuruluşu olarak faaliyetine başlamış ve Teşebbüsün kurumsal yapısı 1994 yılında İktisadi Devlet Teşekkülü statüsüne dönüştürülmüştür. Haralar, ordunun ve sarayın iâşe ihtiyacını karşılamak ve at yetiştirmek üzere Osmanlı Devletinin ilk yıllarında kurulmuş olup, o dönemlerde 3-4 milyon dekarı bulan bir arazi varlığına ulaşmıştır. Sonraları Osmanlı Devleti güç kaybettikçe araziler de küçülmeye başlamıştır. Böylece hara arazileri 450 bin dekara kadar düşmüştür. TİGEM'in diğer kolu genç Cumhuriyet'in kurduğu Zirai Kombinalar ve Devlet Ziraat İşletmeleri'ne uzanmaktadır. 1937 yılında kurulan Zirai Kombinalar ordunun ve gerektiğinde halkın gıda ihtiyacını karşılamak amacıyla ülkemizin değişik bölgelerindeki Hazineye ait boş araziler seçilmiş ve buralar çiftlik haline getirilmiştir. Devlet Ziraat İşletmeleri ise modern tarım tekniklerinin uygulanması, tarım ile sanayinin geliştirilmesi ve bu konularda çiftçilere önderlik ve öğreticilik görevi yapması amacıyla Atatürk'ün muhtelif tarihlerde kurduğu çiftlikleri

bağışlamasıyla kurulmuştur. Bu çiftlikler, 1950 yılında Zirai Kombinalarla “Devlet Üretme Çiftlikleri” bünyesinde birleşmiştir. İmkânların, bilgi ve tecrübenin birleştirilerek hizmetin geliştirilmesi ve genişletilmesi amacıyla kurulmuş olan TİGEM, kamuda tohumculuk ve damızlık konularında çalışan işletmeleri bir çatı altında toplamış bulunmaktadır. TİGEM kurulduğu ilk yıllarda Türkiye’nin tüm coğrafi bölgelerine dağılmış 36 işletmesinde, başta hububat tohumluğu olmak üzere, endüstri bitkileri, çayır, mera ve yem bitkileri, sebze tohumluğu, fidan-fide üretiminde büyük hizmetler görmüştür. Damızlık üretiminde ise sığırcılık, koyunculuk, civciv ve sperma üretiminde elde edilen gelişmeler Türkiye hayvancılığının gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Ancak son yıllarda özel sektör kuruluşlarının bitkisel üretim alanında, endüstri bitkileri ve sebze tohumculuğu ile fidan üretiminde önemli gelişmeler göstermesinden dolayı TİGEM bu alanlarda üretimini azaltmıştır. Ayrıca balıkçılık, tavukçuluk gibi alanlardan da tamamen çekilmiştir. TİGEM’in fonksiyonelliğini artırmak, özel sektörün sermaye gücü ve dinamizminden faydalanmak amacıyla yapısal sorunlarından dolayı verimli olarak çalıştırılamayan ve yüksek maliyetleri nedeniyle TİGEM’in karlılığını olumsuz etkileyen bazı işletmelerin tasfiye edilerek Kuruluşun Ana Statüsünde belirtilen amaç ve faaliyetleri doğrultusunda kullanılması şartıyla, özel sektör firmalarına uzun süreli (30 yıl) kiraya verilmesi hususunda 04.07.2003 tarihli ve 2003/T-13 sayılı YPK Kararı ile TİGEM Yönetim Kurulu yetkili kılınmıştır (2015-2019 Stratejik Plan,7).

İşletmenin yöre insanına iş imkânı sağlamasının yanı sıra, tarımsal üretim yönünden de yörede etkin bir rol oynadığı görülmektedir. İlçede ya da ilçe dışından gelerek tarımsal üretim yapmak isteyen çiftçilere arazisini kiralamanın yanı sıra, kullandığı modern zirai, donanımla da yöredeki çiftçilere örnek olmaktadır. Çiftçiler karşılaştıkları zirai problemlerle ilgili olarak işletmeye danışabildikleri gibi, işletme bünyesinde çalışan ziraat mühendislerinin yardımı ile kendilerine ve yöreye en uygun ürünün yetiştirilmesi için yardım alabilmektedirler Diğer yandan, ürettiği ve bölgenin hizmetine sunduğu birinci sınıf sertifikalı tohumluk ve damızlıklar ile çiftçiye çok uygun fiyatlarla ham madde ihtiyacını karşılamaktadırlar.. Dalaman Tarım İşletmesi bu misyonunu 1935 yılından buyana sürdürerek ulusal ekonominin kalkınmasında etkin rol almaktadır (Bilden, 2010: 6-7).

Harita 1. Dalaman Tarım İşletmesinin Dalaman İlçesi'ndeki konumu (Bilden, 2010: 8)

Dalaman TİGEM İşletmesinin toplam arazisi 33.630 dönüm olup Ege, Batı Akdeniz ve Güney Marmara bölgelerinin koşullarına uygun yüksek verimli ekilebilir ve dikilebilir arazi toplamı 26.840 dönümdür. Arazinin 6.000 dönümünde narenciye üretilmektedir.

İşletmede 50 memur, 29 daimi işçi ve 145 hizmet alımı ile birlikte toplam 224 kişi çalıştırmaktadır. İşletmede 47 adet traktör, 7 adet binek oto, 6 adet kamyon, 61 adet toprak işleme aleti, 19 adet ilaçlama aleti, 29 adet çayır mera makinesi ve 3 adet yemleme makinesi bulunmaktadır.

Tablo 1. Dalaman TİGEM İşletmesi Arazi Dağılımı

Arazinin Cinsi	Alanı (Dönüm)	Oranı (%)	Ürün
Kültür Altı Arazi	26.840	79,8	
Tarla Arazisi	13.436	40	Buğday, Pamuk, Mısır, Ayçiçeği vb.
Bahçe Arazisi	8.502	25,3	Narenciye, Meyve, Park-Ağaç
Yem Bitkileri	4.123	12,2	Mera, Yonca, Fiğ, Mısır
Tabii Mera	779	2,3	
Kültür Dışı Arazi	6.790	20,1	
Toplam Arazi	33.630	100	

www.dalaman.gov.tr adresinden 15/07/2017 tarihinde alınmıştır.

3.2. Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumu

Türk hukuk sisteminde Açık Ceza İnfaz kurumları da bulunmaktadır. Kapalı ceza evlerinde hükümlülük sürelerinin bir kısmını çeken, bu süre içinde ceza infaz kurumu yetkililerince davranışları gözlemlenen hükümlülerden iyi halleri olanlar, iyi halli hükümlü olarak değerlendirilir ve çalıştırılmak üzere açık ceza infaz kurumlarına nakledilirler. Açık ceza infaz kurumunun en önemli fonksiyonu, çalışma şartına bağlı olarak hükümlüleri tutmasıdır (Ağcakale, 2010: 11).

Açık ceza infaz kurumlarında hükümlülerin iyileştirilmelerine, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilirken firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulundurulmaz. Güvenlik açısından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilmektedir. Ayrıca ceza infaz kurumları yönetmeliğinin 16. maddesine göre açık kurumlar, ihtiyaca göre ayrıca; kadın açık ceza infaz kurumları, gençlik açık ceza infaz kurumları, şeklinde kurulabilmektedir (Görkem, 2009: 102).

Cezaevlerinde iş kolları hayvancılık (büyükbaş ve küçükbaş hayvan besiciliği, kümes hayvancılığı), hayvan ürünleri (mandıracılık, yumurta ve et), tarım (tahıl sebze ve meyve, seracılık, bahçe süs bitkileri), matbaacılık, ciltçilik, metal işleri (madeni eşya ve karoser yapımı, demircilik), dokumacılık, kunduracılık, terzilik, bakım-onarım, fırıncılık, tornacılık ve mobilyacılık, el sanatları vb. gibi sıralanabilir. Sadece Adalet Bakanlığı'nın değil, diğer bazı kamu kuruluşlarının da gereksinimlerinin bir bölümü,

açık cezaevleri tarafından karşılanmaktadır (Savcı, 2005:235, Akt. Görkem, 2009: 112).

Dalaman'da 1942 yılında Devlet Zirai İşletme Kurumu bünyesinde bir Dalaman Tarım Açık Cezaevi açılması uygun bulunmuştur. Dalaman'da açılan bu tarım açık cezaevine zirai işler ve narenciye işlerinde çalıştırılmak üzere ilk etapta 400 mahkûm gönderilmiş ve mahkûmlar için gerekli olan elbise ve yatak için sipariş verilmiştir. Köyceğiz Dalaman Ziraat İşletmesinde açılan Tarım Açık Cezaevindeki mahkûmların disiplini dışındaki diğer bütün çalışmaları çiftlik müdürlüğü tarafından hazırlanan iç program ve ihtiyaca göre düzenlenmiştir (Özata, 2004: 168).

Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumunun güneyinde Tarım İşletmeleri Müdürlüğü, kuzeyinde Mopak Kâğıt ve Selüloz Fabrikası (eski adı Seka), batısında Dalaman Çayı ve doğusunda ise Fethiye-Muğla karayolu bulunmaktadır. Dalaman ilçe merkezine 3 km. uzaklıkta, 3600 dönüm arazi üzerine, 25.03.1942 tarihinde 200 TL sermaye ile kurulmuş olup halen tarım ve hayvancılık ağırlıklı olarak faaliyet gösteren bir kamu kuruluşudur. Kurum 3600 dekar araziye sahip olmakla birlikte tarıma elverişli arazi miktarı 2800 dekar olup geriye kalan 800 dekarlık alanda yerleşim, hayvancılık ve diğer üniteler yer almaktadır. Kurumda kapasite artırımına dair çalışmalar halen devam etmekte olup, 2000 + kapasitelere ulaşılması için hazırlıklar sürdürülmektedir (www.dalaman.gov.tr).

Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumunda; idare binası, hükümlü koğuşları, yemekhane, revir, okul, cami, garaj ve 200 adet lojman mevcuttur. Yemekhane ve eski idare binası arasında futbol sahası, hükümlülerin yararlanabilecekleri hükümlü çay ocağı, kantin, banyo ve berber hane mevcut olup ayrıca ön kısımda personel ve sivil vatandaşın gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet veren lokanta, kafe ve satış büfeleri bulunmaktadır (www.dalamanacik.adalet.gov.tr).

Resim 2. Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumundan Bir Görüntü (www.dalaman.gov.tr).

3.3. SEKA Dalaman Kâğıt Fabrikası

Uygarlık tarihinin en önemli buluşlarından biri olan kâğıt, insanların yazma ve çizme ihtiyacı sonucu kolay işlenebilir ve ekonomik açıdan uygun bir madde arayışının sonucu, M.S. 105 yılında Çinliler tarafından bulunmuştur. Odun hamurunun selülozik liflerinden tabakalar halinde oluşan kâğıt, günümüzde kültürel alandan sanayi alanına kadar pek çok yerde en çok ihtiyaç duyulan ürünlerinden biridir. Bu noktada kâğıt endüstrisinin ülke ekonomisindeki yeri, gelişmişlik düzeyi göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Yorulmaz, 2014: 6).

Sanayinin kuruluş yerini hammadde, enerji, pazara yakınlık, sermaye ve pazar koşulları, ucuz işgücü, ulaşım imkânları ve devlet teşvikleri gibi koşullar belirler. Elbette bunların hepsini aynı yerde bulmak oldukça güçtür. Bununla birlikte bu faktörlerin biri ya da bir kaçının bir yerde var olması burada sanayi tesislerinin kurulmasında belirleyici olabilmektedir. Planlı Kalkınma Dönemi'yle birlikte, sanayinin yer seçiminde devletin düşük vergi desteği, altyapı, üstyapı ve arsa temini gibi teşviklerle sanayi yatırımlarını yönlendirdiği dikkati çekmektedir. Diğer yandan

arazi koşulları, yatırımcının tercihi, kümelenme ve (bazı sektörler için) su temini gibi yerel faktörler de sanayinin kuruluş yerinde belirleyici olabilmektedir (Koday, Çelikoğlu, Atış, 2015: 140).

Sanayi sektörü kurulduğu yere iş imkânı sağlaması açısından büyük önem taşır. Bunun yanı sıra bazı sektörlerde yöreden temin edilen hammaddenin yerel ekonomiye girdi sağlaması ve üretilen malların fabrikadan halka satışlarında ucuza temin etme gibi açılardan avantajlar sağlar. Ayrıca dışarıya olan göçü önlemesi, dışarıdan göç çekmesi gibi demografik etkilere sahiptir. Gelişen sanayi sektörü ile birlikte yöre halkının belirli bir alım gücüne kavuşması, başta inşaat ve ticaret olmak üzere çeşitli hizmet sektörlerinin de gelişmesine olanak sunar (Koday, Çelikoğlu, Atış, 2015: 139).

Kâğıt sanayiinin temel hammaddesi durumundaki selüloz, iğne yapraklı ve geniş yapraklı orman ağaçlarının gövde ve dallarından, hububat, tütün, haşhaş, ayçiçeği, kamış, pamuk, esporta, jüt, kendir, kenaf gibi yıllık bitkilerin sap, tohum ve yapraklarından elde edilmektedir. Kâğıt-karton sanayi açısından özellikle iğne yapraklı orman ağaçlarının ayrı bir önemi bulunmaktadır. Ülkemiz kamu sektöründe ana hammaddeyi kâğıtlık odun başta olmak üzere sap, saman, göl kamışı, linter, kendir, atık kâğıt ve selüloz, özel sektörün hammaddesini ise sap saman, atık kâğıt ve ithal selüloz oluşturmaktadır. Seka A.Ş.'nin tüm kâğıt türlerine yönelik olarak yıllık 1,5-1,8 milyon m³'e varan kâğıtlık odun ihtiyacının neredeyse tamamı Orman Genel Müdürlüğü'ne (OGM) bağlı orman işletme müdürlüklerince karşılanmakta; ancak köknar-ladin cinsi odun açığı zaman zaman ithalatla kapatılmaktadır (Bayraktar, 2004: 22).

Dalaman İlçesi yukarıdaki paragrafta belirtilen birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar ilçede devlete ait geniş arazinin olması, kara ve deniz yolu ulaşımının kolay olması, ulaşım ağının kolay olması, ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgesinde orman yoğunluğunun hammadde ihtiyacını karşılayabiliyor olması, Seka Dalaman Kâğıt Fabrikasının burada açılmasına etkili olmuştur.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında Ege ve Güney Anadolu'nun kızılçam ve karaçam ormanlarını değerlendirerek sülfat selülozu ve birinci hamur yazı ve baskı kâğıdı ile gene bu bölgelerin pamuk linterinden viskoz selülozu üretmek üzere Dalaman'da bir fabrika kurulmasına 7 Nisan 1967'de karar verildi. Fabrikanın kuruluş

yerinin seçiminde bazı sorunlar yaşandı. Arazisi fabrikaya komşu bulunan Devlet Üretme Çiftliği fabrikadan çıkacak kükürt dioksit gazlarının çevredeki narenciye üretimini olumsuz etkileyeceğini ileri sürerek itirazda bulundu. Yapılan inceleme ve ölçümler sonucunda zararlı düzeyde kükürt dioksit gazının salınmasının söz konusu olmadığı saptandı. Fabrikanın kuruluşu için bir Fransız-İtalyan ortak girişimi ile 8 Ağustos 1967’de sözleşme imzalandı ve Dalaman Müessesesi’nin temeli dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından 23 Ağustos 1967’de atıldı (Dölen, 2015: 449).

1968-1972 yılında uygulanan II. Beş Yıllık Kalkınma Planıyla da büyükşehirler dışında diğer illere de sanayi alanında Petro-kimya, çimento, makine, cam sanayilerine yatırım yapılması ve kırsal alanların desteklenmesi şeklinde politikalar izlenmiş ve genel anlamda başarı da sağlanmıştır. Ayrıca sanayi bitkileri ve yağlı tohumların toplam üretim miktarı içindeki payı artmıştır. Bu dönemde 1969’da İzmir Pirelli Fabrikası, 1970’de Çaycuma ve Aksu Kâğıt Fabrikaları, 1971’de Dalaman Kâğıt Fabrikası açılmıştır (Doğan, 2013: 18).

Resim 3. Dalaman Müessesesi’nde üretilen ilk kâğıdın kamyonla konularak Dalaman’da dolaştırılması (SEKA Kâğıt Müzesi arşivi).

Özelleştirme programına alınan Dalaman Müessesesi 18 Ocak 2001 tarihinde 40 milyon dolar bedelle MOPAK Kâğıt-Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye satılmıştır. MOPAK tarafından 30 Mart 2001'de Özelleştirme İdaresi'nden devralınan ve "MOPAK Dalaman Selüloz-Kâğıt - Karton Entegre Tesisleri" adını alan fabrika, kısa sürede revizyondan geçirilerek 12 Mayıs 2001'de kâğıt ve hemen ardından beyaz selüloz üretimine başlamıştır. İki yıl içinde üretim kapasitesi % 57'lik bir artış göstermiş, yıllık üretim kapasitesi 82.000 ton selüloz, 85.000 ton birinci hamur ve kuşeli kâğıt ve 50.000 ton karton düzeyine yükselmiştir. MOPAK tarafından toplam 44 milyon dolarlık yatırım yapılan fabrikada günümüzde her türlü selüloz, kâğıt, karton ve geri dönüşümlü kâğıt üretimi yapılmaktadır (Dölen, 2015: 104).

3.4. Dalaman Havalimanı

İnsanın ve onun ürettiği mal ve hizmetlerin çeşitli araçlarla bir sahadan başka bir sahaya taşınması faaliyeti olarak tanımlanabilecek olan ulaştırma, tarihsel süreç içinde sadece kullanılan araçlar değil, bu araçların bir araya gelerek oluşturdukları sistemler ve ulaşımın yapıldığı mekânlar bakımından çok büyük bir genişliğe ve çeşitliliğe kavuşmuş bulunmaktadır. Bilindiği üzere, ulaşımın tarihsel gelişiminde yaşanan bazı gelişmeler birer dönüm noktası özelliği taşımıştır. Bu dönüm noktalarından biri olan motorun icadı ve bunun farklı amaçlarla kullanma arayışı, ulaştırmada çok sayıda ve çeşitlilikte aracın da ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur (Bakırcı, 2012: 342).

Dünyada sanayi ve ticaretin, her çeşit ulaşımın (kara, deniz, demiryolu, hava) taşınan yük, kat edilen mesafe ile yolcu miktarının büyük ölçüde artışına sebep olmuştur. Ulaşım yolları içinde havayolu diğerlerine göre daha kısa sürede, adeta baş döndürücü bir hızla gelişmiştir. 20.yy'nin başlarında havada uçuş, bilimsel ve sportif amaçlarla yapılmakta iken I. Dünya Savaşı'nın sonunda yeni bir ulaşım yolu haline gelmiştir. Önce Fransa'da daha sonra ABD'de başlayan ticari havacılık 1946'dan sonra dünyanın çeşitli kısımlarına yayılmış, Kuzey Atlantik'in aşılması, Amerika'dan Asya'ya kuzey kutbunun geçilmesi hava ulaşımında önemli etapları teşkil etmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra turizmin gelişmesi, havayolu ulaşımını önemli ölçüde etkilemiştir (Taşlıgil, 1996: 260).

Havayolu taşımacılığı 20. yüzyılın en önemli sektörlerinden birisi olmuştur. 21. yüzyıl içinde de önemli bir sektör olma özelliğini koruyacaktır. Havayolu taşımacılığı

insanlığa yeni bir boyut getirerek dünyayı küçülmüş ve insanlığı tekerleğin sınırlamalarından kurtarmıştır. Çağın ihtiyaçlarına uygun olarak sunulan havayolu taşımacılığı ülkelerin sosyo ekonomik yapısını belirleyen en önemli faktörlerden birisi durumuna gelmiştir. Sektörün bu kadar önem kazandığı bir çağda Türkiye'nin de dünyadaki teknolojik gelişmelere ayak uydurma zorunluluğu kaçınılmazdır (Battal, 2004: 351).

Ulaştırma sistemlerinin gelişimi, kentsel gelişime yol açmaktadır. Hava yolu ulaşım sistemleri, bulundukları ülke ve bölge üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Kentleşme ve ulaşırma ilişkisi, ilk kentlerin, nehir kenarları, su yolları ve limanlar çevresinde kurulmasıyla başlamıştır. Bu ilişkinin ikinci aşaması, Avrupa'da sanayi devriminden sonra 18. ve 19.yüzyıllarda, demiryollarının, yeni alanları yerleşime açmasıyla gerçekleşmiş, 20.yüzyılda otoyollar aynı etkiyi yapmışlardır. 21.yüzyılda ise büyük havaalanları, ticari etkinlikleri mekansal olarak yoğunlaştırarak, havaalanı kentlerini oluşturmuştur. Havaalanları metropolitan kentlerin önemli ulaşırma merkezleridir. Havayolu ulaşımı 20. yüzyılda Batı'da ortaya çıkmış ve dünyaya yayılmıştır. Türk hava yolu ulaşırma hizmetleri, 20.yüzyılın ilk yarısında, Batı'yı izleyerek gelişmiş; ancak 1990'dan sonra girdiği büyük ekonomik gelişim süreci, bu alandaki talebi büyük bir hızla arttırmıştır (Papila, 2014: 11).

Türkiye'deki ilk havacılık faaliyetleri, 1912 yılında İstanbul'un dışında bulunan Sefaköy'de başlamıştır. Türk sivil havacılığının kurumsal temelleri ise 1925 yılında Türk Hava Kurumu (THK) ile atılmış ve bu hususta ilk sivil hava taşımacılığı, Türk Hava Postaları adıyla 1933 yılında çalışmalarına fiilen başlamıştır. Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 10'uncu yılı kutlamaları kapsamında, Havayolları Devlet İşletme İdaresi Türkiye'de sivil havacılığı geliştirmek ve sivil hava yollarının gelişimine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Söz konusu bölüm, 1987 yılında Sivil Havacılık Dairesi Başkanlığı tarafından yeniden düzenlenerek, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) olmak üzere yeniden isimlendirilmiştir. 1983 yılında hükümet, diğer taşımacılık sektörlerini gerçekleştirdiği gibi, Türk Sivil Havacılık sektörünü de özelleştirme kararı almıştır. Sektörün özelleştirilmesinin, gelecekte yaşayacağı büyüme üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Zira dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın liderliği altında Türk ekonomisi, küresel ekonomiyle daha iyi bütünleşmek adına, aşamalı bir şekilde dünyaya açılmış ve bu açılım, dış ticaretin genişlemesi,

sanayileşme ve kırsal alanlardan şehirlere göçle sonuçlanmıştır. Buna binaen, 1983 yılında özel havayollarının iç ve dış rotalarda faaliyet göstermesine izin veren yeni bir yasa çıkmıştır. 1990 yılında ise, Türk Hava Yolları (THY) da özelleştirme sürecine dâhil edilmiştir. Böylece, 1983 yılında başlatılan serbestleşme düzeninin, 2000’li yıllarda gerçekleşecek olan daha geniş ve daha tutarlı özelleştirme sürecinin hazırlığı yönündeki ilk adım olduğu söylenebilir (Servante, 2015: 79).

Havayolu taşımacılığı, hızın rekabet üstünlüğü kazanılmasında en önemli faktör olduğu günümüz iş dünyasında, kişi ya da eşyaların bir yerden bir yere en kısa zamanda ulaştırılmasını sağlayan taşımacılık yöntemidir. Günümüzde havayolu taşımacılığı ile uzaklık tanımaksızın ülkeler arasında teknik, ekonomik, finansal, ticari, işletmecilik ve kurumsal konularda işbirlikleri gerçekleştirilmekte, insanların veya üretilen bir ürünün güvenli, konforlu bir şekilde ve en kısa süre içerisinde bir yerden başka bir yere taşınması sağlanmaktadır. Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta ekonomik ve teknolojik gelişmeleri hızlandırmakta ayrıca farklı kültürel değerlere sahip insanları buluşturarak birbirlerini daha iyi tanıma yönünden önemli sosyal ve kültürel katkılar da sağlamaktadır. Yolculuklarını havayolu ile gerçekleştirenleri seyahat amaçlarına göre, iş amaçlı ve eğlence amaçlı olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Eğlence amaçlı seyahatleri de tatil amaçlı ve arkadaş ziyareti olarak ikiye ayırabiliriz (Çizmecioğlu, 2013: 19).

Resim 4. Dalaman Havalimanı Dış Hatlar Terminalinden Bir Görüntü
(www.dalaman.gov.tr).

Anadolu'nun güneybatı kıyılarında turizmi geliştirmeye yönelik projelerde (Güney Antalya Gelişim, Köyceğiz Gelişim Projesi) Antalya'nın batısı ve Muğla ilinin ilçelerinin turizmini taşımak için yeni bir havaalanı gündeme gelmiş ve Dalaman'ın 6 km güneyinde inşa edilerek 1981 yılında hizmete girmiştir. Dalaman havalimanının bir özelliği Türkiye'de Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü tarafından kurulan ve işletilen, ilçe sınırlar içinde tek havalimanı olmasıdır (Taşlıgil, 1996: 269). Ancak günümüzde Antalya'nın Gazipaşa, Samsun'un  arşamba Muğla'nın Bodrum-Milas gibi ilçelerinde de havalimanı bulunmaktadır.

Dalaman Havalimanı inşaatına 1976 yılında başlanmasına müteakip, 1981 yılında tamamlanarak uluslararası sivil hava trafiğine açılmıştır. İntifa hakkı Devlet Hava Meydanları ve Hava Kuvvetleri Komutanlığında olan sivil askeri kategorideki havalimanı toplam 6.861.133,59 m²'lik arazi üzerine kurulu olup, söz konusu arazinin 6.515.853,66 m²'si Milli Savunma Bakanlığı, 345.279,93 m²'si Devlet Hava Meydanları mülkiyetindedir.

Dalaman Havalimanı Terminalleri Kiralama Projesi kapsamında YDA Havalimanı Yatırım ve İşletme A.ř. tarafından işletilmektedir. Havalimanında 3 yer hizmet kuruluşu, 3 ikram kuruluşu, 2 akaryakıt ikmal kuruluşu ve C grubu çalışma ruhsatı kapsamında 12 kuruluş vardır. Ayrıca meteoroloji müdürlüğü, emniyet şube müdürlüğü, sahil sıhhiye merkez tabipliği, turizm danışma müdürlüğü, gümrük müdürlüğü ve gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat bölge amirliği de yerleşik durumda bulunmaktadır (DHMI, 2016: 5).

Havalimanında bulunan 16 blok 90 daireden oluşan lojmanların 10 bloğu depreme dayanıklı olmadığından iptal edilmiş olup, 6 bloğu tadil edilmiştir. H lihazırda havalimanında 2'si misafirhane olarak kullanılmak suretiyle 36 daireden oluşan 6 blok lojman bulunmaktadır. 32 yatak ve 80 kişilik derslik kapasiteli hizmet içi eğitim tesisi mevcuttur. Otopark kapasitesi 1355 araçtır. Havalimanının ilçe merkezine uzaklığı 6 km. olup, ulaşım; bakanlıkça yolcu taşıma ruhsatlı şirket otobüsleri, Muğla Büyükşehir Belediyesi otobüsleri, tur şirketleri ve taksi işletmesi aracılığıyla sağlanmaktadır (DHMI, 2016: 7).

3.5. Dalaman Yüksek Öğretim Kurumları

Üniversitelerin temel fonksiyonları, bilimsel araştırma yapmak, sonuçlarını toplumla paylaşmak, kişisel gelişimi sağlamak, insanların entelektüel yaşamlarına katkıda bulunmak ve her şeyden önemlisi iş yaşamının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip insan kaynağını yetiştirmektir. Bunun yanı sıra üniversiteler özellikle sosyo-ekonomik açıdan gelişmesini sürdüren bölgelerde bölgenin kalkınmasına da katkıda bulunmaktadır ve bu katkı süreklilik arz etmektedir. Özellikle sanayileşmemiş ve tarıma dayalı ekonomiye sahip bölgelerde üniversitelerin ekonomiye katkısı önemlidir (Yayar ve Demir, 2013: 107).

Üniversiteler, piyasaların beklentilerini dinamik biçimde organize ederek, yarattığı kalifiye ve nitelikli nüfus ile küresel rekabet gücüne de katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak kalifiye, nitelikli nüfusun az gelişmiş ve gelişmiş ülke ayrımlarında belirleyici etkenlerin en önemlisi olduğu gerçeği açıkça ortaya konmaktadır. Bölgesel kalkınma için;

- Yerel dinamiklerin belirlenmesi ve üstünlüklerin öne çıkarılması,
- Belirlenen bu önceliklere göre yerel aktörlerin katılımının sağlanması,
- Sektörel analizlerin yapılması,
- Üniversite eğitiminin, piyasanın ve yerel ekonomilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik düzenlenmesi büyük önem kazanmaktadır.

Sağladıkları tüm bu katkılar ile üniversite eğitiminin yaygınlaşmasını sağlayan meslek yüksekokulları kalkınmada itici güç olmaktadır (Yıldız ve Talih, 2011: 275-276).

Ülkelerin gerek sosyo-kültürel gerekse ekonomik gelişimlerini etkileyen çok sayıda değişkenden birisi de eğitim-öğretim kurumlarıdır. Eğitim-öğretim kurumlarının bu değişkenler içerisindeki yeri nitelikleri açısından farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda eğitim-öğretim kurumları, ülke ekonomilerini yalnızca ekonomik anlamda geliştiren kuruluşlar olarak değil aynı zamanda ekonomik gelişmenin sürdürülebilir olmasını sağlayan ve bunu sosyo-kültürel gelişmeyle destekleyerek entelektüel birikimin oluşmasını sağlayan fonksiyona da sahiptirler. Eğitim-öğretim kurumlarının üstlenmiş oldukları bu fonksiyonun gerçekleştirilmesinde de üniversitelerin payı oldukça yüksektir. Üniversiteler öncelikle kuruldukları bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik

gelişimlerine katkı sağlamakta ve bu katkılar süreç içerisinde ülke çapına genellenmektedir (Dalğar, Tunç, Kaya, 2009: 40).

Meslek yüksekokulu eğitimi süreç olarak değerlendirildiğinde girdileri tarafların beklentileri doğrultusunda değerlendirerek, kalkınmayı destekleyen çıktıların elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Meslek yüksekokulları yerel ekonomilere yakın olmanın avantajını kullanarak bölgesel yeniliklere de öncülük etmektedir. Bu sürecin doğru yönetilmesi mesleki eğitimin yanında katma değeri yüksek, uluslararası pazarda rekabet avantajı sağlayacak alanlarda daha nitelikli üretim yapacak nitelikli meslek elemanlarının yetişmesini sağlayacaktır. Bölgesel kalkınma, kalkınma sürecinin önemli bir aşaması olarak ele alınmakta, üniversiteler ve meslek yüksekokulları kalkınmanın tabanının oluşturulmasında hükümetler tarafından da önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Klasik işlevleri yanında üniversiteler, yarattıkları sosyo-ekonomik etkilerle uzun dönemde kalkınmanın sürdürülebilirliğine de olumlu katkı sağlamaktadır (Yıldız ve Talih, 2011: 275-276).

3.5.1. Dalaman Meslek Yüksekokulu

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Yürütme Kurulu'nun 15.03.1999 tarihinde yapılmış olan toplantısında alınan kararla ve 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunun değişik 7/d-2 maddesi gereğince açılmış olan Dalaman Meslek Yüksekokulunda 1999-2000 Eğitim-Öğretim yılında Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği; 2003-2004 Eğitim Öğretim yılında Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı; 2006- 2007 Eğitim Öğretim yılında da Lojistik ve Dış Ticaret Programları faaliyete başlamış olup, 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılından itibaren Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ile Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programlarında ikinci öğretim esasına göre eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir. Portakal, çam ve okaliptüs ağaçları ile kaplı 27.428 m² açık alana sahip yüksekokul yerleşkesinde idari bina, derslikler, sosyal bina (kantin, kafeterya, yemekhane ve konferans salonu) binaları olarak toplam üç bina bulunmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu Yürütme Kurulu'nun 17.04.2013 tarihli toplantısında alınan karar gereğince Dalaman Meslek Yüksekokulunda Ulaştırma Hizmetleri Bölümüne bağlı olarak “Yat İşletme ve Yönetimi Programı” ve “Marina İşletme Programı”

kurulmuş olup gerekli alt yapı oluşturulduktan sonra söz konusu programlara öğrenci alınması planlamaktadır (www.dalamanmyo.mu.edu.tr).

3.5.2. Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Senatosu ve Yükseköğretim Genel Kurulu'nun uygun görüşleri ile açılması için karar verilmiş olan Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu'nun kurulmasıyla ilgili 2012/3979 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Resmi Gazete'nin 20.12.2012 tarihli ve 28503 sayısında yayımlanmış ve Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu açılmış olup bu okulun amacı; gelişmekte olan havacılık sektörünün gereksinimlerine cevap vermek, üniversitenin Türkiye'de havacılık sektöründe markalaşmasını sağlamak, yeni istihdam alanları sağlamak, Muğla ilinde havacılıkla ilgili farkındalık oluşturmak, bölgede havacılık ve turizmle ilgili sinerji ortaya çıkararak Türkiye'de havacılığın gelişmesini sağlamaktır (www.sivilhavacilik.mu.edu.tr).

Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu fiziki imkânlarının yetersiz oluşu nedeniyle öğrenci alımına başlamamış olup, okul binasının temeli 23 Mayıs 2017 tarihinde atılmıştır. Yüksekokul binasının taban alanı 1700 m² olup toplam 5300 m² üzerine yapılacak bina 15 adet derslik, 185 kişilik konferans salonu, modern havacılık atölyeleri ile akademik ve idari bürolardan oluşacaktır (milliyet.com.tr).

Resim 5. Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulunun Temel Atma Töreninden Bir Görüntü

3.6. Dalaman Askeri Kurumları

Dalaman bölgesi, coğrafi konumu nedeniyle stratejik öneme haiz olduğundan, Dalaman havaalanını kuruluşu aşamasında uçuş pistinin batı ve güney-batı bölgesinde bulunan araziler 1982 yılında Milli Savunma Bakanlığı tarafından Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin kullanımına tahsis edilmiştir. 1984 yılında, iki kuvvet arasında meydanın müşterek kullanımına yönelik bir protokol imzalanmıştır.

3.6.1. Dalaman Hava Meydan Komutanlığı

Dalaman Hava Meydan Komutanlığı inşaatına 1982 tarihinde başlanmış, inşaat 1985 tarihinde tamamlanarak Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesine katılmış, aynı yıl Meydan Komutanlığı görevinin yerine getirilmesi için personel ataması yapılmıştır.

Meydan Komutanlığı Dalman İlçe merkezinin güneyinde, yaklaşık 9 km uzaklıkta olup Devlet Hava Meydanları İşletmesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Devlet Hava Meydanları İşletmesi Müdürlüğü personelinde hava, trafik, yangın ve yer hizmetleri gibi konularda protokol gereği yararlanılmaktadır.

Resim 6. Dalaman Hava Meydan Komutanlığından Bir Görüntü

İleri hat statüsünde bir meydan olan komutanlığın görevi barışta verilen her türlü görevi etkin yapabilmek amacıyla emrinde bulunan personeli eğitilmiş, araç ve teçhizatı

faal, her an harbe hazır durumda bulundurmak, meydana inen her türlü uçağa A ve B tipi karşılıklı destek ve hizmet görevini yerine getirmektir (DHMK Brifing, 2016).

3.6.2. Dalaman Deniz Hava Üs Komutanlığı

Başlangıçta sadece Cengiz Topel’de konuşlu bulunan deniz hava unsurları 4 Ağustos 2010 tarihinden itibaren aynı yıl İstanbul Heliped’in de Deniz Hava Komutanlığı’na bağlanmasıyla 5 ayrı coğrafyada bulunacak şekilde konuşlanmıştır. Deniz hava gücü Kocaeli, Çanakkale ve Dalaman’a konuşlanarak tüm denizlerimizde en kısa reaksiyon süresiyle faaliyetle icra edebilecek kabiliyete ulaşmıştır (DKK, 2014: 22).

Bulunduğu konum itibarıyla deniz hava vasıtalarının konuşlandığı Kocaeli Cengiz Topel Deniz Hava Üs Komutanlığı’nın Ege ve Akdeniz hareket alanlarına uzak olması, hava vasıtalarının görev sahalarına olan intikal ve reaksiyon sürelerini uzatmakta ve uçakların görevde kalma süresini kısaltmaktaydı. Giderek artan harekât ihtiyaçları ve gerçekleşen tedarik projeleri sonrası envantere yeni giren hava araçları nedeniyle Cengiz Topel Deniz Hava Üs Komutanlığı dışında deniz hava üsleri kurulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Bu nedenle 2004 yılında “Dalaman Deniz Hava İleri Harekât Üssü”adıyla bir proje başlatılmıştır. Dalaman Meydanındaki inşaat çalışmaları tamamlanıp üssün faal hale getirilmesine kadar geçen sürede bölgedeki helikopter faaliyetlerini Marmaris Aksaz Heliped yürütmüştür.

Dalaman Meydanı’nda yürütülen üs ve lojman inşaatlarının tamamlanmasıyla birlikte, Mayıs 2010 tarihinde atamalar gerçekleştirilmiş ve Deniz Hava Komutanlığı’nın teşkili ile eş zamanlı olarak 4 Ağustos 2010 tarihinde Dalaman Deniz Hava Üs Komutanlığı kurulmuştur.

Kısa zamanda çok önemli bir harekât üssüne dönüşen ve gelişen Dalaman’da, Ağustos 2014 ayında bünyesinde deniz karakol uçakları bulunan 302’nci Deniz Hava Filosu teşkil edilmiştir.

3.7. Dalaman Akköprü Barajı ve Hidroelektrik Santrali

Bölge nüfusunun % 30’unu Batı Akdeniz havzası barındırmakta olup bu havzada bulunan akarsuların başlıcaları Horzum çayı, Başgöz çayı, Sarnıç çayı, Alakır deresi, Çandır deresi, Aksu çayı ve Dalaman Çayı’dır. 229 km olan uzunluğu ile Muğla ilinin

en önemli akarsuyu olma özelliği taşıyan Dalaman Çayı'nın üzerinde sanayi tesislerinin bulunmaması çayı kirliliğe karşı korumuştur. Aynı zamanda Dalaman Çayı ülkenin önemli rafting parkurlarından birisini bünyesinde barındırmaktadır. Çayın havzasında ikisi içme suyu, dördü sulama, birisi hem arazi sulama hem de sel taşkınlarından korunmak amacıyla kurulmuş olan 7 adet baraj vardır (Aksu, 2013: 17).

Boncuk Dağlarının kuzey yamaçlarından çıkar. Kuzeydoğuya doğru akan Dalaman Çayı Burdur'un Gölhisar ilçesine ulaşır. Buradan itibaren Akdağlar'dan Burdur il sınırları içerisinde irili ufaklı birçok akarsuyla beslenerek dökülen Dalaman Çayı, Muğla topraklarına kuzey taraftan girer. Bezkese'deki dar vadiden geçer ve alüvyonlu toprakları taşıyarak Dalaman Ovasına doğru hızla akar. Fakat denize yaklaştıkça Güzelyurt ve Akçataş taraflarında akışı hızı yavaşlamaya başlayan Dalaman Çayı, Sarısu yöresinde bulunan sığ bir bataklıkla Akdeniz'e ulaşır. Su toplama alanı aşağı yukarı 3.500 km² dolayındadır. Su toplama alanı çok geniş olmamasına rağmen havzanın yukarısında bol yağış alan yüksek dağlar bulunduğundan, suyunun genellikle çok olduğu söylenebilir (Muğla İlçdr. 2011: 94).

Resim 7:Dalaman Akköprü Barajı ve HES'ten Bir Görüntü

Dalaman Akköprü Barajı ve Hidroelektrik Santrali Tesisleri, Muğla iline bağlı Köyceğiz ilçesinin 24 km doğusunda, Dalaman ilçesi sınırları içinde, Dalaman Çayı üzerinde bulunmaktadır. 1995 yılında inşaatına başlanmış olan projenin 15.09.2000 tarihinde gövde dolgu imalatına geçilmiş ve 2007 yılının sonlarında baraj inşaatı tamamlanmıştır. Sulama suyu biriktirmek, enerji elde etmek ve taşkından korunmak

amacıyla inşa edilmiş olan Akköprü barajının işletilmeye başlanmasıyla 115 MW kurulu gücüyle, yıllık 343 GW enerji üretilmesi ve 14192 ha arazinin sulanması planlanmaktadır (Akbaş ve Sak, 2012: 6064).

Muğla ilinin Dalaman ilçesi sınırları içerisinde bulunan Dalaman çayı üzerinde kurulmuş olan Dalaman Akköprü Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES), kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilmekte olan ve 115 MW kurulu gücü olan bir santraldir. Türkiye’de 121. Muğla’da ise 4. büyük enerji santrali olan tesis, ayrıca Türkiye’nin 42. büyük hidroelektrik santrali olma özelliğine sahiptir. Ortalama 273.579.500 kv/s elektrik üretimi ile 82.652 kişinin günlük yaşamında ihtiyacı için gerekli olan (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) elektrik enerjisini Dalaman Akköprü Barajı ve HES karşılayabilir. 14.02.2012 tarihinde elektrik üretimine başlamış olan Dalaman Akköprü Barajı ve HES’ te sadece ev için gerekli olan elektrik tüketimi dikkate alındığı zaman 86.851 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayacak kadar elektrik üretimi yapılmaktadır (<http://www.enerjiatlasi.com/hidroelektrik-/dalaman-akkopru-baraji.html>).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE ALANI

4.1. Araştırmanın Konusu

Türkiye'nin bölgeleri, illeri ve ilçeleri arasında sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ve sürecinde farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklardan biri olarak ülkemizde özellikle 1950'li yıllardan sonra gözlenen ve kırdan kente göç olgusu, iller yanında ilçelerin de sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini doğrudan etkilemiştir. Başta büyükşehirlerle bağlı ilçelerde görülen toplumsal değişme, aldıkları göçe bağlı olarak diğer il ve ilçelerde de gözlenmektedir.

İllerin ve ilçelerin göç almasında çeşitli gelişme dinamikleri etkili olmaktadır. İl veya ilçenin önemli geçiş yolları üzerinde kurulması, coğrafi konumu, kamu veya özel yatırımlar alabilmesi gelişme dinamikleri arasında sayılabilir. Yerleşim yerlerinde kamu veya özel yatırımlarının hayata geçmesi, ekonomik faaliyetlerin gelişmesi, yaşam standartlarının değişmesine yol açmakta, yörenin toplumsal yapısı değişim sürecine girmektedir.

1970'li yıllara kadar Aydın, Antalya ve Denizli gibi komşu illere karayolu ulaşımı dahi kurulamayan ilimizin ulusal pazarla bütünleşmesi gecikmiştir. Bu yıllarda göç veren iller arasında yer alan Muğla, önce Aydın-İzmir karayolunun açılması, 1981'de Dalaman havaalanının hizmete girmesi ve 1970'lerden sonra turizmde yaşanan gelişmelere de bağlı olarak göç almaya başlamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 5883). Daha sonra Denizli ve Antalya karayolu bağlantılarının kurulması, Bodrum Havaalanı'nın açılmasıyla ulaşım sorunlarını aşan Muğla, hızla ulusal ve uluslararası pazarlarla bütünleşmeye başlamıştır.

Bu gelişmelerle birlikte Muğla'nın ilçeleri farklı gelişme dinamiklerinin etkisiyle toplumsal değişme sürecine girmişlerdir. Bu çalışmada, 1983 yılında Köyceğiz ilçesinden ayrılarak kurulan Dalaman ilçesinin günümüze kadar geçirdiği değişim süreci incelenecektir (Ek-2). Dalaman, kamu yatırımları (Seka vb.) ve kamu alanları bakımından diğer ilçelerden ayrılmaktadır. İlçenin bu özelliği ve diğer gelişme dinamiklerinin toplumsal değişime etkileri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Amacı

Dalaman ilçesi hızlı bir gelişme süreci içindedir. Yörenin turizmle olan ilgisi ve ekonomik durumunun iyi olması nedeniyle her geçen gün Muğla ili içinden ve diğer illerden sürekli olarak göç almakta, yeni ve modern binalar yapılmaktadır.

Dalaman ovasının verimli topraklarında nüfusun büyük bir çoğunluğu çiftçilikle uğraşmakta olup son yıllarda önemli bir kısmı da turizm sektörüne kaymıştır. Alabalık çiftliklerinde - mevcudu az da olsa - balıkçılık yapılmaktadır. İlçede nüfusun büyük çoğunluğu Dalaman Havalimanı, Dalaman Açık Cezaevi, TİGEM İşletmesi ile eski adı SEKA yeni adı MOPAK olan kâğıt fabrikasında çalışanlardan oluşmaktadır (dalaman.gov.tr). Ayrıca hava ve deniz üs komutanlıklarında çalışan askeri personel ve aileleri de önemli bir nüfus hareketliliğine yol açmaktadır. İlçe dışından gelen insanların büyük ölçüde orta ve üst sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel tabakalara mensup olması ve mevcut yatırımların etkisiyle ilçe sakinlerinin ekonomik, kültürel ve sosyal yaşam düzeylerinin sürekli bir artış çizgisine sahip olması hem Dalaman ilçesinin gelişim dinamiklerinin temel özelliklerini yansıtan bir gösterge hem de ilçenin mevcut toplumsal yapısını statüko aleyhine değişmeye zorlayan çekici bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın amacı, Dalaman ilçesinde yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumları, kentleşme çabalarını ve Dalaman ilçesinin gelişim dinamiklerini belirlemek ve gelişim dinamikleriyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunların tespitini sağlamaktır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Dalaman ovasında iki beldenin birleşmesiyle 1983 yılında Dalaman adıyla kurulmuş olan ilçe bugün yaklaşık 40000 nüfuslu bir yerleşim yeri haline gelmiştir. Bu durumun başlıca etkenleri olarak Devlet Üretme Çiftliğinin, Seka (kâğıt fabrikası)'nın, Tarım Açık Cezaevinin ve hava limanının Dalaman'da açılmış olması gösterilebilir. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında Dalaman Hava Limanı, büyüklüğü ve başlıca açılış nedenlerinden birinin turizm amaçlı olması nedeniyle Muğla ilinin ülke ve dünyaya havayoluyla açılan ilk penceresi olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle Dalaman ilçesi uluslararası bir destinasyon merkezi durumundadır.

Dalaman hakkında şimdiye kadar sosyoloji alanında bilimsel bir araştırma yapılmamıştır. Sürekli ve hızlı değişimin yaşandığı günümüzde, Köyceğiz ilçesinden ayrılarak iki küçük beldenin (Atakent ve Dalaman (Karaçalı)) birleşmesiyle ilçeye dönüştürülen Dalaman'ın hızlı bir gelişme sürecine girdiği söylenebilir.

Sosyolojik araştırmalarda, özellikle de toplumsal yapı analizi yapılmak istenen bir çalışmada sosyo-ekonomik yapı analizi en yaygın ve geçerli çalışma biçimi olarak kabul edilmektedir. Sosyo-ekonomik yapı analizi ile Dalaman ilçesinin tüm toplumsallıkları çerçevesinde ele alınarak öncelikle kapsayıcı bir fotoğraf çekilmiştir. Gözlemlenen bu olgular daha sonra ekonomi, kültür, din, siyaset, toplumsal hareketlilik (göç), adetler, gelenekler vb. alt başlıklar çerçevesinde irdelenmiştir. Böylece incelenen ve araştırılan saha makro bir analize tabi tutularak var olan yapı; Dalaman halkının yaşam biçimini, örgütlülük ve ilişki biçimlerini, yaşanmakta olan sorunları ile ortaya konulmuştur. Özetle bu çalışma ile Dalaman ilçesine ilişkin sosyoloji literatüründeki bir eksiklik giderildiği gibi kamu kurumlarına ve özel işletmelere Dalaman ilçesiyle ilgili gelecekteki girişimlerinde rehber niteliğinde analizler de sunulmuştur.

4.4. Sayıtlar

- 1- Kamu ve özel sektör yatırımları Dalaman ilçesinin temel gelişim dinamiklerini oluşturmaktadırlar.
- 2- Bu dinamiklerin etkisiyle oluşan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel toplumsal yapı ve değişim ile nüfus hareketlilikleri Dalaman'ın kentleşme serüvenini şekillendirmiştir.
- 3- Dalaman ilçesinin coğrafi konumu ilçenin gelişimine pozitif yönde etki etmektedir.

4.5. Hipotezler

4.5.1. Ana Hipotez

Kamu ve özel sektör yatırımları (tarım, turizm, eğitim, sanayi), Dalaman ilçesinin toplumsal yapısının oluşumuna etki etmiş ve yapıyı şekillendirmiştir.

4.5.2. Alt Hipotezler

- 1- Kamu ve özel sektör yatırımları Dalaman'ı kısa zamanda kentleşme sürecine dâhil etmiştir.
- 2- Bu yatırımlar sonucunda ilçe önemli oranda göç almıştır.
- 3- Turizm beldelerine yakınlığı, coğrafi ve iklim koşulları, sakin ve yaşanabilir yerleşim yeri olması emekli göçü almasını sağlamıştır.
- 4- Yaşanan kentleşme süreci çok değerli tarım arazilerinin amacı dışında kullanılmasına neden olmuştur.
- 5- Kentleşme süreci var olan toplumsal ilişkilerde değişmeye yol açmakta ve toplumsal ilişkiler kente özgü yapıya dönüşmektedir.

4.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle kaynak taraması yapılarak araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan kavramlarla kaynak taraması yapılmış ve Dalaman tarihi ve genel yapısı hakkında bilgi edinilmiştir. Ayrıca mevcut veriler taranarak Dalaman'ın nüfusu hakkında resmi veriler TÜİK' ten alınmıştır. Dalaman ilçesinde yaşayan insanların sosyal yapı, kentin gelişimi vb. ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır.

Alan araştırmaları, toplumsal sorunları betimlemek ve açıklamak için kullanılır. Alan araştırmaları, büyük grupların doğru ve ekonomik bir şekilde tasviri ve anlaşılmasına imkân sunarlar (Sezal, 2003: 62). Alan araştırmaları sosyolojik araştırmalarda çeşitli nedenlerle yaygın olarak kullanılır (Giddens, 2005: 636). Çok sayıda insanın incelenmesine olanak vermesi bu yöntemin sağladığı bir avantaj olmaktadır. Bu nedenlerle anket tekniği, Dalaman'ın sosyo-ekonomik yapısının çıkarılmasına ve açıklanmasına imkân sunmaktadır. Ankette açık ve kapalı uçlu sorular yer almıştır. Anket, bireyi tanımaya yönelik sosyo-ekonomik ve demografik bilgiler hakkında veri oluşturacak kapalı uçlu sorulardan ve tutum-davranış-eğilim hakkında bilgi verecek açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bu anketlerden oluşan veriler SPSS'ye girilerek buradan elde edilen sonuçlar ile açıklanarak ve yorumlanmıştır.

4.7. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2016 yılında Dalaman ilçesinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Dalaman ilçesi 25 mahalleden oluşmakta olup, araştırmaya nüfusun yoğun olarak yaşadığı ilçe merkezindeki 12 mahalle dâhil edilmiştir.

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde Dalamanla ilgili genel bilgilerimiz etkili olmuştur. Dalaman'ın genel nüfusu dikkate alınarak tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 480 kişiye ulaşılmış, 44 kişi anketi uygulamayı reddetmiş, 26 anket eksik doldurulduğu için analize dâhil edilmemiş, geri kalan 410 anket analize dahil edilmiştir.

4.8. Sınırlılıklar

Araştırma, 2016 yılının Kasım ayında Muğla ili Dalaman ilçesinde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerin ilçelerin gelişme dinamikleri ve toplumsal değişimle ilgili görüşlerinin saptanmasıyla sınırlıdır. 18 yaş altı bireyler kapsam dışı tutulmuştur.

4.9. Muğla İlinin Konumu

Türkiye'nin güneybatı ucunda, Ege ve Akdeniz bölgelerinin iç içe geçtiği oldukça dağlık bir coğrafyada yer alan Muğla, kuzeyinde Aydın, kuzeydoğusunda Denizli ve Burdur, doğusunda Antalya ile komşu olup güneyinde Akdeniz, batısında Ege Denizi ile çevrilidir. Muğla'nın dağlık, geçit vermeyen yapısı, nüfus gelişimini, yerleşme düzenini, ilin ekonomisini ve gelişme biçimini büyük ölçüde belirleyen etken olmuştur. 1970'li yıllara kadar Aydın, Antalya ve Denizli gibi komşu illere karayolu ulaşımı dahi kurulamayan ilimizin ulusal pazarla bütünleşmesi gecikmiştir (Yurt Ansiklopedisi,1983:5883). Bu yıllarda göç veren iller arasında yer alan Muğla, önce Aydın-İzmir karayolunun açılması, 1980'de Dalaman havaalanının hizmete girmesi ve 1970'lerden sonra turizmde yaşanan gelişmelere de bağlı olarak göç almaya başlamıştır. Daha sonra Denizli ve Antalya karayolu bağlantılarının kurulması, Bodrum Havaalanının açılmasıyla ulaşım sorunlarını aşan Muğla hızla ulusal ve uluslararası pazarlarla bütünleşmeye başlamıştır.

2013 yılı itibariyle büyükşehir statüsü olması nedeniyle 13 tane ilçesi bulunmaktadır. Bunlar Bodrum, Dalaman, Datça, Fethiye, Kavaklıdere, Köyceğiz, Marmaris, Menteşe, Milas, Ortaca, Seydikemer, Ula ve Yatağan'dır. Yaklaşık kıyı uzunluğu 1124

km ile Türkiye'nin en uzun sahil şeridinde sahip ilidir. Başlıca iki büyük gölü, Köyceğiz ve Bafa gölüdür. Önemli akarsuları, Çine Çayı, Eşen Çayı (Seki beldesinden geçerken Seki çayı) ve Dalaman Çayı'dır.

Harita 2. Muğla İli İdari Haritası

4.10. Dalaman İlçesi'nin Genel Özellikleri

4.10.1. Dalaman'ın Adı

Anadolu'nun Güney Batısında Muğla ilinin bir ilçesinin ve oradan geçen çaya verilen isimdir. Dalaman adının, Dala-(u)ma-(wa)na öğelerinden türetilmiş olan Dalamana'dan geldiği söylenebilir ve Artaka'nın son a'sının başına gelenler bu örnekte de aynen gerçekleşmiştir, yani, Dalamana adı Helenleşme döneminde Dalamane, Rumlaşma döneminde Dalamani, Türkleşme döneminde Dalaman olduğu belirtilmiştir (Umar, 1993: 198).

4.10.2. Dalaman Çayı

Boncuk Dağlarının kuzey yamaçlarından çıkan Dalaman Çayı, kuzeydoğu yönünde akarak Burdur'un Gölhisar çukurluğuna iner. Bu çöküntü alanında Akdağlar'ın Burdur il alanına dökülen uzantılarından meydana gelen çok sayıda küçük akarsu ile beslenen Dalaman Çayı, Oğlansini'nin Kuzeyinden Muğla sınırlarına doğru girer; doğudan

Hüsniye ve Gürlek çaylarını, batıdan Gök Çayı, Ören Çayı'nı ve Cehennem Deresi'ni içine alarak genişler. Dalaman Çayı'na karışan bu akarsulardan özellikle Hüsniye ve Gürlek çayları, Boncuk dağlarının Akdeniz'in nemli rüzgârlarına açık kesimlerinde doğdukları için sürekli bol sulu çaylar olarak bilinir. Buna karşın batıdan karışan Gök Çay, Ören Çayı ve Cehennem Deresi'nin suları kış aylarında çok bol, yaz aylarında ise çok az akar. Yazın dar ve derin vadileri kuru oluklardır. Bezkes'e de dar vadiden çıkarak taşıdığı alüvyonlarla Dalaman ovasına giren Dalaman Çayı'nda ovada hızlı olan akış, denize yakın Güzelyurt yakınlarında yavaşlar. Sarısu yöresinde sığ bir bataklıkla denize ulaşan Dalaman Çayı'nın su toplama alanı 3.500 km² dolayında olup su toplama alanı pek geniş olmamasına karşın, yukarı havzasının bol yağış alan yüksek dağlarla çevrili olması nedeniyle suyu çok boldur (Muğla, Çed. Rap. 2004: 42).

4.10.3. Dalaman Ovası

Bu ovanın gerçek adı Dalaman değil Talaman'dır, eski harfte (D) veya (T) ile değil, (Tı) ile yazılırdı ki, buna göre sıcaklığı ve havası ağır anlamına gelir. Gerçekte, yazın ovada devamlı, bunaltıcı sıcaklar olur ve suyun iki tarafındaki alçak düzlüklerin havası pek ağırdır, biraz da sıtmalıktır. Hâlbuki etekler bu mevsimde biraz serindir ve sıtma yoktur (Saraçoğlu, 1989: 452).

Dalaman ovasını oluşturan alüvyal dolgu, Dalaman Çayı'nın yatak değişimleri nedeniyle birbirine eklenmiş birikinti yelpazeleri şeklinde teşekkül etmiştir. Her bir yatak değişimi yeni bir birikinti yelpazesinin oluşmasını netice vermiştir (Arınç, 2011: 90, Akt. Çeker, 2015: 30).

Dalaman Çayı'nın denize döküldüğü yerlerde karaya doğru sokulan bir körfezin nehrin alüvyonlarıyla dolması sonucunda meydana gelmiş olan geniş deltaya eskiden beri bu ad verilir. Bu ova Köyceğiz Gölü'nün güney hizalarında, Dalaman Çayı'nın keskin bir dirsekle açıkça güneye doğru yöneldiği yerlerde başlarsa da asıl geniş ova Bezkes köyünün bulunduğu yerden itibaren, suyun her iki tarafında olmak üzere, takriben 15 km kadar bir mesafe üzerinde denize doğru serilir (Saraçoğlu, 1989: 451).

Dalaman ovası, tektonik kökenli alüvyal dolgulu bir ovadır. Miyosen ve pliosende meydana gelen dikey yönlü tektonizma hareketleriyle üç tarafının yükselmesine karşılık ovanın bulunduğu saha tümüyle çökerek içerisinde irili ufaklı adaların olduğu sığ bir koy haline gelmiştir. Dalaman ovası, üzerinde olduğu tektonik depresyon

pleistosen'de Akdeniz'in bir koyu halindeyken MÖ 500 yılından itibaren Dalaman Çayı'nın yatak değiştirmesiyle çayın güneye yani bugünkü ovaya yönelerek getirmiş olduğu alüvyonların birikmesi sonucunda peyderpey oluşmuştur (Doğu, 1986: 64, Akt. Çeker, 2015: 30).

4.10.4. Dalaman'ın Coğrafi Konumu

Muğla ilinin ilçesi olan Dalaman, ülkemizin güneybatısında, Muğla ilinin ise güneydoğusundadır. 37 ° kuzey enleminde, 29° doğu boylamında yer almakta olup, deniz seviyesinden ortalama 7-8 m yüksekliktedir. Kuzeyinde Denizli ilinin Çameli ilçesi, güneyinde ise Akdeniz ile çevrilidir. Batısından Ortaca, kuzeybatısından Köyceğiz, doğusundan ise Fethiye ilçeleri ile komşu olan ilçenin doğu ve kuzey kesimleri dağlık arazi ile batı ve güney kesimleri ise ovayla kaplıdır. Muğla ilinin en verimli ovası olan Dalaman ovası, Türkiye'nin ve Dünya'nın en verimli ovaları arasında yer almaktadır. Akdeniz ve Ege bölgelerimizi ayıran Dalaman Çayı, dağların kuzey yamacından bütün ovayı geçerek Akdeniz'e ulaşır. Dalaman Çayı üzerinde yapımı 2011 yılında tamamlanmış olan Akköprü hidroelektrik santrali bulunmaktadır. İlçenin güney tarafında dağ kitleleri arasında denize ulaşmadan önce kükürt içeren su kaynakları ve İncebel tepelerinin arasında Kocagöl, Kargın Gölü ile Kükürtlü Göl yer almaktadır (www.muglakulturturizm.gov.tr).

4.10.5. Dalaman'ın Tarihçesi

Anadolu'nun büyük uygarlıklarından Likyalılar 1600 yıl bu topraklarda yaşadı. 1284 yılında Menteşe Beyliği tarafından alınan Dalaman ve yöresine hızlı bir Türk göçü başlamıştır. Göçer olarak yaşayan Türkler özellikle ovanın kenar kesimlerinde ve dağlık alanlarda kışlaklar kurarak yaşar, yaz mevsiminde tekrar iç kesimlerde bulunan yaylalara çıkarlar (Avcı ve Karaağaç, 2005: 30-31).

Menteşe Sancağı Osmanlı idaresinde Anadolu Beylerbeyliği'ne tabi sancak olarak kaydedilmiştir. 39 numaralı Mufassal Defterde sancağa tabi, Pınaz, Mekri, Karpuzlu, Çine, Sobuca, Defteran, Balat, Peçin, Bozöyük, Muğla, Tavas, Köyceğiz ve Dalaman nahiyeleri kaydedilmiştir (Sarı, 2008: 2).

1424'te Menteşe'nin Osmanlı Sancağı oluşunu izleyen yıllarda, İli Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman ziyaret etti. 28 Temmuz 1522'de Rodos'a ulaşan Kanuni, aynı yılın Ekim ayında Rodos'u aldı. Osmanlı İmparatorluğu'nun Rodos, Kıbrıs ve

Kuzey Afrika ülkelerini fethetmesiyle bir Türk gölü haline gelen Akdeniz’de deniz ticareti oldukça gelişmiş; Rodos ve Girit’ten gelen Rumlar, Kuzey Afrika ülkelerinden gelen Araplar ile daha önce yörede göçebe olarak yaşayan Türkler, Dalaman’ın ilk yerleşik unsurları olmuşlardır. Rumlar; Gürköy Değimenyakası’na, Araplar da bugünkü havaalanının batısındaki Paslı yöresine yerleşmişlerdir (Akyol, 2007: 28).

Osmanlı imparatorluğunun 1859 yılında çıkardığı arazi kanunnamesi ile Dalaman çevresinde halk ilk kez toprak sahibi olmuştur. O zamana kadar yaylak ve kışlaklarda göçer olarak yaşayan insanlar, bu yasa ile yerleşik düzene geçmişlerdir. Kışlak sayılan bu yörelerde özellikle varlıklı olanlar en güzel yerleri sahiplenmişlerdir. Ağaların hizmetkârlığını yapan ve geçimini ağanın işlerini yapmakla sağlayan insanların oluşturduğu ayrı ayrı yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. 1864 yılında çıkarılan “Vilayet Nizamnamesinin köy teşkilatlarının oluşturulması maddesi gereğince bu yerleşim yerlerinin her biri köy olmuşlardır. Bunlardan; Kapukargın, Şerefler, Gürköy ve Dereköy ova kıyısında Çakallık, Söğüt, Akçataş, Bezkese, Camıkırığı, Kıptıköy, Ovaköy ve Adaköy ise ovada kurulan köylerdir. 1905 yılında ovayı, Hıdivi Abbas Hilmi Paşa’nın çiftlik olarak tapulaştırılması sonucu ova köylerinden; Bezkese, Akçataş ve Çakallık dışındaki tüm köyler kaldırılmıştır. Çakallık zamanla nahiye olarak yıllarca hizmet vermiştir. Çiftliğin devletleştirilmesinden sonra 1943 yılına Çakallık Nahiyesi Ortaca’ya aktarılarak tarihe karışmıştır (Avcı ve Karaağaç, 2005: 170).

Hıdivi’nin gelmesiyle yerinden yurdundan olan köylülerin tahmini olarak 1925-1927 yılları arasında kurdukları Karaçalı köyü, Dalaman’ın temel taşını oluşturmaktadır. Bugünkü pazaryerinin doğu kesiminde kurulan Karaçalı köyü, Çakallık nahiyesinin kaldırılmasıyla birlikte hızlı bir göç akınına uğramıştır ve bugün Arıkbaşı denilen yere kadar uzanmış ve nüfus yoğunluğu atmıştır (Avcı ve Karaağaç, 2005: 170). Bu durum 1960’lı yılların sonuna doğru Karaçalı adının Dalaman olarak değiştirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır (Ek-3).

Son Mısır Hıdivi (İskenderiye 1874-Cenevre 1944) Hıdiv (vali) Tefik Paşa’nın oğlu olan Abbas Hilmi Paşa, 1892’de hıdivliğe getirildi. Görevi süresince İngilizler Mısır’ın iç işlerine karıştılar ve Osmanlıların Mısır’daki etkisi azaldı. Akabe’nin Hicaz eyaletine katılmak istenmesi üstüne, İngiltere ile Osmanlı devleti arasında "Akabe

sorunu" adı verilen anlaşmazlık patlak verdi; İngilizler sert çıkış yapınca Akabe gene Mısır'a bağlı kaldı. Türk dostu, İngiliz düşmanı olan, sık sık İstanbul'a gelip giden Abbas Hilmi Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da bulunduğu sırada, İngiltere Osmanlıların Mısır üstündeki haklarını artık tanımadığını ilan edince, hıdivliği sona erdi (<http://www.yasamoykusu.com>). Fakat Türkiye 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıncaya kadar Abbas Hilmi Paşa'yı Mısır Hıdivi olarak tanımayı sürdürdü. Abbas Hilmi Paşa hıdivlikten alındıktan sonra İsviçre'nin Cenevre Kenti'ne yerleşti ve burada öldü (<http://www.nkfu.com/abbas-hilmi-pasa-kimdir/>).

1805-1914 yılları arasında Osmanlı Devleti tarafından Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya tanınan bir özerk yönetim sistemi olarak Mısır'da ortaya çıkan Hıdivlik Sistemi Mısır dışında etkinlik alanını Arap Yarımadası, Suriye, Kıbrıs, Rodos, Yunanistan, Girit ve Güneybatı Anadolu'ya kadar uzatmaktaydı. Tarihi belgelerin incelenmesinden; Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki iç karışıklıklardan yararlanarak gerçekleştirdiği Kütahya'ya kadar ilerleyişi esnasında zapt ettiği Dalaman Çiftliği (TİGEM) üzerinde oluşturduğu tarımsal üretim düzeniyle birlikte Mısır ile bu yöre arasında, tarım ve ormancılık ürünlerine dayalı ticari ilişkileri doğrudan geliştirmeyi de amaç edinmiştir (Marsot, 1984, Akt.Ürker, 2014: 144).

Mehmet Ali Paşa'nın torunlarından Hıdiv Abbas Hilmi Paşa'nın 1892-1914 yılları arasındaki yönetim döneminde Sudan başta olmak üzere Kuzey Afrika'dan getirdiği on binlerce Afrikalı köleyi Dalaman çiftliği ve yakın çevresine yerleştirerek tarımsal üretim sürecinde iş güçlerinden yararlanmayı hedeflediği de bilinmektedir (TİGEM, 2012, Ürker: 2014: 144). Bu dönemde Dalaman çiftliği çevresinde yeni tarım alanları oluşturabilmek için bölgedeki bataklık alanları kurutturduğu, Anadolu sığla ağaçları da içlerinde olmak üzere binlerce ağacı kestirdiği bu tahribata rağmen, Mısır'a sığla yağı ihracatına devam ettiği de bilinmektedir (Mihail, 1992, Akt, Ürker, 2014: 144).

Altı yüzden fazla çeşidi bulunan ve birçok hastalığın tedavisinde kullanılan Eucalyptol olarak ta tanımlanan okaliptüs, genellikle bataklıkların kurutulması amacıyla kullanılmaktadır. Anavatanı Avustralya olan bitki Brezilya, İspanya, Fas ve Portekiz bölgelerinde de yetişir. Bu bitkinin ülkemizde yetiştirilmeye başlanması Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa sayesinde olmuştur. Muğla Dalaman bölgesinde yetiştirilmeye

başlanmış, Akdeniz bölgesinin kıyı kesimlerine kadar yayılmıştır. (<http://www.yapraklar.gen.tr/okaliptus-yapragi.html>).

Dalaman Tarım İşletmesi'nin üzerinde kurulu arazinin, 1824 tarihli en eski Osmanlı belgesinde Mihrişah Sultan Vakfına ait Köyceğiz ve çevresinde bulunan on iki adet çiftliğin bulunduğu arazileri kapsadığı ve 30.01.1935 tarihli 2/1928 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile devlet tarafından kamulaştırıldığı anlaşılmaktadır (TİGEM, 2012, Akt. Ürker, 2014: 130).

30.01.1935 tarihli ve 2/1928 sayılı Bakanlar Kurulu kararından söz konusu çiftliğin Ziraat ve İş Bankaları'ndan devlet adına satın alınmasının kararlaştırıldığı öğrenilmektedir (Ek-4). Fakat çiftliğin mülkiyetinin ne zaman bu bankalara geçmiş olduğu ile ilgili herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Bu tarihten sonra çiftlik Devlet Ziraat İşletmeleri kurumuna devredilmiştir. 1950 yılına kadar Devlet Ziraat İşletmesi, 1950-1984 yılları arasında Devlet Üretme Çiftliği, 1984 yılında Kamu İktisadi Teşekkülü olmuştur. 1984 yılından günümüze kadar Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüne bağlı bir işletme olarak faaliyetlerine devam etmektedir (Bilden, 2010: 10).

Harita 3. Dalaman İlçesi İdari Haritası (www.mugla.gov.tr)

Hıdiv Abbas Paşa'nın çiftliğinde çalıştırılmak üzere Mısır'dan gelmiş olan Arapların Dalaman'a yerleşmiş olması, 1951 yılında Bulgaristan'dan göçen vatandaşlarımızın yerleştirilmesi, terör nedeniyle güneydoğudan gelen vatandaşların Dalaman'a göç

etmesi, Seka'nın açılması nedeniyle başta Fethiye olmak üzere çevre ilçe ve illerden göç alması nedeniyle Dalaman ilçesi özellik arz etmektedir.

Dalaman, hızlı bir gelişme süreci içindedir. Yörenin turizmle olan ilgisi ve ekonomik durumunun iyi olması nedeniyle her geçen gün yeni ve modern binalar yapılmaktadır.

Dalaman ovasının verimli topraklarında nüfusun büyük bir çoğunluğu çiftçilikle uğraşmaktadır. Son yıllarda nüfusun önemli bir kısmı da turizm sektörüne kaymıştır. Alabalık çiftliklerinde -mevcudu az da olsa- balıkçılık yapılmaktadır. İlçe nüfusunun büyük bir bölümünü Havalimanı, TİGEM, Tarım Açık Cezaevi ve Özel Sektöre ait MOPAK Kâğıt Fabrikasında çalışanlar oluşturmaktadır (dalaman gov.tr). Ayrıca hava ve deniz üs komutanlıklarında çalışan askeri personel oluşturmaktadır.

Dalaman yukarıda bahsedilen çeşitlilikler açısından özellik arz eden bir ilçe durumunda olup, turizm ve tarımsal çeşitliliği, askeri üsleri, uluslararası havalimanını içinde barındıran bir ilçe olması nedeniyle sosyolojik açıdan araştırmaya değer bulunmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Demografik Özelliklerle İlgili Bulgular

Tablo 2. Cinsiyet

	Frekans	Yüzde
Kadın	186	45,4
Erkek	224	54,6
Toplam	410	100,0

Ankete katılanların %45,4'ü kadın, %54,6'sı erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Ankete toplamda 410 kişi katılım sağlamıştır. Anketlerde kadın-erkek oranı belirgin bir farklılık göstermiştir. Kadınların Dalaman kent durumu ile ilgili çok fazla bilgiye sahip olmaması nedeniyle kadın katılım oranı daha düşük olmuştur.

Tablo 3. Yaş Dağılımı

	Frekans	Yüzde
18–25	86	21,0
26–35	92	22,4
36–45	105	25,6
46–55	83	20,2
56 ve üzeri	44	10,7
Toplam	410	100,0

Ankete katılım gösterenlerin yaş aralığına baktığımızda ise dağılımın birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Özellikle orta yaş grubu diye adlandırdığımız aralık oldukça fazla yer tutmaktadır. 18–25 yaş aralığındaki katılımcılar %21, 26–35 yaş aralığındaki katılımcılar %22,4, 36–45 yaş arasındakiler en fazla oran olan %25,6'lık kısmı oluşturmaktadır. 46–55 yaş aralığında %20,2, 56 ve üzeri yaş aralığında %10'luk dilimi oluşturmaktadır. Genel olarak baktığımızda 25 yaş üzeri katılımın fazla olması, bize ilk elden Dalaman ile alakalı yaş durumunu da göstermektedir. Genellikle göç alan bir yer olması dolayısıyla ve etraftaki ilçelere yakınlığından dolayı çoğunluk orta yaş grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 4. Doğum Yeri

	Frekans	Yüzde
Dalaman	151	36,8
Muğla'nın Diğer İlçeleri	81	19,8
İl Dışı	174	42,4
Yurt Dışı	4	1,0
Toplam	410	100,0

Doğum yerine bakılırken anketin özellikle Dalaman'da ikamet edenlere uygulanışı da göz önüne alındığında çoğunluğun Dalamanlı oluşu da tesadüf değildir. %42,4 oranında il dışından gelenler mevcuttur. Memuriyet ve Dalaman'ın göç alan bir yer olması dolayısıyla bunu da görebilmek mümkündür. Genel bilgiye ulaşabilmek adına, ankete katılımın Dalaman'da ikamet etme zorunluluğundan ötürü de anket uygulamakta sıkıntılar yaşanmıştır. İl dışından olanların da ankete katılma oranından görebileceğimiz gibi Dalaman ile ilgili olarak sadece Dalamanlıların değil, aynı zamanda ikamet edenlerin de daha objektif olarak bakabildiği görülmektedir.

Tablo 5. Öğrenim Durumu

	Frekans	Yüzde
Okur Yazar Değil	4	1,0
Okur-Yazar	4	1,0
İlkokul	76	18,5
Ortaokul/İlköğretim	53	12,9
Lise ve Dengi Okul	132	32,2
Üniversite/Yüksekokul	129	31,5
Üniversite üstü	12	2,9
Toplam	410	100,0

Ankete katılanların öğrenim durumları göz önüne alındığında okuma yazma oranının yüksek olduğunu görmekteyiz. Özellikle lise ve dengi öğrenim görmüş katılımcının %32,2, üniversite ve yüksekokul düzeyinde öğrenim görmüş katılımcının ise %31,5 oranında olduğunu görmekteyiz. Bu oranların yüksekliği bize ilk elden okuma yazma oranının yüksek olduğu bilgisini verir. Buna da dışarıdan göçle gelenlerin etkisinin olduğunu görebilmekteyiz.

Tablo 6. Medeni Durum

	Frekans	Yüzde
Bekâr	115	28,0
Evli	271	66,1
Boşanmış	20	4,9
Eşi Vefat Etmiş	4	1,0
Toplam	410	100,0

Medeni durum Tablosuna baktığımızda, ankete katılanların çoğunluğunun medeni durumu evlidir. Ankete katılanların % 66,1'i evlidir. Ardından % 28'i bekâr durumdadır. Boşanmış kişilerin oranı % 5'tir.

Tablo 7. Çocuk Sayısı

	Frekans	Yüzde
Çocuğu Yok	137	33,4
Bir Çocuk	68	16,6
İki Çocuk	133	32,4
Üç Çocuk	55	13,4
Dört Çocuk ve üstü	17	4,1
Toplam	410	100,0

Araştırmaya katılanların %32,4'ü 2 çocuğa sahiptir. % 33,4'ünün çocuğu yoktur. Dalaman ilçesinde genel olarak ailelerin çekirdek aile yapısında olduğunu görebilmekteyiz. Genellikle dışarıdan gelenler ve kendi halkının az sayıda çocuk sahibi olduklarını görüyoruz. % 16,6'sı da bir çocuğa sahiptir.

Tablo 8. Hane Büyüklüğü

	Frekans	Yüzde
1 Kişi	32	7,8
2 Kişi	82	20,0
3 Kişi	98	23,9
4 Kişi	124	30,2
5 Kişi ve üstü	74	18,0
Toplam	410	100,0

Araştırmaya katılanların çocuk sayısından çekirdek aileye sahip olduklarını görmüştük. İlntisine baktığımızda aynı evde yaşayan kişi sayısı özellikle 2, 3 ve 4 kişide toplanmıştır. % 30,2'si 4 kişi ile en çok, %23,9'u 3 kişi ile, % 20'si iki kişi ile yaşamaktadır. Aile yapılanmaları her ne kadar kırsal bir yaşam olsa da önceden çekirdek aile şeklindedir.

5.2. Ekonomik Özelliklerle İlgili Bulgular

Tablo 9. Gelir Durumu

	Frekans	Yüzde
1300 TL ve Altı	97	23,7
1301–2000 TL Arası	130	31,7
2001–2500 TL Arası	47	11,5
2501–3000 TL Arası	62	15,1
3001–3500 TL Arası	23	5,6
3501–4000 TL Arası	24	5,9
4001 TL ve Üzeri	27	6,6
Toplam	410	100,0

Aylık gelirin sorusuna aldığımız yanıtlar için ilk elden görebildiğimiz, ortalama bir gelir durumu söz konusudur. Gelir aralığını başlattığımız asgari ücret ve altında % 23,7, 1301–2000 TL -arasından en fazla oranı bu kesim oluşturmaktadır- % 31,7 katılımcı bu aralıktadır. Yine araştırma kapsamında göç olgusu üzerinde durduğumuz üzere, gelir durumunun yüksek olma sebeplerinden biri de budur. Dışarıdan özellikle emeklilerin de yerleştiği bir yer olarak Dalaman'da gelir seviyesi yüksektir. Anketi uygularken de görebildiğimiz üzere, bazı kişiler bu soruya yanıt vermekte de çekinmekteydi. Gelir durumunun bilinmesi de kişileri rahatsız edebilmektedir.

Tablo 10. Mesleki Bilgiler

	Frekans	Yüzde
Esnaf	61	14,9
İşçi	83	20,2
Memur	64	15,6
Çiftçi	10	2,4
Öğrenci	39	9,5
Ev Hanımı	30	7,3
Emekli	64	15,6
İşsiz	10	2,4
Diğer	49	12,0
Toplam	410	100,0

Araştırmaya katılanların meslek durumlarına bakıldığında, Dalaman’da bulunan kurumlardan ötürü işçi kesimin çoğunlukta olduğu görülmektedir. %20,2’si işçi, %15,6’sı memur, %14,9’u esnaf, %15,6’sı ise emeklidir. Bu sayılar bize göstermektedir ki Dalaman iş için ve emekliler için bir yerleşim yeri olma potansiyelindedir. Çalışan kesimin çoğunluğu bunu göstermektedir. Emeklilerin de yerleşim yeri olarak seçmesi ise rahat bir yer olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 11. Gelirinizi En Çok Nereye Harcarsınız?

	Frekans	Yüzde
Kira	68	16,6
Yatırım	50	12,2
Giyim	49	12,0
Eğlence	22	5,4
Gıda	104	25,4
Eğitim	63	15,4
Diğer	54	13,2
Toplam	410	100,0

Araştırmaya katılanların gelirini en çok nereye harcadığına baktığımızda, % 25,4’ünün verdiği ilk cevap gıda olmaktadır. Ardından % 16,6 ile kira gelmektedir. Eğitim diyenler % 15,4, yatırım diyenler ise % 12,2 dolayındadır. Gelirin büyük kısmı temel ihtiyaçlara ayrılmış durumdadır. Yatırım oranının yüksek olması da yine alınan göç

durumu ile alakalıdır. Daha çok emeklilerin de yerleşim yeri olması bunu göstermektedir.

Tablo 12. Sosyal Güvence

	Frekans	Yüzde
Emekli Sandığı	95	23,2
SSK	212	51,7
BAĞ-KUR	47	11,5
Özel Sigorta	8	2,0
Yeşil kart	9	2,2
Yok	32	7,8
Diğer	7	1,7
Toplam	410	100,0

Araştırmaya katılanların % 51,7'si SSK, % 23,2'si Emekli Sandığı, % 11,5'i ise Bağ-Kur'a sahiptir. Öte yandan % 7,8'inin sosyal güvencesi yoktur. Çalışan kesimin daha çok olduğunu buradan görebilmekteyiz. Dalaman ilçesinin çalışma potansiyeli sebebiyle gelenlerin var olan kurumlarda çalıştığını görebilmekteyiz. Gelir aralığına baktığımızda da çalışan kesimin yoğun olduğunu görmüştük.

Tablo 12. Ekonomik Sıkıntı Yaşadığınızda Kimlerden Yardım Alırsınız?

	Frekans	Yüzde
Akrabalarım	112	27,3
Komşulardan	4	1,0
Arkadaşlardan/Tanıdıklardan	57	13,9
Bankalardan Kredi	174	42,4
Çocuklarımdan	21	5,1
Diğer	42	10,2
Toplam	410	100,0

Araştırmada özellikle Dalaman'ın küçük bir yer olması nedeniyle, ilk elden ekonomik bir sıkıntı durumunda kimin akla geldiğini görebilmek adına böyle bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %42,4'ü bankalardan, % 27,3'ü akrabalarından, %13,9'u arkadaşlarından yanıtını vermiştir. % 10,2'si ise diğer yanıtını vermiştir. İlişkiler göz

önüne alındığından, dışarıdan gelenlerin özellikle bankalardan kredi yanıtını verdiğini görmekteyiz. Dalamanlıların çoğu akraba ve arkadaşlar yanıtını vermiştir. Bu küçük yerlerde kurulan organik ilişki biçiminin getirdiği bir durumdur.

5.3. Dalaman’a Göç ve Yerleşim

Tablo 13. Dalaman’a Yerleşme Süresi

	Frekans	Yüzde
Doğduğumdan Beri	111	27,1
1-5 Yıl	97	23,7
5-10 Yıl	42	10,2
11-15 Yıl	34	8,3
16-20 Yıl	35	8,5
21 ve Üzeri	91	22,2
Toplam	410	100,0

Çalışmamızda hedefimiz, öncelikli olarak Dalaman’da ikamet edenlerin katılımını sağlamaktır. Bu sebepten, katılımcılara ikamet süresi sorulmuştur. Bu soru araştırmanın güvenilirliğini sağlaması açısından önemlidir. Katılımcıların % 27,1’i doğduğundan beri, %22,2’si ise 21 yıl ve üzerinde Dalaman’da ikamet etmiş durumdadır. Öncelikli olarak Dalamanlıların katılımının sağlandığını görebilmekteyiz.

Tablo 14. Dalaman’a Yerleşme Konumu

	Frekans	Yüzde
Hep Bu İlçedeydim	192	46,8
Diğer İlçelerden	63	15,4
İl Dışından	146	35,6
Yurt Dışından	9	2,2
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %46,8’i hep ilçede yaşamıştır. %35,6’sı il dışından göç etmiştir. %15,4’ü ise diğer ilçelerden göç etmiştir. Dalaman’ın göç alan bir yerleşim

yeri olduğunu bu soruda net olarak görmekteyiz. Katılımcılarımızın yarısından fazlası sonradan Dalaman'a yerleşmiştir.

Tablo 15. Dalaman'a Yerleşme Nedenleri

	Frekans	Yüzde
Eğitim	32	7,8
İş Olanakları	165	40,2
İklim	69	16,8
Arkadaş grupları	11	2,7
Akrabalar	32	7,8
Güvenlik	26	6,3
Diğer	75	18,3
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %40,2'si iş olanaklarından ötürü Dalaman'a yerleşmiştir. Dalaman'ın bir ilçe olması ama kamu yatırımlarının fazla olması iş olanaklarını, öteki ilçelere göre arttırmıştır. Bu sebeple göç almasının temel nedeni iş olanaklarıdır. Daha sonra katılımcıların %16,8'i ise iklim şartları yanıtını vermiştir. İklim özellikleri emeklilerin çoğunlukla yerleşme sebebini teşkil etmektedir. Katılımcıların %18,3'ü ise diğer yanıtını vermiştir. Dalaman'a başka sebeplerden ötürü de yerleşenler olduğunu görebilmekteyiz.

Tablo 16. Dalaman'da ki İkamet Süresi İle Doğum Yeri Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı

Dalaman'da ikamet süresi	Doğum Yeri				
	Dalaman	Muğla'nın diğer ilçeleri	İl dışı	Yurt dışı	Toplam
Doğduğumdan Beri	79	24	8	0	111
1-5 Yıl	3	2	31	0	36
5-10 Yıl	6	8	47	0	61
11-15 Yıl	7	9	25	1	42
16-20 Yıl	9	7	17	1	34
21 yıl ve üzeri	9	8	18	0	35
Toplam	38	23	28	2	91

df=15, p=0,000, p<0,01

$p<0,01$ olduğundan Dalaman’da ikamet süresi ile doğum yerleri arasında anlamlı ilişki vardır. Katılımcıların Dalaman’da ikamet etme süresi arttıkça Dalaman ve çevre ilçelerde doğmuş olma ihtimali de artmaktadır. Doğduğundan beri Dalaman’da ikamet eden 111 katılımcıdan 79’u Dalaman’da; 24’ü Muğla’nın diğer ilçelerinde; 8’i de Muğla dışında doğmuştur. 5-10 yıldır Dalaman’da yaşayan 61 kişiden 47’si Dalaman dışında; 8’i Muğla’nın diğer ilçelerinde; 6’sı da Dalaman’da doğmuştur. 1-5 yıldır Dalaman’da yaşayan 36 kişiden 31’i Dalaman dışında doğmuştur. 11-15 yıldır Dalaman’da yaşayan 42 kişiden 25’i Dalaman’a sonradan yerleşmiştir.

Tablo 17. Dalaman’da İkamet Süresi İle Dalaman’a Nereden Yerleşildiği Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı

Dalaman’da ikamet süresi	Dalaman’a Nereden Yerleştiniz				
	Hep Bu İlçedeydim	Muğla’nın Diğer İlçelerinden	Muğla Dışından	Yurt Dışından	Toplam
Doğduğumdan Beri	100	7	3	1	111
1-5 Yıl	11	17	67	2	97
5-10 Yıl	7	10	23	2	42
11-15 Yıl	11	6	17	0	34
16-20 Yıl	15	6	13	1	35
21 yıl ve üzeri	48	17	23	3	91
Toplam	192	63	146	9	410

df=15, p=0,000, p<0,01

$p<0,01$ olduğundan Dalaman’da ikamet süresi ile Dalaman’a geldiği yer arasında anlamlı ilişki vardır. Dalaman’da daha az ikamet etmiş olanlar Dalaman dışından gelip bu bölgeye yerleşmişlerdir. Dalaman’da 1-5 yıldır ikamet eden 97 kişiden 67’si Muğla dışından; 2’si yurt dışından; 17’si de Muğla’nın diğer ilçelerinden Dalaman’a yerleşmişlerdir. Dalaman’da 5-15 yıldır ikamet eden 76 kişiden 40’ı Muğla dışından; 2’si yurt dışından; 12’si de Muğla’nın diğer ilçelerinden Dalaman’a yerleşmişlerdir. Bu tablo bize aynı zamanda son dönemlerde Dalaman’a göçlerin devam ettiğini ve Dalaman’ın demografik yapısının değiştirdiğini de göstermektedir.

Tablo 18. Dalaman’da İkamet Süresi İle Dalaman’a Yerleşme Nedenleri Arasındaki Anlamlılık İlişkisi Dağılımı

Dalaman’da ikamet süresi	Yerleşme Nedenleri							Toplam
	Eğitim	İş Olanakları	İklim	Arkadaş Grupları	Akrabalar	Güvenlik	Diğer	
Doğduğumdan Beri	6	34	25	5	9	12	20	111
1-5 Yıl	12	44	12	1	4	1	23	97
5-10 Yıl	3	13	7	1	6	1	11	42
11-15 Yıl	6	11	4	1	5	2	5	34
16-20 Yıl	0	14	8	2	2	3	6	35
21 yıl ve Üzeri	5	49	13	1	6	7	10	91
Toplam	32	165	69	11	32	26	75	410

df=30, p=0,010, p<0,01

$p<0,05$ olduğundan Dalaman’da ikamet süresi ile Dalaman’a geliş nedenleri arasında anlamlı ilişki vardır. Dalaman’a iş olanakları için gelen 165 kişiden 34’ü doğduğundan beri Dalamanda yaşıyorken; 44’ü 1-5 yıldır; 13’ü 5-10 yıldır; 11’i 11-15 yıldır; 14’ü 16-20 yıldır; 49’u 21 ve üzeri yıldır Dalaman’da yaşamaktadır. Diğer sebeplerden ötürü 75 kişiden 20’si doğduğundan beri; 23’ü 1-5 yıldır; 11’i 5-10 yıldır; 5’i 11-15 yıldır; 6’sı 16-20 yıldır; 10’u 21 ve üzeri yıldır Dalaman’da ikamet etmektedir. İklim açısından 69 kişiden 25’i doğduğundan beri; 12’si 1-5 yıldır; 7’si 5-10 yıldır; 4’ü 11-15 yıldır; 8’i 16-20 yıldır; 13’ü 21ve üzeri yıldır Dalaman’da yaşamaktadır. Eğitim için Dalaman’da ikamet eden 32kişiden 12’si 1- 5 yıldır; 6’sı doğduğundan beri ve 11-15 yıldır Dalaman’da yaşamaktadır.

Tablo 19. Yerleşmek İçin Dalaman’ın Neden Tercih Edildiği ile İlgili Dağılım

	Frekans	Yüzde
Sakin ve Küçük Bir Şehir Olması	260	63,4
Ulaşımın Kolay Olması	26	6,3
Muğla’ya ve Fethiye’ye Yakın Olması	37	9
Ekonomik Bir Kent Olması	37	9
Güvenli Bir Kent Olması	18	4,4
Diğer	32	7,8
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %63,4'ü Dalaman'ı sakin ve küçük bir şehir olması dolayısıyla seçmiştir. En önemli yerleşim sebebinin sakinlik ve küçüklük olduğunu görmekteyiz. Küçüklüğünden şikâyet edenler olmakla birlikte bu sebeple ilçeye yerleşenler de çoğunluğu oluşturmaktadır.

Tablo 20. İlçeye Göçle Gelenlerin Tutumundan Memnun musunuz?

	Frekans	Yüzde
Hiç Memnun Değilim	82	20,0
Memnun Değilim	114	27,8
Kararsızım	98	23,9
Memnunum	105	25,6
Çok Memnunum	11	2,7
Toplam	410	100,0

Dalaman'ın göç alan bir yerleşim merkezi olduğunu nüfusun ve konutun artış durumundan görmüştük. Gelenlerin tutumları ile ilgili olarak katılımcıların %27,8'i memnun değilim, %20'si hiç memnun değilim yanıtını vermiştir. %25,6'sı memnunum, %23,9'u kararsızım yanıtını vermiştir. Genel olarak yüzdeler birbirine yakındır. Bu durumdan memnun olanlar olduğu gibi, Dalaman'ın göç ile sakin ve küçük bir yer olması özelliğini kaybedeceğinden memnun olmayanlar da çoğunluktadır. Anketi uygularken özellikle Suriyeliler ile alakalı olarak rahatsızlık durumu dile getirilmiştir.

Tablo 21. Dalaman Sizce Kent midir?

	Frekans	Yüzde
Evet	56	13,7
Hayır	201	49,0
Kısmen	117	28,5
Kararsızım	36	8,8
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %49'u Dalaman ilçesini bir kent olarak görmemektedir. %28,5'i ise kısmen kent görmektedir. %13,7'si ise kent , %8,8'i ise kararsızım yanıtını vermiştir. Katılımcıların çoğunluğunun Dalaman'ı bir kent olarak görmemesi, şehir olarak memnun olmadıklarını göstermektedir. Küçük bir yerleşim yeri olması buna sebeptir.

Tablo 22. Dalaman'ın Kentsel Özelliğiyle İlgili Düşünceler

	Frekans	Yüzde
Alternatif Yaşam Alanları	58	14,1
Artan İş İmkânları	31	7,6
Gelişen Eğitim imkânları	6	1,5
Artan Nüfus	96	23,4
Artan Yerleşim Alanları	129	31,5
Artan Sanayi	3	,7
Artan Turizm Faaliyetleri	35	8,5
Diğer	52	12,7
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların büyük bir kısmının Dalaman'ı bir kent olarak görmediğini bir önceki Tabloda görmüştük. Dalaman kent ise bunun sebebine katılımcıların %31,5'i artan yerleşim yerleri yanıtını vermiştir. %23,4'ü artan nüfus, %14,i ise alternatif yaşam alanları yanıtını vermiştir. Katılımcıların %12,7'si ise diğer yanıtını vermiştir. Önceki soruda fikrim yok ve kısmen yanıtını verenlerin bu seçenekleri kent olması için yeterli görmediğini söyleyebiliriz.

5.4. Siyasal Tutumlarla İlgili Bulgular

Tablo 23. Siyasal Tutumlar

	Frekans	Yüzde
Liberal	6	1,5
Laik	59	14,4
Milliyetçi	122	29,8
Muhafazakâr	28	6,8
Dindar	19	4,6
Solcu	22	5,4
Ulusalcı	1	,2
Sosyalist	17	4,1
Cevapsız	102	24,9
Diğer	34	8,3
Toplam	410	100,0

Araştırmamızda özellikle Dalaman ilçesinin aldığı göç sebebiyle bağlantılı olarak, siyasal tanımlama olarak kişilerin kendilerini nerede gördüğü ile ilgilidir. Bu soruda hem cevap seçeneklerinin çok olması hem de cevapsız seçeneğinin bulunması, kişileri soruya cevap vermek konusunda daha açık kılmıştır. Genel anlamda bu soruya cevap verenlerin çoğu %29,8'i kendini milliyetçi olarak nitelendirmektedir. Öte yandan % 24,9'u ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. %14,4'ü ise kendini laik olarak nitelendirmektedir. Cevapsız dışında koyduğumuz diğer seçeneğe de bir yönelim olduğunu görmekteyiz. Kişilerin çok seçenek sunulmasına rağmen cevapsız bırakmak yerine kendilerini daha farklı şekilde nitelendirdikleri de görülmektedir. Bu sebeple % 8,3'ü diğer seçeneğine yönelmiştir.

Tablo 24. Siyasi Yelpazeye Göre Tutumlar

	Frekans	Yüzde
Merkez Solda	48	11,7
Merkez Sağda	74	18,0
Aşırı Sol	20	4,9
Aşırı Sağ	22	5,4
Merkezde	24	5,9
Hiçbir Yerde	66	16,1
Cevapsız	126	30,7
Diğer	30	7,3
Toplam	410	100,0

Araştırmada siyasi düşünce olarak kendinizi nerede görmektesiniz sorusu da siyasi bir kaygıdan değil, özellikle çalışmanın yapıldığı zaman da göz önünde bulundurularak kişilerin kendini bir taraf olarak görme ve bunu da beyan edebilme durumunu görmeye yönelik olarak sorulmuştur. Katılımcıların %30,7'si cevapsız seçeneğini işaretlemiştir. Bu minvalde baktığımızda % 16,6'sı ise hiçbir yerde seçeneğini işaretlemiştir. Genel olarak katılımcıların bu tarz sorulardan kaçtığını, görüş ifade etmek istemediklerini görebilmekteyiz. Anket uygulanırken bu soruyu neden sordunuz sorusu ile karşılaşmamız, görüş ifade etmek istemediklerini göstermektedir.

5.5. Dalaman'ın Gelişme Dinamikleri

Tablo 25. Dalaman'ın Gelişmesinde Etkili Olan Sektörler

	Frekans	Yüzde
TİGEM	94	22,9
Hava Limanı	218	53,2
SEKA	51	12,4
Açık Ceza İnfaz Kurumu	5	1,2
Yüksekokullar	5	1,2
Askeri Birlikler	3	,7
Tarım ve Hayvancılık	7	1,7
Turizm	19	4,6
Diğer	8	2,0
Toplam	410	100,0

Dalaman'da ikamet edenlerin net olarak görebilecekleri bir diğer sorumuzda gelişmeye en fazla etkisi olan kurum % 53,2 ile Havalimanı cevabı alınmıştır. Daha sonra %22,9'u ise TİGEM işletmesini gelişmede en önemli kurum görmüştür. %12,4'ü ise SEKA'yı görmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası Havalimanını en önemli kurum görmüştür. İlçeye en fazla katkısı olduğunu yine anketi uygularken görebildik. Havalimanında çalışanların sayısının fazla olması da buna sebeptir. Havalimanından ötürü Dalaman'a gelen kişi sayısı daha fazladır. TİGEM için yine çalışabildikleri iş kolu olduğundan ötürü gelişmesinde etki ettiği düşünülmektedir. SEKA işletmesinden bahsederken özellikle emeklilerin bir kısmı buradan emekli olmuştur. İlk iş kollarından olması nedeniyle SEKA da önemlidir.

Tablo 26. Katılımcıların Bakışıyla TİGEM Dalaman İşletmesinin İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	89	21,7
Katılıyorum	156	38,0
Kararsızım	89	21,7
Katılmıyorum	37	9,0
Hiç Katılmıyorum	39	9,5
Toplam	410	100,0

TİGEM Dalaman İşletmesinin ilçeye katkı sağladığı sorusuna, katılımcıların %38'i katılıyorum, %21,7'si tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. %21,7'si ise kararsızım demiştir. Kararsız olanların yoğunluğunun fazla olma sebebi ise, dışarıdan gelenlerin işletme hakkında bilgisinin bulunmayışıdır.

Tablo 27. Katılımcıların Bakışıyla Dalaman Tarım Açık Ceza İnfaz Kurumunun İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	70	17,1
Katılıyorum	184	44,9
Kararsızım	92	22,4
Katılmıyorum	33	8,0
Hiç Katılmıyorum	31	7,6
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %44,9'u katılıyorum, %17,1'i ise tamamıyla katılıyorum yanıtını vererek, Tarım Açık Ceza İnfaz Kurumunun ilçeye katkı sağladığını düşünmektedir. %22,4'ü kararsızım yanıtını vermiştir. Anketi uygularken karşılaştığımız olumlu tepkiler oldukça fazladır. Ceza İnfaz Kurumu olması dolayısıyla tarımsal faaliyetin yapılması ilçe için olanak sağlamıştır.

Tablo 28. Katılımcıların Bakışıyla Dalaman SEKA'nın İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	77	18,8
Katılıyorum	150	36,6
Kararsızım	91	22,2
Katılmıyorum	45	11,0
Hiç Katılmıyorum	47	11,5
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %36,6'sı katılıyorum, %18,8'i ise tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. %22,2'si kararsızım yanıtını vermiştir. Bu durum yine göç ile gelenlerin fazla olması dolayısıyladır. Eski işletme olan SEKA hakkında bilgileri yoktur.

Tablo 29. Katılımcıların Bakışıyla Dalaman Havalimanı'nın İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	213	52,0
Katılıyorum	163	39,8
Kararsızım	13	3,2
Katılmıyorum	9	2,2
Hiç Katılmıyorum	12	2,9
Toplam	410	100,0

“Havalimanı ilçe için önemli katkılar sağlamıştır.” ifadesine katılımcıların %52'si tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. %39,8'i katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu durum açıkça gösteriyor ki ilçe için en önemli kurum olarak Havalimanı görülmektedir. Katılımcılar Havalimanının varlığı sayesinde ilçenin geliştiğini düşünmektedirler.

Tablo 30. Katılımcıların Bakışıyla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Okullarının İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	114	27,8
Katılıyorum	168	41,0
Kararsızım	61	14,9
Katılmıyorum	32	7,8
Hiç Katılmıyorum	35	8,5
Toplam	410	100,0

Katılımcıların %41,0'ı katılıyorum, %27,8'i ise tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. %14,9'u ise kararsızım demiştir. Yüksekokulun da ilçe gelişiminde etkisinin olduğu göz ardı edilmemiştir. Hatta özellikle daha çok bölümün açılması gerektiği vurgusu da yapılmıştır.

Tablo 31. Katılımcıların Bakışıyla Askeri Kurumların (Hava ve Deniz Üsleri) İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	96	23,4
Katılıyorum	182	44,4
Kararsızım	71	17,3
Katılmıyorum	34	8,3
Hiç Katılmıyorum	27	6,6
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların ilçe için katkı sağladığı konusunda net olarak yanıt verdiği askeri kurumlardır. %44,4'ü katılıyorum, %23,4'ü ise tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. Askeri kurumların da ilçe gelişiminde katkısı olduğunu düşünmektedirler. Öteki ilçelerde bu kamu yatırımlarının olmayışı da Dalaman için avantajdır. Bunu belirten katılımcı sayısı da oldukça fazladır.

Tablo 32. Katılımcıların Bakışıyla Mopak Kâğıt A.Ş.'nin İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	46	11,2
Katılıyorum	90	22,0
Kararsızım	74	18,0
Katılmıyorum	84	20,5
Hiç Katılmıyorum	116	28,3
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %22'si katılıyorum. %11,2'si tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. %28,3'ü hiç katılmıyorum, %20,5'i ise katılmıyorum yanıtını vermiştir. Görebildiğimiz üzere Mopak konusunda katılımcılar katkı sağladığını düşünmemektedir. Özellikle Mopak'ın eski kurum olan SEKA ile karşılaştıranların bu soruya en gerçek yanıtları verdiği görülmektedir. SEKA iken katkısı olduğu fikri çoğunlukta iken, Mopak olduğunda durum değişmiştir.

Tablo 33. Katılımcıların Bakışıyla Akköprü Barajı ve HES'lerin İlçeye Katkıları

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılıyorum	70	17,1
Katılıyorum	166	40,5
Kararsızım	104	25,4
Katılmıyorum	31	7,6
Hiç Katılmıyorum	39	9,5
Toplam	410	100,0

Çalışmamızın son sorusu olarak Akköprü Barajı ve HES'lerin katkısı sorusuna katılımcıların %40,5'i katılıyorum, %17,1'i tamamıyla katılıyorum yanıtını vermiştir. Baraj ve HES ile alakalı bilgileri olanlar bunu yanıtlamıştır. Ancak %25,4'ü ise kararsızım yanıtını vermiştir. Bunun sebebi ise anketi uygularken gördüğümüz baraj ve HES hakkında bilgi sahibi olmamalarıdır. Bu konuyla ilgili olarak bize sorulan soruların fazlalığı bunu göstermektedir.

5.6. Dalaman’da Toplumsal Değişme ve Sorunlar

Tablo 34. Son 10 Yılda Dalaman’da Gözlemlediğiniz En Önemli Değişimler

	Frekans	Yüzde
Nüfus Artışı Oldu	183	44,6
Suç Oranı Arttı	40	9,8
Çarpık Kentleşmeye Neden Oldu	43	10,5
Yeni Yollar Yapıldı	48	11,7
Konut Sayısı Arttı	90	22,0
İnsanların Kazancı Arttı	6	1,5
Toplam	410	100,0

Dalaman ile ilgili fikir alabilmek amacıyla son on yılda görülen en büyük değişim için katılımcıların çoğunluğunu oluşturan %44,6’sı “Nüfus artışı oldu.” yanıtını vermiştir. Nüfus artışıyla birlikte gelen “Konut artışı oldu.” yanıtını veren katılımcılar %22’dir. Bu durum bize zaten Dalaman’ın göç aldığına en önemli göstergesidir. On yıl gibi bir zaman diliminde görülen en büyük değişiklik, nüfus ve konut sayısının artışı olmuştur.

Tablo 35. Dalaman’ın Gelişmesiyle Birlikte Toplumsal İlişkilerin Değişmesi

	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Katılım	81	19,8
Katılım	152	37,1
Kararsızım	65	15,9
Katılmam	68	16,6
Hiç Katılmıyorum	44	10,7
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu gördükten sonra, gelişmenin bu ilişkilere yardım ve dayanışmanın kaybolacağı fikrine katılımcıların % 37,1’i katılım yanıtını vermiştir. %19,8’i tamamıyla katılım demiştir. İlişkilerin, gelişmeyle birlikte azalacağından bahseden katılımcılar bu durumun, güven

duygusunu da azaltacağını düşünmektedir. Gelişmenin getireceği yeni durumdan korku duyulmaktadır.

Tablo 36. Komşularınızla İlişkilerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Çok İyi	125	30,5
İyi	151	36,8
Orta	99	24,1
Kötü	19	4,6
Çok Kötü	16	3,9
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların % 36,8'i komşularıyla ilişkilerini iyi olarak değerlendirmektedir. %30,5'i çok iyi, %24,1'i ise orta olarak değerlendirmektedir. Komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu görebilmekteyiz. Küçük bir yerleşim yeri olması buna olanak sağlamıştır.

Tablo 37. Dalaman'ın Toplumsal Değişiminde Etkili Olan Dinamikler

	Frekans	Yüzde
Kamu Yatırımlarının Olması	95	23,2
Siyasi Partilerin Faaliyetleri	29	7,1
Almış Olduğu Göçler	160	39,0
Dalaman Halkının Değişime Açık Olması	51	12,4
Tarım Alanlarının Geniş Olması	43	10,5
Diğer	32	7,8
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %39'u almış olduğu göçler, %23,2'si kamu yatırımlarının olması yanıtını vermiştir. Diğer yanıtlarımızın oranı birbirine yakındır. Özellikle almış olduğu göçlerin bir sebebinin de kamu yatırımlarının fazlalığı olduğu görülmektedir. Toplumsal yaşamdaki değişmelere kamu yatırımları ile birlikte gelenlerin etkisi, ilçenin gelişimi ve değişimi ölçüsünde yarar sağlamıştır. Öteki ilçelerde kamu

yatırımlarının olmaması da zaten Dalaman'ı göç edilebilecek bir yerleşim yeri kılmaktadır.

Tablo 38. Dalaman'ın En Önemli Sorunu Nedir?

	Frekans	Yüzde
Şehir İçi Ulaşım	95	23,2
Kanalizasyon	21	5,1
Sağlık ve Eğitim	93	22,7
İşsizlik	58	14,1
Çarpık Yapılaşma	47	11,5
Hayat Pahalılığı	17	4,1
Güvenlik ve Huzur	6	1,5
Gürültü	7	1,7
Çevre sorunları	13	3,2
Diğer	53	12,9
Toplam	410	100,0

Çalışmada Dalaman'ın en önemli sorunu olarak katılımcıların %23,2'si şehir içi ulaşımı göstermektedir. Ardından %22,7'si sağlık ve eğitimi en önemli sorun görmektedir. %14,1'i işsizliği en önemli sorun olarak görmektedir. Dalaman'ın sorunlarına da yine ilçeyi kent olarak görmeyenler daha net bir şekilde cevap vermişlerdir. Anketi uygularken daha başka sebeplerin de olduğu görülmüştür. İlçe olması bakımından ulaşımın sıkıntılı olması temel sorunu oluşturmaktadır.

5.7. Gündelik Yaşamla İlgili Tutumlar

Tablo 39. Ev İçinde Genellikle Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendirirsiniz?

	Frekans	Yüzde
Gazete, Kitap, Dergi Okuyarak	116	28,3
Müzik Dinleyerek	68	16,6
Televizyon Seyrederek	108	26,3
Ev İşleri Yapmak ve Hobiler	29	7,1
Bahçe Bakımı	51	12,4
Diğer	38	9,3
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %28,3'ü gazete, kitap, dergi %26,3'ü televizyon, %16,6'sı müzik, %12,4'ü ise bahçe bakımı yanıtını vermiştir. Dalaman ilçe merkezinin küçük bir yer olması ve daha çok emeklilerin de yaşamayı tercih etmesi dolayısıyla bu sorumuz anlamlıdır. En çok gazete, dergi, kitap olarak boş zaman etkinliği söz konusudur. Daha sonra müzik ve bahçe bakımı yer almaktadır. Orta yaş olan katılımcı genelimizi düşününce bu soru faaliyetler açısından bize fikir vermektedir.

Tablo 40. Ev Dışında Genellikle Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendirirsiniz?

	Frekans	Yüzde
Kahvehaneye Giderek	99	24,1
Parka Giderek	70	17,1
Sinema/Tiyatroya Giderek	36	8,8
Komşu ve Akraba Ziyareti	85	20,7
Doğa Gezileri	74	18,0
Diğer	46	11,2
Toplam	410	100,0

Ev içi etkinliklerini sorduktan sonra ev dışındaki etkinliklere baktığımızda, katılımcıların %24,1'i kahvehaneye giderek boş zamanını değerlendirmektedir. Ardından katılımcıların % 20,7'si ise komşu akraba ziyareti yanıtını vermiştir. Bu durum bize anlamlı olarak, orta yaş grubunun kahvehane ve komşu akraba ziyaretine

gittiğini göstermektedir. Öte yandan katılımcıların erkek ağırlıklı olması da burada kahvehaneye gitme etkinliğinden anlaşılmaktadır. Şehri iş için tercih edenler için ise alternatif daha azdır.

Tablo 41. Dalaman’da Yaşamaktan Memnun musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	296	72,2
Hayır	114	27,8
Toplam	410	100,0

Katılımcılarımızın %72,2’si Dalaman’da yaşamaktan memnundur. %27,8’i ise bu soruya hayır cevabını vermişlerdir. Önceki iki sorumuzdan hareketle diyebiliriz ki Dalaman’ı kent olarak görmeyenler daha çok burada yaşamaktan memnun değildir. Çoğunluk Dalamanlı olduğu için memnundurlar.

Tablo 42. Dalaman’da Sosyo-Kültürel Mekânlar Yeterli midir?

	Frekans	Yüzde
Evet	35	8,5
Hayır	375	91,5
Toplam	410	100,0

Çalışmaya katılanların %91,5’i Dalaman’da kültürel mekânları yetersiz görmektedir. %8,5’i ise bu soruya evet yanıtını vermiştir. Bunlar genellikle Dalaman’a sonradan yerleşenlerin Dalaman’ı sakin bir yer olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Böyle bir çoğunluğun Dalaman için sosyal-kültürel mekânların yetersizliğinden dem vurması tesadüf değildir. İş kollarının da yoğun olduğu bir ilçe olması sebebiyle, çalışanların rahatsız olduğu durumların başında gelmektedir.

Tablo 43. Dalaman’da Aşağıdakilerden Hangisinin Eksikliğini Hissediyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Alış Veriş Merkezleri	123	30,0
Kütüphane	32	7,8
Spor Salonu	11	2,7
Kafe, Restoran, Eğlence Yeri, vs.	32	7,8
Sosyal ve Kültürel Aktivite Mekânları	109	26,6
Çeşitli Sağlık Kuruluşları	65	15,9
Eğitim Olanakları	20	4,9
Diğer	18	4,4
Toplam	410	100,0

Dalaman için eksiklik duyulan şeyler için, katılımcıların %30’u alışveriş merkezleri, % 26,6’sı sosyal kültürel aktivite mekânları,% 15,9’u ise çeşitli sağlık kuruluşları yanıtını vermiştir. Daha önceki sorularda da görebildiğimiz ölçüde sosyal ve kültürel aktivite mekânlarının yokluğu eksiklik hissettirmektedir. Havalimanı, askeri üsler gibi kurumlara sahip olan bir yer olması dolayısıyla da bu durumdan şikâyet edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dalaman ilçesi kamu yatırımlarının oluşturmuş olduğu dinamiklerin etkisiyle hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde Hıdiv Abbas Paşa tarafından sahiplenilmiş olan Dalaman TİGEM arazileri, o dönemde yaşayan feodal ağalarla bir güç gösterisi alanı olmuştur. Hıdiv Abbas Paşa'nın yöreyi hâkimiyetine alma çabaları, o dönemde Dalaman'da yaşayan vatandaşların topraklarına sahip çıkmaları nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak Abbas Paşa'nın yöreye zamanın modern tarım alet ve makinelerin getirmesi, Mısır'dan ziraat mühendislerini getirmesi, Dalaman ovasındaki toprakların analizini yaparak yörede hangi ürünlerin yetiştirileceğini tespit etmesi, yörenin tarımsal faaliyetlerde intansif tarıma geçiş sürecine ivme kazandırmıştır.

Cumhuriyet Döneminde, 1934 yılında TİGEM'in Atatürk tarafından kamulaştırılmasından sonra devlet teşebbüsü haline gelen TİGEM, Muğla ili Köyceğiz ilçesinin (Güney Batı Anadolu'da) o zamanki tek kamu kuruluşu olmuştur. TİGEM'i 1942 yılında Dalaman Açık Cezaevi'nin açılması, 1971 yılında SEKA Dalaman Kâğıt Fabrikası'nın açılması, 1981 yılında Dalaman Havalimanı'nın ve askeri üslerin açılması takip etmiştir. Almış olduğu bu kamu yatırımlarıyla birlikte hızla göç alan ve kentleşme sürecine giren Dalaman, 1983 yılında Köyceğiz ilçesinden ayrılarak ilçe olmuştur.

Kamu yatırımları sonucunda iş olanaklarının artması sonucu Muğla ve ilçelerinden - başta Fethiye- daha sonra ülkenin diğer yerlerinden hızla göç alan Dalaman'da hızlı nüfus artışı olmuştur. Açıldığı dönemde ülkenin sayılı sanayi kuruluşlarından olan Dalaman SEKA Kâğıt Fabrikası, başta Dalaman olmak üzere Fethiye'den Muğla'ya kadar istihdam olanağı yaratmış ve SEKA'da çalışmak için insanlar ya Dalaman'a göç etmişler ya da günü birlik servislerle gidiş geliş yapmışlardır. SEKA yörede yolcu ve yük taşımacılığının adeta lokomotifi olmuştur.

Dalaman Havalimanı'nın açılmasıyla aynı zamanda Muğla ilinin dünyaya açılan kapısı olan Dalaman; 1980'li yıllarda Marmaris, Köyceğiz, Ortaca (Sarıgerme-Dalyan) ve Fethiye ilçelerinde turizmin hızla gelişmeye başlamasıyla da göç alarak kentleşme sürecinde ivme kazanmıştır.

Dalaman ilçesinde yapılan çalışmada yaş aralıklarına bakıldığında orta yaş ve üzeri bireylerin ankete katılım oranları birbirine yakınlık göstermektedir. Katılımcıların doğdukları yerlere bakıldığında Dalaman'ın göç aldığı saptanmıştır. İlçede eğitim oranı yüksektir.

Kentleşme süreci ile birlikte eğitim düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Kamu ve özel sektörde nitelikli eleman çalıştırma gerekliliğinden dolayı beyaz ve mavi yakalı işçilerin fazla olduğu ilçede eğitim oranı yüksektir.

Gelir dağılımına göre ilçede en fazla asgari ücretlilerin ve biraz üzerinde gelire sahip bireylerin bulunduğu görülmekte olup bu durum, Dalaman'da yaşayanların yaşamlarını genellikle işçi ve memur olarak çalışarak elde ettiği gelirle sürdürdüğünü göstermiştir. İlçede yaşayanlar; en çok gıda, kira ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara para harcamaktadır.

Evlilik oranının yüksek olduğu ilçede yaşayanların büyük çoğunluğu dört ya da daha az kişi ile aynı evde yaşamaktadır. Dalaman ilçesinde büyük çoğunlukla çekirdek aile yapısı hâkimdir. Ülke gerçeğine göre geniş aile tipinden, çekirdek aileye dönüşüm Dalaman'da tamamlanmıştır.

TİGEM Dalaman İşletmesi, Havalimanı, SEKA (MOPAK) gibi kurumların Dalaman'ın istihdam yapısı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. İlçede yaşayanların büyük çoğunluğunu işçiler oluşturmakta, bunu memurlar ve esnaflar takip etmektedir.

Dalaman'da insanlar, kendilerini daha çok merkez sağda görmektedir. Bunu merkez sol takip etmektedir; ancak büyük çoğunluk, bu konuda kendini ifade etmekten çekinmektedir.

Geleneksel toplum yapısında organik bir dayanışma söz konusudur ve birey ekonomik sıkıntı yaşadığında bu sıkıntısını birincil ilişki kurduğu akraba ya da yakın arkadaşından borç alarak gidermeye çalışmaktadır. Dalaman özelinde de bu anlayış değişmiştir. Çünkü Dalaman'da insanlar (bireyler), ekonomik sıkıntı yaşadığında ağırlıklı olarak banka kredisi kullanmaktadır. Bazıları yakın akrabalarından destek aldıklarını söylemektedir. Dalaman'ın küçük bir yerleşim yeri olmasından dolayı insanlar akrabalarından destek almayı sürdürmektedir. Kredi kullanma durumu, günümüz toplumsal gerçeklikleri ile de uyumaktadır.

İlçenin eğitim seviyesinin yüksek olmasından da anlaşılacağı gibi insanların çoğunlukla evlerinde kitap okuma ve televizyon seyretme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Ev dışında ise daha çok kahvehanede vakit geçirmekte ve akraba ziyaretleri yapmaktadırlar.

Dalaman'ın göç alan bir yerleşim yeri olduğu, insanların büyük çoğunluğunun iş imkânları nedeniyle Dalamana yerleştiği ve katılımcıların yarısından fazlasının çevre ilçe ve diğer illerden geldiği görülmektedir. Bu da Dalaman'ın toplumsal yapısının heterojen bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur.

Dalaman küçük bir yerleşim yeri iken tarım, sanayi, ulaşım faaliyetlerinin artarak yoğunlaşmasıyla nüfus ve yapılaşma artmış ve bunlara paralel olarak kentsel gelişme ve toplumsal değişme meydana gelmiştir. Buna rağmen her ne kadar yat limanı ve turizm kenti projesi iptal edilmiş olsa da ilçede yaşayanlar gelecekte turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu ve turizm gelirlerinden maksimum miktarda yararlanmakta olan, turizm kenti bir Dalaman görmek istemektedirler.

Şehir içi ulaşım, sağlık tesislerinin yetersizliği ve eğitim imkânlarının çevre ilçelere göre nispeten düşük olması temel sorunları oluşturmakta; ancak sakin ve küçük bir şehir olması, Dalaman Havalimanı'nın bu ilçede olması nedeniyle yurtiçi ve yurtdışı ulaşımının oldukça kolay olması Dalaman'da yaşamak için tercih nedeni olmaktadır. Dalaman'da ikamet eden insanların büyük çoğunluğunun burada yaşamaktan oldukça memnun olduğu görülmektedir.

İlçenin değişiminden, nüfusun ve buna bağlı olarak konutların artmasından ilçede yaşayanların büyük çoğunluğu rahatsız değildir. Ancak emeklilik yaşamını burada devam ettirmek isteyen ve Dalaman'ın sakin ve küçük bir yerleşim yeri olarak kalmasını isteyenler, bundan rahatsızlık duymaktadırlar. Ayrıca sosyokültürel mekanların yetersiz olduğu ilçede yaşayan ve çalışanların, alışveriş merkezlerinin, sosyo-kültürel aktivite mekanlarının ve sağlık kuruluşlarının, dinlenme ve rekreasyon faaliyetlerinin yetersizliğinden rahatsızlıkları bulunmaktadır.

Komşuluk ilişkilerinin oldukça iyi olduğu görülmektedir. Bu husus küçük bir yerleşim yeri olmasından ve birincil ilişkilerin daha yoğun yaşanmasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar arası ilişkilerin gelişme ve değişme ile birlikte bozulabileceğini, yardım ve

dayanışma düşüncesinin var olduğunu düşünmektedirler; ancak güven duygusunun azalacağı endişesini taşımaktadırlar.

Bunu küçük bir yerleşim yeri ve birincil ilişkilerin daha yoğun olarak yaşanması ile açıklamak mümkündür. Ancak gelişme ile birlikte insanlar arası ilişkilerin de değişebileceğini, yardım ve dayanışma düşüncesinin var olduğunu; ancak güven duygusunun azalacağını düşünmektedirler.

Dalaman TİGEM İşletmesinin ilçeye katkı sağladığı, Dalaman Açık Ceza İnfaz Kurumunun, SEKA Dalaman Kâğıt Fabrikasının, Dalaman Havalimanının Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Okullarının, askeri deniz ve hava üslerinin ilçenin göç alarak kentleşmesinde, gelişiminde ve toplumsal yapısının şekillenmesinde önemli katkıları olduğu görülmüştür. Ayrıca ilçede arsa fiyatlarının çevre ilçelere göre daha ucuz olması, inşaat sektörünü de etkileyerek konut artışına neden olmakta; bu durum ilçenin göç almasına ve nüfusun artmasına zemin hazırlamaktadır.

Kamu yatırımlarıyla nüfus artarak heterojen bir yapıya dönüşmüş, 1980'li yılların başlarından itibaren il içi ve il dışından almış olduğu göçler yoğunluk kazanmıştır. Bu durum aynı zamanda kentleşme ve gelişmeyi de etkilemiştir. Gelişme ilçenin mesleki ve gelir durumunu değiştirmiştir; tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bir süreçten, kamu ve özel sektör yatırımlarının ve turizm faaliyetlerinin gelişmesi sonucunu doğurmuştur.

Yapılan bu çalışma özellikle, Dalaman'ın gelişme dinamiklerinin tespit edilmesi, kentleşme sürecinin anlaşılması bakımından fayda sunmaktadır. Yine bu çalışma sebebi ile ilçenin dünden bugüne geçirmiş olduğu değişimi anlamının da mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmanın Dalaman ilçesiyle ilgili olarak kendi alanında yapılan tek çalışma olması sebebiyle özellikle ilçenin toplumsal yapısının ve faaliyet alanlarının anlaşılması yönünden fikir verdiği görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre geliştirilmiş olan öneriler aşağıda şu şekilde belirtilmiştir:

1. Dalaman ilçesinin gelişim sürecinde özel sektör yatırımlarına ivme kazandırılabilir.
2. Kamu ve özel sektörün yatırımlarındaki istihdam oranı arttırılmalıdır.

3. İlçenin kalkınması için tüm paydaşların ortak noktalarının bulunduğu değerler tespit edilerek bu değerler etrafında tarım, turizm vb. alanlarda marka kent oluşturma çabası gösterilebilir.
4. İlçede bulunan Uluslararası Dalaman Havalimanı ve ilçenin dünya ölçeğinde tanıtımı için bilimsel çalışmalar yapılabilir.
5. TİGEM Dalaman İşletmesinin ülke tarımına katkılarının daha iyi tanıtılması için burada elde edilen ürünlerin Dalaman patenti ile (Dalaman buğdayı, portakalı, limonu vb. gibi) pazara sürülmesi için ilgili birimlerle ortak çalışma yapılabilir.
6. İlçenin altyapı sorunlarının giderilmesi ve kentsel ulaşımın daha hızlı bir şekilde sağlanması için çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AĞCAKALE, S. (2010). Ceza Mimarlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi /Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.11.
- AKBAŞ, S.O. ve SAK, İ. (2012). Akköprü Barajı'nın Hesaplanan ve Gözlenen Deformasyon Davranışı. İnşaat Mühendisleri Odası Teknik Dergi Sayı:385, Sayfa: 6063-6087
- AKDUMAN, A. (2011). Türkiye’de Toplumsal Yapının Değişim Süreci ve Müzik Endüstrisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s.4.
- AKSU, C. (2013). Güney Ege Bölgesi Çevre Durum Raporu, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli, s:2-27.
- AKYOL, E. (2007). Geçmişten Günümüze Dalaman. Ankara: Kalemkar Matbaacılık.
- ALKAN, Y. (2014). Kapitalist Öncesi ve Sonrası Dönemde Sosyal Yapı-Ekonomik Yapı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, s. 4.
- ALPKAYA, F. (2014). Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme. Alpkaya ve Duru (Ed). 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim (ss.7-14). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- ALVER, K. (2002,Haziran). Türk Sosyolojisinde ‘Kırılma’ ya da Yeni Yönelim 1940’lı Yıllar Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 4 Sayı:1
- ARINÇ, K. (2011). Türkiye’nin Kıyı Bölgeleri, Doğal, İktisadi, sosyal ve Siyasal Yönleriyle, Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık.
- ATAAY, F. (2011).Türkiye’de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2003).<http://farukataay.blogspot.com.tr/2011/02/turkiyede-kentsel-ve-bölgesel-gelisme.html>
- AVCI, B. ve KARAAĞAÇ, G. (2005). Çal Dağından Akdeniz’e Dalaman, Muğla: Anıl Ofset.

- AVCIKURT, C. (2009). Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım. 3.Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- AYDINALP, H. (2010). Sosyal Çatışma ve Din, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19(2), 87-215.
- BAKIRCI, M. (2012). Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye Havayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı. Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 25, sayfa:340 –377
- BAL, H. (2015). Kent Sosyolojisi. İstanbul: Sentez Yayıncılık (1.Basım).
- BAŞ, B. (2015). Pursaklar'ın Kentleşme Süreci, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük,s.16-17.
- BAŞAK, S. (2005). Türk Sosyolojisinde Yapı Araştırmaları Bilig, Kış /s:32: ss: 33-63
- BATTAL, Ü. (2004). “Türkiye’de Havayolu Taşımacılığında Finansal Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, V. Havacılık Sempozyumu, Kayseri, s.351-355, 13-14 Mayıs, 2004.
- BAYHAN, V. (1996). “Toplum ve Göç”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Mersin, s. 178-193, Kasım, 1996.
- BAYRAKTAR, F. (2004). Kâğıda Dayalı Ambalaj Malzemeleri Sektör Araştırması, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü, SA-04-7-22 Ankara, 1-57.
- BİLDEN, M. H. (2010). Dalaman Tarım İşletmesi İdare Binası'nın Restorasyon Projesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze,s.10.
- BLAU, P. M. (1975). Approaches to the Study of Social Structure, The Free Press.
- BORATAV, K. (1995).İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri. Tarih Vakfı: Yurt Yayınları.
- BOTTOMORE, T. ve R. NİSBET. (1990). Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Ankara: V Yayınları.

- BOZYER, Ü. (2001). Turizm Olgusunun Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.5.
- BOZYER, Ü. (2008). Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi “Bodrum Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s. 249.
- BOZKURT, Ö. (1972). Ayrımsal Sosyoloji ve Toplumsal Yapı. Ankara: Sevinç Matbaası.
- BRENNER, N. (2013). Theses on urbanization. Public Culture, 25 (169), 85-114.
- BULUT, Y. (2005). Gap Bölgesinde Kentleşme (Sorunlar ve Çözümlere İlişkin Yaklaşımlar). Adana: Nobel Kitabevi.
- CAN, Y. (2005, Mayıs). Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramlarının Paradigma Temelli Bir Sınıflandırma Denemesi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 29 No: 1 1-11
- CASTLES, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. Sociology, 37 (1), 13-34.
- CASTLES, S. (2007). Twenty-first-century migration as a challenge to sociology. Journal of ethnic and migration studies, 33 (3), 351-371.
- ÇAĞATAY, T. (1968).Günün Sosyolojisine Giriş, (2. Baskı). Ankara: DTCF Yayını No.136.
- ÇEKER, A. (2015). Sürdürülebilir Tarım Kapsamında Dalaman Ovası’nın Mekansal Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.30.
- ÇETİNTAŞ, A. (2002). Aşiretlerin Sosyal Yapısı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme (İzollu Aşireti Malatya Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s.10.
- ÇİZMECİOĞLU, M. (2013). Türkiye’de Sivil Havacılık ve Havayolu Ulaşımı Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.19.

- DALĞAR, H. TUNÇ, H. ve KAYA, M. (2009). Bölgesel Kalkınmada Yükseköğretim Kurumlarının Rolü ve Bucak Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 1 Sayı: 1 Güz, ss: 39-50.
- DEMİRİAYAK, İ. A. (2014). Türkiye’de İlçe Yönetim Kademesinin Yapısal ve İşlevsel Durumu: Etkin ve Katılımcı Bir Model Denemesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, s. 499.
- DEMİRHAN, A. (2015). Toplumsal Yapı, Değişim ve Tabakalaşma Bağlamında Din, Din ve Toplum. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- DİKEÇLİGİL, B. (2002). “Sosyolojide Metodolojik Farklılaşma ve Metodlararası İşbirliği”, *Dünyada ve Türkiye’de Farklılaşma, Çatışma, Bütünleşme-II, III.Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, ss. 97-126.
- DİKKOL, S. (2014).Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın Kimliğinin Dönüşümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.13.
- DİNÇER, Y. (1999). Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri. İstanbul: Wald Yayınları.
- DOĞAN, M. (2013, Temmuz). Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış. Marmara Coğrafya Dergisi. Sayı:28, ss. 211-231 İstanbul
- DOĞANER, S. (2012). Türkiye’de Tarım İşletmeleri ve Faaliyetleri. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, <http://İstanbul.dergipark.gov.tr/iucografya/issue/25052/264484>
- DOĞU, A. F. (1986). Köyceğiz-Dalaman Ovaları ve Çevresinin Jeomorfolojisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- DÖLEN, E. (2015). Çin’den Kocaeli’ne Kâğıdın Öyküsü. (2.Baskı). Kocaeli: SEKA Kâğıt Müzesi Yayınları.
- DÖLEN, E. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Kâğıtçılığın Tarihçesi. Kocaeli: SEKA Kâğıt Müzesi Yayınları No: 1.

- DURAKBAŞA, A. (2003). Sosyolojide Temel Kavramlar. İhsan Sezal (Der.) Sosyolojiye Giriş.2.Basım. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- DURU, G. (2014). Adana’da Kentleşme ve Göçün Sosyolojik Görünümü Seyhan İlçesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s.4.
- ELDER, G. H. (1994). Time, human agency, and social change: Perspectives on the life course. *Social psychology quarterly*, 57 (1), 4-15.
- FORSYTH, A. (2012). Defining Suburbs. *Journal of Planning Literature* 27 (3), 270–281.
- GÖKÇE, B. (2013). Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar. Ankara: Savaş Yayınevi Yay.
- GÖRKEM, H. (2009). Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 397, Ankara
- GIDDENS, A. (2005). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÜL, İ. (2014). Tarihi ve Beşeri Coğrafya Bağlamında Cizre İlçesin Toplumsal Yapıda Değişme ve Modernleşme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul ,s.8.
- HARRÉ, R. (2002). Rom Harre on social structure and social change: Social reality and the myth of social structure. *European Journal of Social Theory*, 5 (1), 111-123.
- İÇLİ, G. (2005). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İLERİ, Ü. (2009). Türkiye’de Toplumsal Değişimin Çalışma İlişkileri Üzerine Etkileri. Ankara: Hermes Yayınevi.
- İSPİR, E. (2014). Kentleşme ve Konut Politikaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

- JOAS, H. (2004). The changing role of the social sciences: An action-theoretical perspective. *International Sociology*, 19 (3), 301-313
- KALAYCIOĞLI, S. (2012). Toplumsal Yapı: Toplumsal Kurumlar, Gruplar ve Toplumsal Değişme, Düünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Bursa: Dora.
- KELEŞ, R. (2004). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi. 4.Baskı.
- KIRAY, M. B. (1998). Kentleşme Yazıları. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY, M. B. (1999). Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY, M. B. (2000). Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası.(3.Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRIMLI, E.N. (2012). Çankırı'da Kentleşme ve Kentlileşme Dinamikleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta. s.4.
- KIZILÇELİK, S. (1994). Sosyoloji Teorileri- 2. Konya: Yunus Emre Ltd.
- KINLOCH, G. (1977). Sociological Theory: Its Development and Major Paradigms, New York: Mc Graw-Hill.
- KOCADAŞ, B. (2010). Toplum, Toplumsal Yapı ve Kurumlar. İstanbul: Ofis Yayın Matbaacılık.
- KOÇAK, Y. ve TERZİ, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 3- Sayı: 3-s.s: 163-184
- KOÇAK TURHANOĞLU, F. A. (2011). Modernite ve Kapitalizm, Toplumsal Değişme Kuramları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- KODAY, S., ÇELİKOĞLU, Ş. ve ATİŞ, E. (2015,Güz). Çaycuma İlçesinde Sanayinin Gelişimi, Yapısı ve Sorunları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. s.s135-158
- KONGAR, E. (1998). 21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- KONGAR, E. (2010). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Remzi Kitabevi 14. Basım.
- KOTLU, E. (2007). Yapısalcı ve Post-Yapısalcı Teoride Dil (Sosyal Teoride Bir Model Olarak Dil) ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s.43-44.
- KULAKSIZ, T. (2009). Toplumsal Yapı Analizi Tartışmalarında İdris Küçükömer, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- KURT, H. (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Yönetin Bilimleri Dergisi, Cil:4,Sayı:1,S.148-178.
- KUTLUAY, E. S. (2016). Muğla İli 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu, Kutluay Planlama, Ankara, 1-75.
- MALOUTAS, T. (2007). Segregation, social polarization and immigration in Athens during the 1990s: theoretical expectations and contextual difference. International Journal of Urban and Regional Research, 31 (4), 733-758.
- MARSOT, A.&LUTFİ. Al-S. (1984). Egypt in the Reign of Muhammad Ali. Cambridge University Press, Nachdruck 1994, 2001.
- MEULEMAN, B. DAVIDOV, E. & BILLIET, J. (2009). Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002–2007: A dynamic group conflict theory approach. Social science research, 38 (2), 352-365.
- MİKHAIL, A. (1992). Nature and Empire in Ottoman Egypt. An Environmental History, Psychology Press-2005.
- NAR, M. Ş. (2014). Yapısalcılık kavramına antropolojik bir yaklaşım: Levi-Strauss ve yapısalcılık. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, s: 27, ss: 29-46.
- NİRÜN, N. (1969/1991). Sistematik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Sayı: 187.
- OZANKAYA, Ö. (2007). Toplumbilim. İstanbul: Cem Yayınevi, 11.Basım.

- ÖZATA, M. (2004). Köyceğiz Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s. 168.
- ÖZÇAĞLAR, A. (2005). Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi. Coğrafi Bilimler Dergisi, c:3, s: 1, ss: 1-25
- ÖZDEMİR, M. Ç. (2007-Bahar) Toplumsal Değişme Karşısında Aile ve Okul, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, s: 5 (2), ss: 185-198.
- ÖZER, İ. (2003). Toplumsal Değişme, Sosyolojiye Giriş. Ankara: Martı Kitabevi.
- ÖZFİDANER, M. (2007). Kentsel ve Toplumsal Değişme Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s. 4. 38.39.
- PAPİLA, B. (2014). Havaalanları ve Kentleşme İlişkisi, İstanbul Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s. 11.
- RİSMAN, B. J. (2004). Gender as a social structure: Theory wrestling with activism. Gender & society, 18(4), 429-450.
- RİTZER, G. (1992). Sociological Theory, McGraw-Hill International Edition (Çeviri Metin: Ümit Tatlıcan)
- SAĞLAM, S. (2006, Güz). Türkiye ‘de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s:5,ss:33-44
- SARAÇOĞLU, H. (1989). Akdeniz Bölgesi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- SARI, S. (2008). XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s .2.
- SAVCI, İ. (2005). Cezaevi İş Yurtları. Hapishane, İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- SAY, Ö. (2013). Yapısalcılıktan Post-Yapısalcılığa Çoğulculuğun İnşası, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 8-Sayı: 2, ss: 332-346.

- SERVANTE, D. (2015). AB ve Türk Havacılık Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 1-13
- SEZAL, İ. (2003). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Martı Kitabevi.
- SUNGUR, Z. (2012). Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kavram ve Kuramlar, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ŞEN, H. (2015). Toplumsal Değişme ve Küreselleşme, Sosyolojiye Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- TAŞLIGİL, N. (1996). Türkiye'nin Havaalanları. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 31- Sayfa: 259-281 İstanbul
- TEZCAN, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: 11. Baskı.
- TOPSES, M. D. (2013). Toplumsal Yapı Araştırmalarında Behice Boran'ın Yöntem Anlayışı, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi Cilt 5, No 2, 2013 ISSN: 2146-0817.
- TOLAN, B. (2005). Sosyoloji. Ankara: Gazi Kitabevi.
- TRIMBLE, J. E. (2003). Introduction: Social change and acculturation. Acculturation: Advances in theory, measurement, and applied research, 10, 3-13.
- TUNA, M. (2012). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Detay Yayıncılık.
- TURAL, E. (2015). Cumhuriyet Dönemi'nde (1923-1960) Yönetim Yapısı, Türk İdare Tarihi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ULAŞIR, E. (2014). Toplumsal Değişme ve Dini Hayat (Vezirköprü Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, s. 62.
- ULUSOY, A. ve VURAL, T. (2001, Haziran). Kentleşmenin Sosyo-Ekonomik Etkileri. Belediye Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 12, Sayfa: 24-31
- UMAR, B. (1993). Türkiye'deki Tarihsel Adlar. Ankara: İnkılap Kitabevi (2. Baskı).
- ÜNAL, A. Z. (2014). Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik. Ankara: Birleşik Yayınevi.

ÜRKER, O. (2014). Çevre Etiği Bağlamında Anadolu Sığla Ormanları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

YASA, İ. (1970). Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları. Ankara: TODAİE Yayınları No. 119.

YAYAR, R. ve DEMİR, D. (2013, Mayıs). Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin Tokat İli Ekonomisine Etkisi. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Yıl 5, s: 8, ss:106-122

YILDIRIM, N. (2006). Çameli İlçesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Potansiyeli. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, ss: 315-340, Elazığ

YILDIZ, E. & TALİH, D. (2011). Üniversitelerin Kalkınmadaki Rolü: Babaeski Meslek Yüksekokulu Örneği. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi C:6, S:2,269-287.

YORULMAZ, H. (2014). Doğu Marmara Bölgesi Kağıt Sanayi Sektör Raporu, Marka Bölge Planı Yayınları Serisi-16, Kocaeli, Türkiye

İnternet Kaynakları ve Raporlar

*Yurt Ansiklopedisi

*<http://www.muglakulturturizm.gov.tr/TR,157553/cografya-konum-iklim-ulasim.html>

*milliyet.com.tr

*<http://www.nkfu.com/abbas-hilmi-pasa-kimdir/>

*http://www.yasamoykusu.com/biyografi-981969-Abbas_Hilmi_Pasa

*<http://www.yapraklar.gen.tr/okaliptus-yapragi.html>

*<http://www.dalamanacik.adalet.gov.tr/Kurum.html>)

*www.dalaman.gov.tr

*www.sivilhavacilik.mu.edu.tr

*<http://www.enerjiatlasi.com/hidroelektrik-/dalaman-akkopru-baraji.html>

*Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (2012). Dalaman Tarım İşletmeleri Müdürlüğü Bilgi Notu. Syf. 1, Dalaman Tarım İşletmeleri Müdürlüğü

*Muğla Dalaman Devlet Hava Meydanları İşletmesi 2016 Yılı Brifing Dosyası

*Deniz Kuvvetleri Komutanlığı 2014 yılı Brifing Dosyası

*Dalaman Hava Meydan Komutanlığı 2016 yılı Brifing Dosyası

*www.dalaman-akkopru-baraji.html

*TİGEM 2015-2019 Stratejik Planı

*<http://www.nkfu.com/abbas-hilmi-pasa-kimdir>

*http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari4.html

EK-1: ANKET FORMU ÖRNEĞİ

İLÇELERİN GELİŞME DİNAMİKLERİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM ARAŞTIRMASI ANKET SORU FORMU

Bu anket, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi çalışmasında Dalaman ilçesi için gelişme dinamiklerinin toplumsal değişime etkisini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Verdiğiniz bilgiler istatistiki amaç dışında hiçbir surette kullanılmayacaktır. Verdiğiniz bilgiler ilçelerin gelişim dinamikleri ile ilgili çalışmalara katkı sağlayacaktır. Verdiğiniz emek ve bilgiler için teşekkür ederim. 01.12.2016

Yasin ÜLKER

MSKÜ Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

1. KİŞİSEL BİLGİLER

1- Cinsiyetiniz? (1) Kadın (2) Erkek

2- Hangi yaş grubundasınız?

(1) 18-25 arası (2) 26-35 arası (3) 36-45 arası (4) 46-55 arası (5) 56 ve üzeri

3- Doğum yeriniz ?

(1) Dalaman (2) Muğla Diğer İlçe (.....) (3) Diğer İl (4) Yurtdışı.....

4- Öğrenim durumunuz?

(1) Okur Yazar değil (2) Okur-Yazar (3) İlkokul (4) Ortaokul ve ilköğretim

(5) Lise ve Dengi (6) Üniversite (7) Üniversite üstü

5- Medeni durumunuz? (1) Bekâr (2) Evli (3) Boşanmış (4) Eşi vefat etmiş

6- Kaç çocuğunuz var? (.....)

7- Aynı evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

8- Mesleğiniz?

(1) Esnaf (2) İşçi (3) Memur (4) Çiftçi (5) Öğrenci

(6) Ev hanımı (7) Emekli (8) İşsiz (9) Diğer

9-Aylık geliriniz ne kadardır?

- (1) 1300 TL altı (2) 1301-2000 TL arası (3) 2001-2500 TL arası
(4) 2501-3000 TL arası (5) 3001-35 00 TL arası (6) 3501-4000 TL arası
(7) 4001 TL ve üzeri

10- Sosyal güvenceniz var mı?

- (1) Emekli Sandığı (2) SSK (3) BAĞ-KUR (4) Özel Sigorta (5) Yeşil Kart
(6) Yok (7) Diğer...

11- Gelirinizi en çok nereye harcarsınız?

- (1) Kira (2) Yatırım (3) Giyim (4) Eğlence (5) Gıda
(6) Eğitim (7) Diğer (Yazınız)

12-Kendinizi aşağıdaki siyasal tanımlamalardan hangisiyle nitelendirmektesiniz?

- (1) Liberal (2) Laik (3) Milliyetçi (4) Muhafazakâr (5) Dindar
(6) Solcu (7) Ulusalcı (8) Sosyalist (9) Cevapsız (10) Diğer.....

13- Siyasi düşünce olarak kendinizi nerede görmektesiniz?

- (1) Merkez Solda (2) Merkez Sağda (3) Aşırı Solda (4) Aşırı Sağda
(5) Merkezde (6) Hiçbir yerde (7) Cevapsız (8) Diğer.....

14- Ekonomik bir sıkıntı yaşadığınızda genellikle kimden destek alırsınız?

- (1) Akrabalarımın (2) Komşulardan (3) Arkadaşlardan/Tanıdıklardan
(4) Bankalardan (kredi) (5) Çocuklarımdan (6) Diğer

15- Genellikle boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

Ev içinde

Ev dışında

(1) Gazete-Kitap-dergi okuyarak,	(1) Kahvehaneye giderek
(2) Müzik dinlemek	(2) Parka giderek
(3) Televizyon seyrederek	(3) Sinema-tiyatroya giderek
(4) El işleri yaparak	(4) Komşu ve akraba ziyareti

- (5) Bahçe bakımı (5) Doğa gezileri
(6) Diğer (6) Diğer

16- Dalaman’da ikamet etme (oturma) süreniz?

- (1) Doğduğumdan beri (2) 1 - 5yıl (3) 5 - 10 yıl
(4) 11 - 15 yıl (5) 16 - 20 yıl (6) 21 ve üzeri

17- Dalaman’a nereden yerleştiniz (göç ettiniz)? Boşluklara gelinen yerin adı yazılacak

- (1) Hep bu ilçedeyim (2) Muğla’nın diğer ilçelerinden
(3) Muğla dışından (4) Yurtdışından

18- Dalaman’a sonradan taşındıysanız (göç ettiyseniz), yerleşme sebebiniz nedir?

- (1) Eğitim (2) İş olanakları (3) İklim (4) Arkadaş grupları
(5) Akrabalar (6) Güvenlik (Terör) (7) Diğer

19- Dalaman sizce kent midir?

- (1) Evet (2) Hayır (3) Kısmen (4) Kararsızım

20- Dalaman kentse size göre bunun sebebi nedir?

- (1) Alternatifli Yaşam Alanları (2) Artan İş İmkânları (3) Gelişen Eğitim
İmkânları (4) Artan Nüfus (5) Artan Yerleşim Alanları (6) Artan Sanayi
(7) Artan Turizm Faaliyetleri (8) Diğer...

21-Dalaman’ın nasıl bir kent olmasını istersiniz?

- (1) Tarımsal Faaliyetlerin Yoğun Olduğu (2) Turizm Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu
(3) Sanayi Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu (4) Ticari Faaliyetlerin Yoğun Olduğu
(5) Ulaşım Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu (6) Diğer (..... Lütfen belirtiniz.)

22-Dalaman’da yaşamaktan memnun musunuz?

- (1) Evet (2) Hayır

23- Dalaman’ın en önemli sorunu nedir?

- (1) Şehir İçi Ulaşım (2) Kanalizasyon (3) Sağlık ve Eğitim (4) İşsizlik

(5) Çarpık Yapılaşma (6) Hayat pahalılığı (7) Güvenlik ve Huzur

(8) Gürültü Kirliliği (9) Çevre Sorunları (10) Diğer.....

24- Sizce yerleşmek amacıyla Dalaman niçin tercih edilir?

(1) Sakin ve Küçük Bir Şehir Olması (2) Ulaşımın Kolay Olması

(3) Muğla'ya ve Fethiye'ye Yakın Olması (4) Ekonomik Bir Kent Olması

(5) Güvenli Bir Kent Olması (6) Diğer (.....)

25- Son 10 yılda Dalaman'da gözlediğiniz en önemli değişim nedir?

(1) Nüfus Artışı Oldu (2) Suç Oranı Arttı (3) Çarpık kentleşmeye neden oldu

(4) Yeni yollar yapıldı (5) Konut sayısı arttı (6) İnsanların kazancı arttı

26- Dalaman'ın toplumsal yaşamındaki değişimlerde aşağıdakilerden hangisi sizce daha önemli rol oynamıştır

(1) Kamu yatırımlarının olması (2) Siyasi partilerin faaliyetleri

(3) Almış olduğu göçler (4) Dalaman halkının değişime açık olması

(5) Tarım alanlarının geniş olması (6) Diğer

27- Dalaman'ın gelişmesinde aşağıdaki kurum ya da sektörlerin hangisi en çok etkilidir?

(1) TİGEM (2) Havalimanı (3) SEKA (Mopak) (4) Açık Ceza Evi

(5) Yüksekokul (6) Askeri Birlikler (7) Tarım ve Hayvancılık

(8) Turizm (9) Diğer.....

28- Dalaman'da sosyal, kültürel mekânlar sizce yeterli mi? (1) Evet (2) Hayır

29- Dalaman'ın değişmesi, nüfusun ve konutların artması sizi rahatsız ediyor mu?

(1) Oldukça rahatsızım (2) Kısmen rahatsızım (3) Kararsızım

(4) Rahatsız değilim (5) Hiç rahatsız değilim

30- Genel olarak göçle gelenlerin size ve çevrenize karşı tutumlarından memnunuz musunuz?

(1) Hiç memnun değilim (2) Memnun değilim (3) Kararsızım

(4) Memnunum (5) Çok memnunum

31- Komşularınızla ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

(1) Çok iyi (2) İyi (3) Orta (4) Kötü (5) Çok kötü

32- Dalaman'ın gelişmesiyle birlikte, insanlar arası ilişkilerin bozulduğu, yardımlaşma ve dayanışmanın kaybolduğu fikrine katılır mısınız?

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmam (5) Hiç katılmıyorum

33- Dalaman'da aşağıdakilerden hangisinin eksikliğini hissediyorsunuz?

(1) Alışveriş merkezleri (2) Kütüphane (3) Spor Salonu

(4) Kafe, restoran, eğlence yeri vs. (5) Sosyal ve kültürel aktivite mekânları

(6) Çeşitli sağlık kuruluşları (7) Eğitim olanakları (8) Diğer (Lütfen belirtiniz....)

34- TİGEM Dalaman İşletmesi ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

35- Dalaman Tarım Açık Ceza İnfaz Kurumu ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

36- SEKA ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

37- Dalaman Havalimanı ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

38- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Okulları ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

39- Askeri Kurumlar (Hava ve Deniz üsleri) ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

40- Mopak Kağıt A.Ş. ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmam (5) Hiç katılmıyorum

41- Akköprü Barajı ve HES'ler ilçemize önemli katkılar sağlamıştır.

(1) Tamamıyla katılıyorum (2) Katılıyorum (3) Kararsızım

(4) Katılmıyorum (5) Hiç katılmıyorum

42-Dalaman'ın geleceği ile ilgili sizce neler yapılmalıdır?

(1)

(2)

(3)

43-Başka düşünceleriniz varsa lütfen yazınız?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Katkılarınız için teşekkür ederiz...

EK-2: Dalaman İlçesinin Kuruluşu (Resmi Gazete)

T. C. Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi: (7 Teşrinüevvel 1334) - 7 Ekim 1920

Yazma ve Yayıncılık İşleri Bakanlığına Tescim Gözetim ve Kontrol Bakanlığına	30 Kasım 1983 ÇARŞAMBA	Sayı : 18337 5. Mükerrer
---	---------------------------	-----------------------------

YASAMA BÖLÜMÜ

KANUNLAR

Altı İlçe Kurulması ve Ankara İli Merkez İlçesinin Kaldırılması Hakkında Kanun

Kanun No. 2963

Kabul Tarihi : 29.11.1983

- MADDE 1. —** a) Ekli 1 sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Mamak olmak üzere Ankara İli Çankaya İlçesinden ayrılarak Mamak adıyla,
b) Ekli 2 sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Gölbaşı olmak üzere Ankara İli Çankaya İlçesi Gölbaşı Bucagında Gölbaşı adıyla,
c) Ekli 3 sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Keçiören olmak üzere Ankara İli Altındağ İlçesinden ayrılarak Keçiören adıyla,
d) Ekli 4 sayılı listede yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Sincan olmak üzere Ankara İli Yenimahalle İlçesi Sincan Bucagında Sincan adıyla,
e) Ekli 5 sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Haruniye olmak üzere Adana İli Bahçe İlçesi Haruniye Bucagında Düziçi adıyla,
f) Ekli 6 sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Dalaman olmak üzere Muğla İli Köyceğiz İlçesinden ayrılarak Dalaman adıyla,
Altı ilçe kurulmuştur.

Yasama Bölümü Sayfa : 2

30 Kasım 1983 — Sayı : 18337 RESMÎ GAZETE

Sayfa : 3

MADDE 2. — Ankara İli Merkez İlçesi kaldırılmış ve bu ilçe sınırları içinde kalan alan Ankara İli Altındağ İlçesine bağlanmıştır.

MADDE 3. — a) Adana İli Bahçe İlçesi Haruniye Bucagındaki Haruniye ve Hacılar Belediyeleri birleştirilerek Düziçi İlçe Belediyesi oluşturulur. Haruniye ve Hacılar Belediyelerinin bütün mal varlıkları ile hak ve yükümlülükleri Düziçi Belediyesine geçer.

b) Muğla İli Köyceğiz İlçesindeki Dalaman ve Atakent Belediyeleri birleştirilerek Dalaman İlçe Belediyesi oluşturulur. Dalaman ve Atakent Belediyelerinin bütün mal varlıkları ile hak ve yükümlülükleri Dalaman İlçe Belediyesine geçer.

GEÇİCİ MADDE 1. — Haruniye ve Hacılar Belediyelerinin birleştirilerek Düziçi İlçe Belediyesinin, Dalaman ve Atakent Belediyelerinin birleştirilerek Dalaman İlçe Belediyesinin kurulması işlemleri ilgili bakanlıklarca bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde tamamlanır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunla kurulan ilçelerde merkezi idare tarafından oluşturulacak teşkilata ait kadroları ihdas etmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 4. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 5. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

30/11/1983

(6) Sayılı Liste
Dalaman İlçesine Bağlanacak Köyler

Adı	İlçesi	Bucağı
1. Atakent	Köyceğiz	Ortaca
2. Gürköy	Köyceğiz	Ortaca
3. Kapıkargın	Köyceğiz	Ortaca
4. Karginkürü	Köyceğiz	Ortaca
5. Kayadibi	Köyceğiz	Ortaca
6. Kızılkaya	Köyceğiz	Ortaca
7. Sabunlu	Köyceğiz	Ortaca

Yasama Bölümü Sayfa : 5

Sayfa : 6

RESMÎ GAZETE 30 Kasım 1983 — Sayı : 18237

Adı	İlçesi	Bucağı
8. Şerefiler	Köyceğiz	Ortaca
9. Bozbel	Köyceğiz	Merkez
10. Elcik	Köyceğiz	Merkez
11. Kavacık	Köyceğiz	Merkez
12. Çöymen	Köyceğiz	Merkez
13. Gürlek	Köyceğiz	Merkez
14. Narlı	Köyceğiz	Merkez
15. Dalaman	Köyceğiz	Ortaca

EK-3: Karaçalı Adının Dalaman Olarak Değiştirilmesi

(Bilden, 2010: 157).

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ

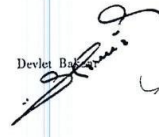
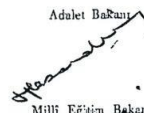
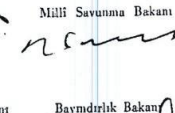
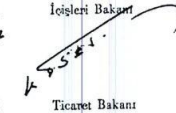
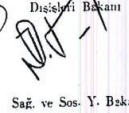
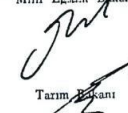
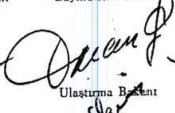
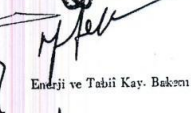
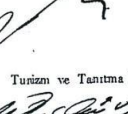
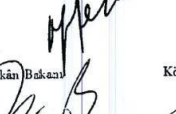
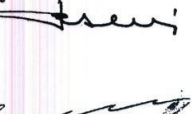
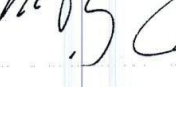
KARARNAME

Sayı: 6/ 10242

Eki

Muğla İli'nin Köyceğiz İlcesinin Ortaca Bucağı Karaçalı Beldesi adının Dalaman olarak değiştirilmesi; Danıştay'ın uygun mütalâasına dayanan İçişleri Bakanlığının 25/5/1968 tarih ve 621-I-309-I/-13552 sayılı yazısı üzerine, 1580 sayılı Kanunun 9 uncu maddesine göre Bakanlar Kurulunca 1/7 /1968 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
S. Demirel				
Adalet Bakanı	Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
				
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı	Gl. ve Tekel Bakanı
				
Tarım Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı	Sanayi Bakanı	Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
				
Turizm ve Tanıtma Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	Köy İşleri Bakanı		
				

Dosya No: 86-6 928

**EK-4: DALAMAN TİGEM İŞLETMESİNİN SATIN ALINMASINA DAİR
KARAR (Resim: Yasin Ülker)**

T. C. AŞVEKÂLET Kararlar Müdürlüğü Sayı: 2	KARARNAME	BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ 6	B. MUAM
---	------------------	---	--------------------------

1928

Ziraat Vekilliğinden yazılan 15/1/935 tarih ve 465/589 sayılı tezkerede; Muğla Vilâyetinde merkezi Dalaman nahiyesinin Çakallık köyü olan ve içinde bir çok akar su ve köprüleri, zengin çayır ve meraları, 8-10 bin hektar kadar ekime elverişli toprağı, kabili istifade ormanları, bir çok yerlerinde kullanmağa elverişli bina ve demirbaşları, muhtelif merkezleri birbirine bağlayan çöse ve dekovil hatları ve içinde 2500 nüfuslu ve 442 evli on iki köyü ihtiva eden Dalaman Çiftliğinin; alacaklı likidatörler arasında bulunan İş ve Ziraat Bankaları tarafından satılacağı haber alındığı bildirilmiş ve uzun yıllar bu çiftlikte müdürlük yapan ve bu gün Nazilli Pamuk Üretim Çiftliği mütchassısılığında bulunan Celâlin raporuna göre bu çiftliğin pamuk ve yün sanayimizin muhtao olduğu eyi vasıflı pamukları ve Merinos koyunlarını yetiştirib üretmeye çok elverişli olduğu anlaşıldığından satın alınması faydalı görüldüğü ve bu esas kabul edilirse likidatör bankalarla temas edilerek bir mukavele ile tesbit olunacak şartlar altında belli edilecek bir para mukabilinde ve 2582 sayılı kanunla yedi senede verilmesi kabul olunan üç milyon liradan ödenmek üzere pazarlıkla satın alınması teklif edilmiş ve Maliye Vekilliğine 28/1/935 tarih ve 72/1694 ^{rapor} mütaleanamede 2582 sayılı kanunla yedi senede sarf olunmak üzere Ziraat Vekilliğine üç milyon lira tahsisat verilmesi ve bu tahsisattan çiftlikler kurulması, işletilmesi ve mütedavil sermaye ayrılması ve 935 senesinde konulacak tahsisata mahsuben 934 senesinde 300,000 liraya kadar avans veya kredi temini ile bu işlere sarfına izin verilmiş olduğundan faydalı olduğu bildirilen bu çiftliğin fiatca da uygun olması şartıyla sözü geçen kanunun kabul ettiği tahsisattan ve 2490 sayılı kanunun 46 ıncı maddesinin F fıkrasına göre pazarlıkla satın alınmasında bir mahzur olmadığı bildirilmiştir.

51.25

T.C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube:

Sayı: 2

1928

-2-

Bu iş İcra Vekilleri Heyetinin 30/I/935 toplantısında
görüştürülerek Dalaman Çiftliğinin esas itibarile satın alınması onan-
mıştır.

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

J. İ. İmre

S. Saıncı

S. R. R. R.

S. Kaya

Ha. V.

Ma. V.

Mt. V.

Na. V.

S. R. R. R.

T. R. R.

B. R. R.

S. R. R.

İk. V.

S. I. M. V.

G. I. V.

Zr. V.

S. R. R.

S. R. R.

Rana Randa

mühür Rana

658 49 01 02 51 7 5

TOTAL P.03

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yasin ÜLKER

Doğum Yeri : Köyceğiz

Doğum Tarihi : 11.04.1978

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise	1992-1995	Muğla-Ortaca Lisesi
Lisans	1997-2001	19 Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi/Sınıf Öğretmenliği
Lisans	2010-2014	Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi/Sosyoloji
Lisans	2014-2017	Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi/Kamu Yönetimi
Y. Lisans	2006-2009	Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Eğitim Yön. Tef. Plan. ve Eko. Programı
Yabancı Dil	: İngilizce	

MESLEKİ BİLGİLER

2001-2004	Sınıf Öğretmeni	Merkez Atatürk İlköğretim Okulu/Şırnak
2004-2005	Sınıf Öğretmeni	Uzunark İlköğretim Okulu Pasinler/Erzurum
2005-2008	Okul Müdürü	Elcik İlköğretim Okulu Dalaman/Muğla
2008-2010	Müdür Yardımcısı	Dalaman Halk Eğitimi Merkezi Dalaman/Muğla
2010-2011	Kurum Müdürü	Köyceğiz Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu Köyceğiz/Muğla
2011-2013	Müdür Yardımcısı	Dalaman Halk Eğitimi Merkezi Dalaman/Muğla
2013-2016	Okul Müdürü	Adile İhsan Mermerci Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-Dalaman-Muğla
2016-2017	İngilizce Öğretmeni	Ortaca Eskiköy İlkokulu/Ortaca-Muğla
2016-2017	İngilizce Öğretmeni	Ortaca Gölbaşı İlkokulu/Ortaca-Muğla
2017-2018	Okul Müdürü	Atakent İlkokulu Dalaman/Muğla